

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SPROGFORENINGENS

ALMANAK

FOR 1962



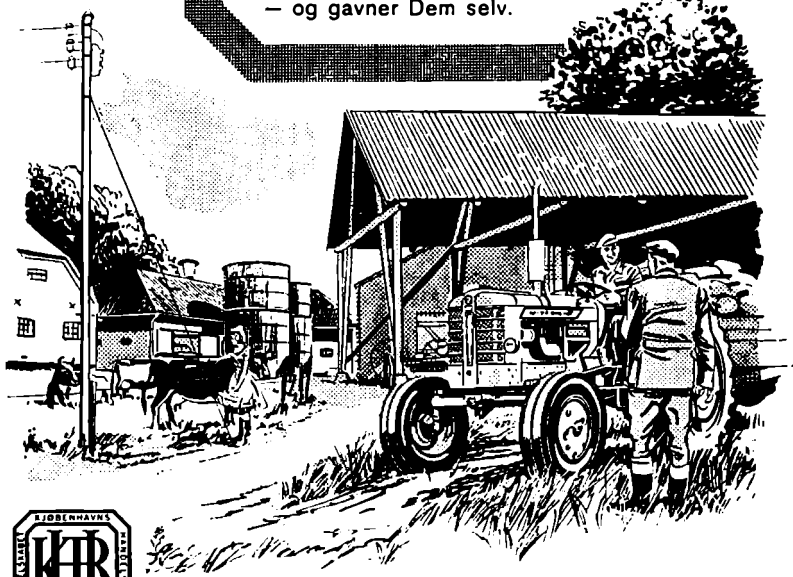
18. MAJ 1843 DROG SEKS TUSIND SØNDERJYDER
TIL DEN FØRSTE SPROGFEST PÅ SKAMLINGSBANKEN

Altid med i billedet...

Handelsbanken er altid med i billedet, når opsøret kapital skal virke effektivt for næringslivets trivsel og for økonomisk fremgang for hele landet.

De penge, DE sætter i banken, er også med til at finansiere den stadigt stigende mekanisering og rationalisering, der er baggrunden for landbrugets konkurrenceevne.

Sæt pengene i Handelsbanken, så støtter De dansk erhvervsliv – og gavner Dem selv.



131 afdelinger og filialer over hele landet – heraf 23 i SØNDERJYLLAND

HANDELSBANKEN

Den moderne bank med de gode tradit

Sprogforeningens
ALMANAK 1962

Udgivet af
SPROGFORENINGEN

Redaktion: Morten Kamphövener

69. ÅRGANG



HEJMDALS BOGTRYKKERI . AABENRAA

Formørkelser i året 1962

1. *Total solformørkelse* den 4.-5. februar, usynlig i Danmark. Formørkelsen ses i Australien, Indonesien, den sydøstlige del af Kina og i store dele af Stillehavet til den nordamerikanske kyst. Den bliver total i et bælte fra Borneo over Celebes og Ny Guinea og tværs over Stillehavet i retning mod den californiske halvø.

2. *Ringformet solformørkelse* den 31. juli, usynlig i Danmark. Formørkelsen ses i hovedparten af Sydamerika, i Vestindien og Florida samt i størstedelen af Atlanterhavet. Endvidere ses den i Spanien, det sydligste Italien og i hele Afrika samt den sydvestlige del af Saudi Arabien. Formørkelsen bliver ringformet i et bælte fra det nordlige Sydamerika over Atlanterhavet, tværs gennem Afrika til det nordlige Madagascar.

Planeterne i året 1962

Merkur er i almindelighed solen så nær, at den ikke kan ses med blotte øjne. Den 21. januar, 13. maj og 11. september er den længst øst for solen og går omkring disse dage i København ned henholdsvis $1\frac{3}{4}$ time, $2\frac{1}{2}$ time og $\frac{1}{4}$ time efter denne. Den 3. marts, 1. juli og 22. oktober er Merkur længst vest for solen og står omkring disse dage i København op henholdsvis $\frac{3}{4}$ time, 1 time og 2 timer før solen.

Venus er den 27. januar i øvre konjunktion og den 12. november i nedre konjunktion med solen. Den 3. september er planeten længst øst for solen og går da i København ned $\frac{3}{4}$ time efter denne. Venus lyser stærkest den 8. oktober og 19. december.

Mars står ved årets begyndelse i Skytten, omkring 1. februar går den ind i Stenbukken, først i marts i Vandmanden, midt i april i Fiskene, og mod slutningen af månederne maj, juni og august går den ind i henholdsvis Vædderen, Tyren og Tvillingerne. I begyndelsen af oktober går Mars videre til Krebsen og midt i november til Løven, hvor den forbliver til årets udgang. Planeten kommer ikke i opposition til solen i 1962. Den står i syd: ved årets begyndelse kl. 12, først i april kl. $10\frac{1}{2}$, først i juli kl. 9, sidst i september kl. $7\frac{1}{2}$ og ved årets udgang kl. $3\frac{1}{2}$.

Jupiter står ved årets begyndelse i Stenbukken, fra midten af marts og til årets udgang står den i Vandmanden. Planeten er i opposition til solen den 31. august, og den står i syd: ved årets begyndelse kl. $14\frac{1}{2}$, først i april kl. $9\frac{1}{2}$, først i juli kl. $4\frac{1}{2}$, sidst i september kl. 22 og ved årets udgang kl. 16.

Saturn opholder sig hele året i Stenbukken. Planeten er i opposition til solen den 31. juli, og den står i syd: ved årets begyndelse kl. 13½, sidst i marts kl. 8½, sidst i juni kl. 2½, først i oktober kl. 20 og ved årets udgang kl. 14½.

Uranus, som under særligt gunstige omstændigheder kan skimtes med blotte øjne, opholder sig hele året i Løven. Den er i opposition til solen den 17. februar og står da omkring midnat i syd 47° over Københavns horisont.

Neptun, som ikke er synlig for blotte øjne, opholder sig hele året i Vægten. Den er i opposition til solen den 3. maj og står da omkring midnat i syd 20½° over Københavns horisont.

Pluto opholder sig hele året i Løven og er i opposition til solen den 27. februar. Planeten ses kun i store kikkerter.

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er ligesom tidligere år her i almanakken beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns observatorium. Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Odder/Rømø Padborg lægge	+ 10 min.	til
	Højer sluse	» + 40	» »
	Koldby	» + 30	» »
	Ballum sluse	» + 15	» »
	Rejsby sluse	» + 30	» »
	Vester Vedsted	» + 20	» »
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	» + 35	» »
	Esbjerg	» + 30	» »
	Sønderho, Fanø	trække ÷ 10	» fra
Sydslesvig:	Dagebøl	» ÷ 7	» »
	(forbindelsen til Før)		
	Bongsiel	» ÷ 27	» »
	(forb. til Halligerne)		
	Husum	» ÷ 37	» »
	(forb. til Pelvorm m.m.)		
	Frederiksstad	» ÷ 13	» »
	Tønning	trække ÷ 1 time og 7	» »
	St. Peter	trække ÷ 1 time og 46	» »
	Wyk	trække ÷ 26	» »
	Westerland	trække ÷ 1 time og 41	» »

Willy Buch.

Januar 1962			O.C.N.	Glugmåned. 31 dage	Se anm. 3. s. Højvande	
1. uge. Fadervor, Matth. 6, 5—13. 1' række, Luk. 2, 21.						
			op			
M.	1	Nytår	2 18		9.18	22.10
Ti.	2	Abel	3 31	Jorden nærmest solen	10.34	23.15
O.	3	Enoch	4 45	Sol. op 8. 41', n. 15. 47'	11.43	—
To.	4	Methusalem	5 59	Tusmørket varer 52'	0.15	12.43
F.	5	Simeon	7 9		1.09	13.37
			ned			
L.	6	Hellig 3 konger	16 10	☉ n. m. 13. 35'	1.58	14.26
2. uge. Jesus velsigner de små børn, Mark. 10, 13—16. 1' række, Luk. 2, 42 til enden.						
S.	7	1. s. e. h. 3 k.	17 22	Knud hertug	2.44	15.13
M.	8	Erhardt	18 43	☾ nærmest jorden	3.29	15.59
Ti.	9	Julianus	20 7		4.13	16.46
O.	10	Paul Eremit	21 32	Sol. op 8. 37', n. 15. 58'	4.58	17.34
To.	11	Hyginus	22 55	Tusmørket varer 51'	5.43	18.22
F.	12	Reinhold	—		6.31	19.14
L.	13	Hilarius	0 16	☽ f. kv. 6. 1'	7.20	20.08
3. uge. Zakæus, Luk. 19, 1—10. 1' række, Joh. 2, 1—11.						
S.	14	2. s. e. h. 3 k.	1 35	Felix	8.15	21.13
M.	15	Maurus	2 52		9.26	22.22
Ti.	16	Marcellus	4 6		10.44	23.31
O.	17	Antonius	5 15	Sol. op 8. 30', n. 16. 10'	11.56	—
To.	18	Prisca	6 17	Tusmørket varer 49'	0.32	12.56
F.	19	Pontianus	7 11		1.27	13.50
			op			
L.	20	Fab. og Sebast.	16 17	☼ f. m. 19. 16'	2.15	14.38
4. uge. Giv os mere tro, Luk. 17, 5—10. 1' række, Matth. 8, 1—13.						
S.	21	3. s. e. h. 3 k.	17 20	Agnes	2.56	15.17
M.	22	Vincentius	18 25	Merkur størst østl. elong.	3.31	15.53
Ti.	23	Emerentius	19 31	Sol. op 8. 20', n. 16. 24'	4.02	16.27
O.	24	Timotheus	20 38	Tusmørket varer 48'	4.34	17.00
To.	25	Pauli omvend.	21 45	☾ fjernest jorden	5.06	17.33
F.	26	Polycarpus	22 53		5.38	18.06
L.	27	Chrysostomus	—		6.10	18.41
5. uge. Jesus vandrer på søen, Matth. 14, 22—33. 1' række, Matth. 8, 23—27.						
S.	28	4. s. e. h. 3 k.	0 1	Fred. 6. føds.	6.44	19.18
				Carolus Magnus		
M.	29	Chr. 7. føds	1 11	Valerius	7.25	20.04
Ti.	30	Adelgunde	2 22	☾ s. kv. 0. 36'	8.18	21.01
O.	31	Vigilius	3 34	Sol. op 8. 8', n. 16. 39'	9.31	22.18
				Tusmørket varer 46'		

Januar 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

Februar 1962		O.C.N.	Blidemåned	28 dage	Se anm. 3. s. Højvande	
To.	1	Brigida	4 45		10.57	23.36
F.	2	Kyndelmisse	5 52		—	12.14
L.	3	Blasius	6 50		0.44	13.18
6. uge. Skatten, perlen og voddet, Matth. 13, 44—52.						
1' række, Matth. 13, 24—30.						
S.	4	5. s. e. h. 3 k.	7 38	Veronica	1.40	14.12
M.	5	Agathe	17 37	☉ n. m. 1. 10' ☽ nærmest jorden Sol. op 7. 55', n. 16. 54' Tusmørket varer 45'	2.30	15.01
Ti.	6	Dorothea	19 4		3.15	15.47
O.	7	Richard	20 32		3.59	16.33
To.	8	Corintha	21 57		4.43	17.20
F.	9	Apollonia	23 20		5.28	18.06
L.	10	Scholastica	—	6.12	18.50	
7. uge. Forklarelsen på bjerget, Matth. 17, 1—9.						
1' række, Matth. 17, 1—9.						
S.	11	6. s. e. h. 3 k.	0 40	Euphrosyne	6.56	19.36
M.	12	Eulalia	1 56	☽ f. kv. 16. 43'	7.45	20.32
Ti.	13	Benignus	3 7	Sol. op 7. 40', n. 17. 9' Tusmørket varer 44'	8.49	21.42
O.	14	Valentinus	4 11		10.12	23.00
To.	15	Faustinus	5 8		11.33	—
F.	16	Juliane	5 55		0.11	12.41
L.	17	Findanus	6 34	Uranus i opp. til solen	1.11	13.38
8. uge. De betroede talenter, Matth. 25, 14—30.						
1' række, Matth. 20, 1—16.						
S.	18	Septuagesima	7 5	Concordia	2.01	14.24
M.	19	Ammon	17 21	☉ f. m. 14. 18' ☽ fjernest jorden Sol. op 7. 23', n. 17. 24' Tusmørket varer 43'	2.41	15.02
Ti.	20	Eucharias	18 27		3.15	15.34
O.	21	Samuel	19 34		3.44	16.05
To.	22	Peters stol	20 42		4.13	16.39
F.	23	Papias	21 49		4.43	17.07
L.	24	Matthias	22 58	5.12	17.36	
9. uge. Sædens vækst, Mark. 4, 26—32. 1' række, Luk. 8, 4—15.						
S.	25	Sexagesima	—	Victorinus	5.40	18.03
M.	26	Inger	0 8	☽ s. kv. 16. 50' Pluto i opp. til solen Sol. op 7. 6', n. 17. 39'	6.09	18.35
Ti.	27	Leander	1 18		6.44	19.15
O.	28	Øllegaard	2 27		7.35	20.11

Februar 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28

Marts 1962			O.C.N.	Tordmand	31 dage	So anm. 3. s. Højvande
			op			
To.	1	Albinus	3 34			8.48 21.30
F.	2	Simplicius	4 34			10.24 23.02
L.	3	Kunigunde	5 26	Merk. størst vestl. elong.		11.53 —
10. uge. Op til Jerusalem, Luk. 18, 31 til enden. 1' række, Matth. 3, 13 til enden.						
S.	4	Fastelavn	6 8	} Quinquagesima. Adrianus		0.20 13.01
M.	5	Theophilus	6 42			1.21 13.57
			ned			
Ti.	6	Hvide tirsdag	17 57	} ☉ n. m. 11. 31' ☽ nærmest jorden Perpetua Sol. op 6. 49', n. 17. 54' Tusmørket varer 42'		2.13 14.45
O.	7	Aske onsdag	19 26			2.59 15.30
To.	8	Beata	20 53			3.43 16.15
F.	9	40 riddere	22 18			4.27 17.00
L.	10	Ædel	23 39		5.10 17.42	
11. uge. Hvem er den største? Luk. 22, 24—32. 1' række, Matth. 4, 1—11.						
S.	11	1. s. i fasten	—	} Quadragesima. Fred. 9. føds. Thala		5.52 18.22
M.	12	Gregorius	0 54			6.32 19.04
Ti.	13	Macedonus	2 3	} ☽ f. kv. 5. 39' Eutychius Sol op 6. 31', n. 18. 8' Tusmørket varer 42'		7.18 19.52
O.	14	Tamperdag	3 4			8.16 20.58
To.	15	Zacharias	3 54			9.39 22.24
F.	16	Gudmund	4 36			11.08 23.46
L.	17	Gertrud	5 9		— 12.21	
12. uge. Menneskets afmagt, Jesu magt, Mark. 9, 17—29. 1' række, Matth. 15, 21—28.						
S.	18	2. s. i fasten	5 36	} Reminiscere. Fr. 3. føds. Alexander		0.51 13.17
M.	19	Joseph	5 59			1.40 14.03
Ti.	20	Gordius	6 19	} ☽ fjernest jorden Jævnøgn Sol. op 6. 13', n. 18. 23' Tusmørket varer 42' ☺ f. m. 8. 55'		2.20 14.38
O.	21	Benedictus	18 32			2.52 15.10
To.	22	Paulus	19 40			3.10 15.39
F.	23	Fidelis	20 49			3.49 16.08
L.	24	Ulrica	21 58		4.18 16.38	
13. uge. Løgnens fader, Joh. 8, 42—51. 1' række, Luk. 11, 14—28.						
S.	25	3. s. i fasten	23 8	} Oculi. Mariæ bebudelse		4.47 17.05
M.	26	Gabriel	—			5.15 17.33
Ti.	27	Kastor	0 18	} Eustachius Sol. op 5.54, n. 18. 37' Tusmørket varer 42' ☾ s. kv. 5. 11'		5.45 18.05
O.	28	Dronn. Ingrid	1 24			6.23 18.46
To.	29	Jonas	2 25			7.14 19.44
F.	30	Quirinus	3 19			8.29 21.00
L.	31	Fred. 5. føds.	4 3	Balbina		10.04 22.35

Marts 1962

1
2
3
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16
17
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31

April 1962

O. C. N. Fåremåned

30 dage

Se anm. 3. s.
Højvande

14. uge. Jesu livets brød, Johs. 6, 35—51. 1' række, Johs. 6, 1—15.

S.	1	Midfaste	^{op} 4 39	Lætare. Hugo	11.35	23.59
M.	2	Theodosius	5 9		—	12.44
Ti.	3	Nicætas	5 35	☾ nærmest jorden	1.03	13.39
O.	4	Ambrosius	^{ned} 18 18	Sol. op 5. 36', n. 18. 51'	1.53	14.26
To.	5	Irene	19 46	Tusmørket varer 43'	2.39	15.11
F.	6	Sixtus	21 11	☉ n. m. 20. 45'	3.24	15.51
L.	7	Egesippus	22 33		4.07	16.37

15. uge. Mariæ lovsang, Luk. 1, 46—56. 1' række, Luk. 1, 26—38.

S.	8	5. s. i fasten	23 48		4.50	17.18
M.	9	Procopius	—	Judica. Chr. 9. føds. Janus	5.30	17.56
Ti.	10	Ezechiel	0 54	Sol. op 5. 18', n. 19. 5'	6.11	18.35
O.	11	Leo	1 50	Tusmørket varer 44'	6.56	19.18
To.	12	Chr. 4. føds.	2 36	☾ f. kv. 20. 50'	7.50	20.15
F.	13	Justinus	3 12	Julius	9.04	21.35
L.	14	Tiburtius	3 41		10.35	23.09

16. uge. Jesus salves i Bethania, Mark. 14, 3—9.

1' række, Matth. 21, 1—9.

S.	15	Palmesøndag	4 5	Chr. 5. føds. Olympia	11.52	—
M.	16	Prsse Margrethe	4 26	☾ fjernest jorden	0.19	12.48
Ti.	17	Anicetus	4 44		1.11	13.33
O.	18	Eleutherius	5 1	Sol. op 5. 1', n. 19. 19'	1.49	14.09
To.	19	Skærtorsdag	5 18	Tusmørket varer 46'	2.23	14.41
F.	20	Langfredag	^{op} 19 49	Daniel	2.53	15.13
L.	21	Florentius	21 0	☉ f. m. 1. 33'	3.24	15.42

14. uge. Kristi opstandelse, Matth. 28, 1—8.

1' række, Mark. 16, 1—7.

S.	22	Påskedag	22 10	Cajus	3.53	16.12
M.	23	2. påskedag	23 19	Georgius	4.24	16.43
Ti.	24	Albertus	—		4.58	17.14
O.	25	Mark. evangelist	0 22	Sol. op 4. 44', n. 19. 33'	5.35	17.50
To.	26	Flyttedag	1 17	Tusmørket varer 47'	6.16	18.32
F.	27	Charl. Amalie	2 3	Cletus	7.11	19.29
L.	28	Vitalis	2 41	☾ s. kv. 13. 59'	8.23	20.41

18. uge. Vogt mine får, Joh. 21, 15—19. 1' række, Joh. 20, 19 til enden.

S.	29	1. s. e. påske	3 11	Quasimodo. Peter martyr	9.50	21.10
M.	30	Severus	3 37		11.15	23.33

April 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Maj 1962		O. C. N.	Majmåned	31 dage	Se aum. 3. s. Højvande	
Ti.	1 Philip og Jacob	4 0	^{op} Voldermisse		12.21	—
O.	2 Athanasius	4 22	Sol. op 4. 28', n. 19. 47'	} Tusmørket varer 50' ☿ nærmest jorden	0.39	13.17
To.	3 Korsmisse	4 45	Neptun i opp. til solen		1.31	14.05
F.	4 Florian	20 4	☉ n. m. 5. 25'		2.18	14.49
L.	5 Danm. befrielse	21 24	Gothard De lyse nætter begynder		3.04	15.33
19. uge. Hyrden og fårene, Joh. 10, 22—30. 1' række, Joh. 10, 11—16.						
S.	6 2. s. e. påske	22 37	Misericordia Domini	} Johs. ante portam	3.48	16.15
M.	7 Flavia	23 40			4.30	16.54
Ti.	8 Stanislaus	—	Sol. op 4. 13', n. 20. 0'	} Tusmørket varer 53'	5.12	17.33
O.	9 Caspar	0 32			5.54	18.10
To.	10 Gordianus	1 13	☽ f. kv. 13. 44'		6.38	18.51
F.	11 Mamertus	1 45			7.28	19.40
L.	12 Pancratius	2 11			8.30	20.44
20. uge. Vejen, sandheden og livet, Joh. 14, 1—11. 1' række, Joh. 16, 16—22.						
S.	13 3. s. e. påske	2 32	Jubilate, Ingenuus	} Merkur størst østl. elong.	9.46	22.07
M.	14 Kristian	2 51	☽ fjernest jorden		11.04	23.28
Ti.	15 Sophie	3 8	Sol. op 4. 0', n. 20. 13'	} Tusmørket varer 56'	—	12.05
O.	16 Sara	3 25			0.25	12.51
To.	17 Bruno	3 42	Erik		1.09	13.30
F.	18 Bededag	4 1			1.47	14.07
L.	19 Potentiana	19 59	☉ f. m. 15. 32'		2.23	14.41
21. uge. Sandheden gør fri, Joh. 8, 28—36. 1' række, Joh. 16, 5—15.						
S.	20 4. s. e. påske	21 10	Cantate. Angelica		2.58	15.16
M.	21 Helene	22 16			3.34	15.50
Ti.	22 Castus	23 15	Sol. op 3. 48', n. 20. 25'	} Tusmørket varer 60'	4.11	16.26
O.	23 Desiderius	—			4.49	17.02
To.	24 Esther	0 5			5.31	17.42
F.	25 Urbanus	0 45			6.18	18.28
L.	26 Beda	1 17	☿ s. kv. 20. 5'		7.13	19.22
22. uge. Jesu bøn for disciplene, Joh. 17, 1—11. 1' række, Joh. 16, 23—28.						
S.	27 5. s. e. påske	1 43	Rogate. Lucian		8.17	20.27
M.	28 Vilhelm	2 6			9.33	21.46
Ti.	29 Maximinus	2 27	☿ nærmest jorden		10.51	23.07
O.	30 Vigand	2 48	Sol. op 3. 39', n. 20. 36'	} Tusmørket varer 63'	11.57	—
To.	31 Kristi himmelf.	3 11	Petronella		0.13	12.53

Maj 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

Juni 1962		O. C. N.	Skærsommer	30 dage	Se anm. 3. s. Højvande	
F.	1	Nikomedes	op 3 36 ned			1.08 13.43
L.	2	Marcellinus	20 16	☉ n. m. 14. 27'		2.00 14.31
23. uge. At de alle må være eet, Joh. 17, 20 til enden. 1' række, Joh. 15, 26 til enden og 16, 1—4.						
S.	3	6. s. e. påske	21 25	} Exaudi. Fred. 8. føds. Erasmus Kong Hans' fødsel Bonifacius Sol. op 3. 32', n. 20. 45' Tusmørket varer 66'	2.46	15.15
M.	4	Optatus	22 23		3.33	15.57
Ti.	5	Grundlovsdag	23 9		4.17	16.36
O.	6	Norbertus	23 46		4.58	17.13
To.	7	Jeremias	—		5.39	17.49
F.	8	Medardus	0 15	6.21	18.27	
L.	9	Primus	0 38	7.07	19.11	
24. uge. Helligåndens komme, Joh. 14, 15—21. 1' række, Joh. 14, 23 til enden.						
S.	10	Pinsedag	0 58	} ☽ f. kv. 7. 21'. Onuphrius ☽ fjernest jorden Barnabas apostel Cyrillus Sol. op 3. 28', n. 20. 51' Tusmørket varer 69' Vitus	7.58	20.02
M.	11	2. pinsedag	1 15		8.54	21.02
Ti.	12	Basilius	1 32		10.00	22.14
O.	13	Tamperdag	1 49		11.05	23.25
To.	14	Rufinus	2 6		12.00	—
F.	15	Valdemarsdag	2 27		0.21	12.49
L.	16	Tycho	2 51		1.09	13.32
25. uge. Døb i den treenige Guds navn, Matth. 28, 18 til enden. 1' række, Joh. 3, 1—15.						
S.	17	Trinitatis	3 22	Botolphus	1.54	14.14
M.	18	Leontius	21 8	☉ f. m. 3. 2'	2.37	14.54
Ti.	19	Gervasius	22 2	} Sol. op 3. 27', n. 20. 55' Tusmørket varer 70'	3.17	15.33
O.	20	Sylverius	22 47		3.58	16.14
To.	21	Albanus	23 22		4.44	16.55
F.	22	10.000 martyrer	23 50	Solhverv, længste dag	5.29	17.38
L.	23	Paulinus	—	☾ nærmest jorden	6.17	18.24
26. uge. Den rige bonde, Luk. 12, 13—21. 1' række, Luk. 16, 19 til enden.						
S.	24	1. s. e. trin.	0 14	St. Hansdag	7.08	19.14
M.	25	Prosper	0 35	☾ s. kv. 0. 42'	8.06	20.12
Ti.	26	Pelagius	0 55	} Sol. op 3. 30', n. 20. 55' Tusmørket varer 70'	9.10	21.19
O.	27	Syvsoverdag	1 16		10.22	22.37
To.	28	Caroline Amalie	1 39		11.30	23.48
F.	29	Petrus Paulus	2 6		—	12.31
L.	30	Lucina	2 39	Eleonora	0.50	13.25

Juni 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Juli 1962

O.C.N.

Ormemåned

31 dage

Se anm. 3. s.
Højvande

27. uge. Kristi efterfølgelse, Luk. 14, 25 til enden.

1' række, Luk. 14, 16—24.

S.	1	2. s. e. trin.	3 20	Chr. 2. føds. Fred. 2. føds. Theobaldus Merk. størst vestl. elong.	1.47	14,16
M.	2	Mariæ besøg.	21 3		☉ n. m. 0. 52'	2.37
Ti.	3	Cornelius	21 44	Sol. op 3. 35', n. 20. 52' Tusmørket varer 68'	3.23	15.41
O.	4	Ulricus	22 17		Jorden fjernest solen	4.04
To.	5	Anshelmus	22 42		4.44	16.54
F.	6	Dion	23 3		5.21	17.28
L.	7	Villebaldus	23 22		6.00	18.05

28. uge. Den fortabte søn, Luk. 15, 11 til enden.

1' række, Luk. 15, 1—10.

S.	8	3. s. e. trin.	23 39	☽ fjernest jorden, Kjeld ☽ f. kv. 0. 39'	6.40	18.42
M.	9	Sostrata	23 55		Sol. op 3. 43', n. 20. 47'	7.19
Ti.	10	Knud konge	—	Tusmørket varer 65'	8.02	20.07
O.	11	Josva	0 12			8.47
To.	12	Henrik	0 31		9.54	22.14
F.	13	Margarethe	0 53		10.59	23.27
L.	14	Bonaventura	1 20		—	12.02

29. uge. Elsk Eders fjender, Matth. 5, 43 til enden.

1' række, Luk. 6, 36—42.

S.	15	4. s. e. trin.	1 55	Apost. deling	0.30	12.57
M.	16	Susanne	2 40			1.25
Ti.	17	Alexius	20 42	☉ f. m. 12. 41' Sol. op 3. 52', n. 20. 38'	2.16	14.34
O.	18	Arnolphus	21 22		Tusmørket varer 61'	3.02
To.	19	Justa	21 53		3.48	16.01
F.	20	Elias	22 19	☾ nærmest jorden	4.33	16.44
L.	21	Evenus	22 42			5,20

30. uge. Peters bekendelse, Matth. 16, 13—26.

1' række, Luk. 5, 1—11.

S.	22	5. s. e. trin.	23 3	Maria Magdalene Hundedagene begynder	6.06	18.14
M.	23	Apollinaris	23 23		☾ s. kv. 5. 18'	6.54
Ti.	24	Christina	23 45	Sol. op 4. 4', n. 20. 27' Tusmørket varer 58'	7.44	19.49
O.	25	Jacobus	—			8.40
To.	26	Anna	0 11		9.47	22.06
F.	27	Martha	0 41		11.01	23.25
L.	28	Aurelius	1 18		—	12.09

31. uge. Den rige yngling, Matth. 19, 16—26.

1' række, Matth. 5, 20—26.

S.	29	6. s. e. trin.	2 3	Oluf	0.35	13.10
M.	30	Abdon	2 58			1.35
Ti.	31	Germanus	20 17	☉ n. m. 13. 24' Saturn i opp. til solen	2.26	14.48

Juli 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

August 1962

O. C. N.

Høstmåned

31 dage

Se anm. 3. s.
Højvande

O.	1	Peters fængsel	^{ned} 20 45	} Sol. op 4. 16', n. 20. 15' Tusmørket varer 54'	3.11	15.27
To.	2	Hannibal	21 8		3.49	16.02
F.	3	Nikodemus	21 28		4.25	16.33
L.	4	Dominicus	21 45		5.00	17.04

32. uge. Bekendelse uden frygt, Matth. 10, 24—31.
1' række, Mark. 8, 1—9.

S.	5	7. s. e. trin.	22 1	} ☽ fjernest jorden De lyse nætter ender Sol. op 4. 29', n. 20. 0' Tusmørket varer 51' ☾ f. kv. 16. 55'	5.32	17.36
M.	6	Kristi forkl.	22 18		6.03	18.07
Ti.	7	Donatus	22 35		6.36	18.41
O.	8	Ruth	22 55		7.13	19.18
To.	9	Romanus	23 19	}	7.54	20.06
F.	10	Laurentius	23 50		8.48	21.12
L.	11	Herman	—		9.58	22.36

33. uge. At høre og gøre derefter, Matth. 7, 22 til enden.
1' række, Matth. 7, 15—21.

S.	12	8. s. e. trin.	0 29	} Chr. 3. føds. Clara Sol. op 4. 43', n. 19. 45' Tusmørket varer 48' ☼ f. m. 21. 9' ☽ nærmest jorden	11.17	23.56
M.	13	Hippolytus	1 20		—	12.26
Ti.	14	Eusebius	2 25		1.02	13.24
O.	15	Mariæ himmelf.	19 51		1.27	14.15
To.	16	Rochus	20 20	}	2.46	14.59
F.	17	Anastatius	20 45		3.30	15.42
L.	18	Agapetus	21 7		4.15	16.26

34. uge. At vente på herren, Luk. 12, 32—48. 1' række, Luk. 16, 1—9.

S.	19	9. s. e. trin.	21 28	} Sebaldu Sol. op 4. 56', n. 19. 28' Tusmørket varer 47' ☽ s. kv. 11. 26' Hundedagene ender	5.00	17.10
M.	20	Bernhard	21 50		5.46	17.53
Ti.	21	Salomon	22 15		6.30	18.36
O.	22	Symphorian	22 44		7.15	19.23
To.	23	Zakæus	23 18	}	8.06	20.21
F.	24	Bartholomæus	—		9.12	21.39
L.	25	Ludvig	0 1		10.31	23.04

35. uge. Dom over denne slægt, Matth. 11, 16—24.
1' række, Luk. 19, 41 til enden.

S.	26	10. s. e. trin.	0 52	} Irenæus Augustinus Sol. op 5. 9', n. 19. 11' Tusmørket varer 45' ^{ned} ☼ n. m. 4. 9' Jupiter i opp. til solen	11.48	—
M.	27	Gebhardus	1 51		0.19	12.53
Ti.	28	Lovise	2 55		1.22	13.46
O.	29	Joh. halshugg.	4 2		2.12	14.30
To.	30	Benjamin	19 33	}	2.52	15.06
F.	31	Bertha	19 51		3.25	15.37

August 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

.....

.....

.....

**September 1962 O.C.N. | Fiskemåned 30 dage | Højvande
Se anm. 3. s.**

L. 1 Ægidius ^{ned} 20 7 ☽ fjernest jorden 3.56 16.06

36. uge. Jesus og synderinden, Luk. 7, 36 til enden.
1' række, Luk. 18, 9—14.

S.	2	11. s. e. trin.	20 24	Elisa	4.28	16.35
M.	3	Seraphia	20 40	Venus størst østl. elong.	4.58	17.04
Ti.	4	Juliane Marie	20 59	Theodosia	5.26	17.32
O.	5	Regina	21 21	Sol. op 5. 23', n. 18. 53'	5.55	18.02
To.	6	Magnus	21 48	Tusmørket varer 44'	6.28	18.40
F.	7	Louise	22 22	☽ f. kv. 7. 44'. Robert	7.05	19.22
L.	8	Mariæ føds.	23 6		7.55	20.27

37. uge. Bespottelse imod ånden, Matth. 12, 31—42.
1' række, Mark. 7, 31 til enden.

S.	9	12. s. e. trin.	—	Gorgonius	9.06	21.55
M.	10	Burchhardt	0 3	Merkur størst østl. elong.	10.35	23.25
Ti.	11	Hillebert	1 13	Sol. op 5. 36', n. 18. 35'	11.55	—
O.	12	Guido	2 32	Tusmørket varer 43'		
To.	13	Cyprianus	3 59		0.36	12.57
			^{op}		1.35	13.50
F.	14	† ophøjelse	19 8	☉ f. m. 5. 11'	2.23	14.35
L.	15	Eskild	19 30	☾ nærmest jorden	3.06	15.18

38. uge. Den er størst, som tjener, Matth. 20, 20—28.
1' række, Luk. 10, 23—37.

S.	16	13. s. e. trin.	19 52	Euphemia	3.50	16.02
M.	17	Lambertus	20 16	Titus		
Ti.	18	Chr. 8. føds.	20 44	Constantia	4.35	16.46
O.	19	Tamperdag	21 17	Sol. op. 5. 50', n. 18. 16'	5.18	17.29
				Tusmørket varer 42'	6.00	18.12
To.	20	Tobias	21 58	☾ s. kv. 20. 36'	6.35	18.57
F.	21	Matthæus	22 47		7.30	19.53
L.	22	Mauritius	23 44		8.34	21.10

39. uge. Den syge ved Bethesda dam, Joh. 5, 1—15.
1' række, Luk. 17, 11—19.

S.	23	14. s. e. trin.	—	Linus, Jævendøgn	9.57	22.42
M.	24	Tecla	0 46		11.22	23.59
Ti.	25	Cleophas	1 53	Adolph	12.00	—
O.	26	Chr. 10. føds.	3 1	Sol. op 6. 3', n. 17. 58'	1.00	13.24
To.	27	Cosmus	4 9	Tusmørket varer 42'	1.48	14.06
			^{ned}	☉ n. m. 20. 39'		
F.	28	Venceslaus	18 14		2.25	14.38
L.	29	St. Michael	18 30		2.45	15.06

40. uge. Eet er fornødent, Luk. 10, 38 til enden.
1' række, Matth. 6, 24 til enden.

S. 30 15. s. e. trin. 18 47 Hieronymus 3.26 15.36

September 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Oktober 1962			O.C.N.	Sædemåned	31 dage	Se anm. 3. s. Højvande	
			ned				
M.	1	Remigius	19 4			3.56	16.05
Ti.	2	Ditlev	19 25	} Sol. op 6. 17', n. 17. 40'	} Tusmørket varer 42'	4.24	16.34
O.	3	Mette	19 49			4.52	17.04
To.	4	Franciscus	20 20			5.19	17.32
F.	5	Placidus	20 59			5.51	18.09
L.	6	Fred. 7. føds.	21 49	} f. kv. 20. 54'. Broderus		6.28	18.54
41. uge. Lazarus' opvækkelse, Joh. 11, 19—45. 1' række, Luk. 7, 11—17.							
S.	7	16. s. e. trin.	22 51	Fred. 1. føds. Amalie		7.17	20.00
M.	8	Ingeborg	—	Venus lyser stærkest		8.27	21.25
Ti.	9	Dionysius	0 4			9.55	22.58
O.	10	Gereon	1 26	} Sol. op 6. 31', n. 17. 22'	} Tusmørket varer 42'	11.23	—
To.	11	Fred. 4. føds.	2 52			0.12	12.31
F.	12	Maximilian	4 22			1.08	13.22
L.	13	Angelus	17 51	} ☉ f. m. 13. 33'		1.58	14.09
				} ☽ nærmest jorden			
42. uge. Jesus som gæst hos tolderen Levi, Mark. 2, 14—22. 1' række, Luk. 14, 1—11.							
S.	14	17. s. e. trin.	18 14	Calixtus		2.40	14.54
M.	15	Hedevig	18 41			3.24	15.38
Ti.	16	Flyttedag	19 12	Gallus		4.07	16.21
O.	17	Florentinus	19 51	} Sol. op 6. 45', n. 17. 4'	} Tusmørket varer 42'	4.49	17.05
To.	18	Lukas evangel.	20 38			3.32	17.49
F.	19	Ballhasar	21 33			6.15	18.34
L.	20	Felicianus	22 36	} s. kv. 9. 47'		6.59	19.29
43. uge. Det sande vintræ, Joh. 15, 1—11. 1' række, Matth. 22, 34 til enden.							
S.	21	18. s. e. trin.	23 42	11.000 jomfruer		7.56	20.42
M.	22	Cordula	—	Merk. størst vestl. elong.		9.12	22.08
Ti.	23	Søren	0 50			10.46	23.28
O.	24	FN's dag	1 58	Proclus	} Sol. op 7. 0', n. 16. 47'	11.58	—
To.	25	Crispinus	3 7	Tusmørket varer 43'		0.27	12.51
F.	26	Amandus	4 15	} ☽ fjernest jorden		1.14	13.31
L.	27	Sem	5 23			1.51	14.05
44. uge. De første disciple, Joh. 1, 35 til enden. 1' række, Matth. 9, 1—8.							
			ned	Marie Sophie Frederikke			
S.	28	19. s. e. trin.	17 10	Simon og Judas		2.22	14.36
M.	29	Narcissus	17 29	☉ n. m. 14. 5'		2.54	15.07
				Reformationens beg.			
Ti.	30	Absalon	17 52	Sol op. 7. 14', n. 16. 32'		3.23	15.37
O.	31	Louise	18 20	Tusmørket varer 44'		3.53	16.07

Oktober 1962

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

.....

.....

.....

.....

.....

November 1962

O.C.N. Slagtemåned

30 dage

Se anm. 3. s.
Højvande

		ned		
To.	1	Alle helgen	18 56	4.23 16.39
F.	2	Alle sjæle	19 42	4.54 17.13
L.	3	Hubertus	20 39	5.27 17.53

45. uge. Jordens salt og verdens lys, Matth. 5, 13—16.

1' række, Matth. 5, 1—12.

S.	4	20. s. e. trin.	21 47	Otto	6.04 18.41
M.	5	Malachias	23 3	☽ f. kv. 8. 15'	6.53 19.44
Ti.	6	Leonhardus	—		7.59 21.04
O.	7	Engelbrecht	0 25	{ Sol. op 7. 29', n. 16. 17' Tusmørket varer 46'	9.22 22.31
To.	8	Claudius	1 50		
F.	9	Theodor	3 18		11.58 —
L.	10	Luther	4 46	☽ nærmest jorden	0.40 12.55

46. uge. Markerne er hvide til høst, Joh. 4, 34—42.

1' række, Joh. 4, 46—53.

S.	11	21. s. e. trin.	16 37	{ Morten bisp ☉ f. m. 23. 3'	1.29 13.45	
M.	12	Torkild	17 6			2.16 14.31
Ti.	13	Arcadius	17 41	{ Sol. op 7. 44', n. 16. 4' Tusmørket varer 47'	3.01 15.17	
O.	14	Frederik	18 24			3.46 16.03
To.	15	Leopold	19 18			4.28 16.46
F.	16	Othenius	20 19			5.08 17.30
L.	17	Anianus	21 26		5.48 18.18	

47. uge. Ve verden for forargelserne, Matth. 18, 1—14.

1' række Matth. 18, 23 til enden.

S.	18	22. s. e. trin.	22 36	Hesychnus	6.33 19.08
M.	19	Elisabeth	23 45	☾ s. kv. 3. 9'	7.22 22.07
Ti.	20	Volkmarus	—		8.21 21.19
O.	21	Mariæ ofring	0 54	{ Sol. op 7. 58', n. 15. 53' Tusmørket varer 49'	9.43 22.38
To.	22	Cecilia	2 2		
F.	23	Clemens	3 10	☾ fjernest jorden	— 12.02
L.	24	Chrysogonus	4 19		0.30 12.50

48. uge. Enkens skærv, Mark. 12, 41 til enden.

1' række, Matth. 22, 15—22.

S.	25	23. s. e. trin.	5 29	Catharina	1.11 13.29	
M.	26	Conradus	6 39		1.47 14.06	
Ti.	27	Facundus	16 22	{ ☉ n. m. 7. 29' Sol. op 8. 11', n. 15. 44' Tusmørket varer 50'	2.22 14.40	
O.	28	Sophie Magd.	16 55			2.56 15.56
To.	29	Saturninus	17 38			3.29 15.49
F.	30	Chr. 6. føds.	18 32	Andreas	4.01 16.26	

November 1962

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

December 1962

O. C. N.

Kristmåned

31 dage

Se anm. 3. s.
Højvande

			ned		
L.	1	Arnold	19 37		4.36 17.05
49. uge. Jesu indtog i Jerusalem, Matth. 21, 1—9.					
2' række, Luk. 4, 16—30.					
S.	2	1. s. i advent	20 50	Bibiana	5.13 17.47
M.	3	Svend	22 9		5.56 18.35
Ti.	4	Charlotte Fred.	23 31	☽ f. kv. 17. 48'. Barbara	6.45 19.33
O.	5	Sabina	—	Sol. op 8. 22', n. 15. 38' Tusmørket varer 51'	7.43 20.41
To.	6	Nikolaus	0 55		8.52 21.57
F.	7	Agathon	2 20		10.12 23.09
L.	8	Mariæ undf.	3 46	☽ nærmest jorden	11.25 —
50. uge. Når menneskesønnen kommer, Luk. 21, 25—36.					
2' række, Matth. 25, 1—13.					
S.	9	2. s. i advent	5 12	Rudolph	0.12 12.29
M.	10	Judith	6 38		1.08 13.24
op					
Ti.	11	Damasus	16 12	☉ f. m. 10. 27'	1.57 14.16
O.	12	Epimachus	17 0	Sol. op 8. 32', n. 15. 35' Tusmørket varer 52'	2.45 15.04
To.	13	Lucia	17 59		3.29 15.50
F.	14	Crispus	19 5		4.11 16.35
L.	15	Nikatus	20 15		4.51 17.17
51. uge. Johannes Døber i fængsel, Matth. 11, 2—10.					
2' række, Luk. 1, 67 til enden.					
S.	16	3. s. i advent	21 27	Lazarus	5.29 18.00
M.	17	Albina	22 37		6.09 18.45
Ti.	18	Lovise	23 47	☾ s. kv. 23. 42'	6.52 19.33
O.	19	Tamperdag	—	Nemesius Sol. op 8. 38', n. 15. 35' Tusmørket varer 53'	7.36 20.24
To.	20	Abraham	0 55		Venus lyser stærkest
F.	21	Thomas	2 3	☾ fjernest jorden	9.42 22.35
L.	22	Japetus	3 12	Solhverv, korteste dag	10.59 23.35
52. uge. Johannes' vidnesbyrd, Joh. 1, 19—28.					
2' række, Joh. 3, 25 til enden.					
S.	23	4. s. i advent	4 23	Torlacus	12.00 —
M.	24	Alexandrine	5 33	Adam	0.24 12.50
Ti.	25	Juledag	6 44		1.11 13.35
ned					
O.	26	St. Stephan	15 33	Sol. op 8. 41', n. 15. 39' Tusmørket varer 53'	1.53 14.17
To.	27	Johannes evang.	16 23		2.33 14.57
F.	28	Børnedag	17 26	☉ n. m. 23. 59'	3.12 15.36
L.	29	Noah	18 38		3.48 16.15
53. uge. Simeon og Anna, Luk. 2, 33—40. 2' række, Luk. 2, 25—32.					
S.	30	S. im. j. og n.	19 57	David	4.26 16.59
M.	31	Sylvester	21 19		5.06 17.43

Det danske kongehus

Kong *Frederik IX*, til Danmark, de Venders og Goters, hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, født 11. marts 1899, succederede 20. april 1947, formælet 24. maj 1935 med dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, prinsesse af Sverige, født 28. marts 1910.

Døtre: 1. Tronfølgeren *Margrethe Alexandrine Thorhildur Ingrid*, født 16. april 1940. 2) *Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid*, født 20. april 1944. 3) *Anne-Marie Dagmar Ingrid*, født 30. aug. 1946.

Broder: Arveprins *Knud Christian Frederik Michael*, født 27. juli 1900, formælet 8. septbr. 1933 med *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid* (se nedenfor). Børn: a) *Ellisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée*, født 8. maj 1935. b) *Ingolf Christian Frederik Knud Harald Gorm Gustav Viggo Valdemar Aage*, født 17. februar 1940. c) *Christian Frederik Franz Knud Harald Carl Oluf Gustav Georg Erik*, født 22. oktober 1942.

Faders søster: *Dagmar Louise Elisabeth*, født 23. maj 1890, gift 23. november 1922 med hofjægermester, kammerjunker *Jørgen Carl Gustav Castenskiold* til Kongstedlund, født 30. november 1893.

Faders søskendes børn: a) *Feodora Louise Caroline-Mathilde Victoria Alexandra Frederikke Johanne*, født 3. juli 1910, formælet 9. september 1937 med *Christian Nikolaus Wilhelm Friedrich Albert Ernst Stephan*, prins af Schaumburg-Lippe, født 20. februar 1898. b) *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid*, født 27. april 1912, formælet 8. september 1933 (se ovenfor). c) *Alexandrine-Louise Caroline-Mathilde Dagmar*, født 12. december 1914, formælet 22. januar 1937 med greve *Luitpold Alfred Friedrich Karl* til Castell-Castell, født 14. november 1904, død 6. november 1941. d) *Gorm Christian Frederik Hans Harald*, født 24. februar 1919.

Farfaders broders børn: 1) *Axel Christian Georg*, født 12. august 1888, formælet 22. maj 1919 med *Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg*, prinsesse af Sverige, født 25. juni 1899. Søn: *Georg Valdemar Carl Axel*, født 16. april 1920, formælet 16. september 1950 med *Anne Ferelith Fenella*, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917. 2) *Viggo* (se nedenfor) 3) *Margrethe Françoise Louise Marie Helene*, født 17. september 1895, formælet 9. juni 1921 med *Renatus Karl Maria Joseph*, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894.

Viggo Christian Adolph Georg, født 25. december 1893, prins, greve af Rosenborg, formælet 10. juni 1924 med dr. med. James O. Greens datter *Eleanor Margaret*, prinsesse Viggo, grevinde af Rosenborg, født 5. nov. 1895.

Januar 1963

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Februar 1963

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28

.....

.....

.....

Marts 1963

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

.....

.....

.....

.....



De boede på Skærgårdsklippens magre jord. De få forkrøllede fyrretræer, som stod hist og her i landskabet, bøjer sig for vinden, men brydes ikke. Sådant er også det folk, som bor her, de giver ikke op i århundreders kamp for tilværelsen.

Midt i denne ødemark findes drømmende søer, omkranset af lave birke. Denne sø var deres tilflugtssted, når tiden blev dem for træls.

Ajno fangede Gedder, hun var god til at fiske, fik næsten altid bid. Når vejret tillod det fik hendes lille bror lov til at være med. Det lille runde barneansigt lyste af spænding, når søsteren, trak en fisk i land, da fik han lov til at råbe begejstret op, ellers måtte han tie stille. Det var hårdt for det lille sludrehoved, mange lykkelige timer sled de derne ved søen.

Når hun var alene hernede og havde stået i timevis med snøren, blev hun træt og lagde sig så i det friske græs. Med armene under hovedet, la hun og så op i den klare blå himmel. Hun så på skyerne, der sejlede afsted, langt bort til kendte steder og fremmede lande. Hendes tanker drog med. Længtes hun bort? Hun vidste det ikke. Ville hun ikke for-

skrækkes, hvis hun blev stillet overfor det hektiske liv ude i verden. Få gange havde hun været med faderen i den store by, som lå et par dagsrejser derfra. Faderen havde solgt kartofler og kål, og for pengene havde han købt de varer, som ikke kunne fås på den hjemlige handelsplads. Hun elskede at være med faderen på disse indkøb, men endnu før de var færdige, ventede hun bare på at komme afsted igen. For mændene havde set så underlig nysgerrig på hende. Hun havde mærket, at hun blev rød og varm i ansigtet og skyndte sig op i faderens vogn.

Når hun lå her i det høje græs glemte hun tit tiden, hun blev da vækket af faderens kalden. Det gik ikke an, at drømme tiden væk, dertil var der altfor meget at hjælpe til med, og Ajno var flittig. Hun så hvor faderen med møje og besvær og en utrolig sejghed sled for at bevare det lille jordlod, han havde fravristet ødemarken. Faderen var også en drømmer, men han havde aldrig tid til at lægge sig i det saftige græs og se de drømmende skyer drive forbi. Når han havde tid, var det mørk nat, og da var han for træt til at drømme.

Ajno tænkte, om faderen nu da han var i krigen havde tid til at drømme. Hun længtes sådan efter faderen. De var så ens af natur, de havde gået så meget alene sammen ude på markerne, eller når de ryddede skov. Faderens tunge indadvendte væsen passede så godt, til det barske landskab. Han måtte have været anderledes engang, ellers forstod hun ikke moderen, der altid før krigen, havde været så kåd og munter. Faderens tavshed havde ikke kunnet dæmpe hendes lune. Hun sang og lo dagen lang, intet arbejde og intet savn var for stor for hende, hun kunne endnu være morsom og kåd, når der blev en time tilovers til den lille søn.

Ajno og moderen sled hårdt for at bevare jordlodden. — Værst var det at skaffe brændslet, det var det tungeste arbejde. Det havde altid tidligere været mandens arbejde, Aj-

no var så spinkel, hun lod hende bære kvaset, selv måtte hun skæbe de tykke stykker hjem.

Moderen kom med et knippe brænde, bankede støvlerne af mod husmuren og tog i døren. Hun hørte drengen råbe indefra, og at en stol blev sat hen til døren. Hun rynkede brynene, så var Ajno igen gået og havde ladet den femårs dreng alene hjemme.

Drengen fik med møje slåen fra. Moderen lagde knippet ved det åbne ildsted, sneen begyndte at løse op, hun hentede en spand og en gulvklud og gav sig til at tørre vandet op. Hun sukkede, da hun rejste sig op og holdt en hånd om på ryggen. Det gav en øm ryg at slæbe brænde.

— Hvor er Ajno, spurgte hun.

— Hun er gået ned for at fiske mor, svarede han, og gik igen hen og satte sig på gulvet ved sit legetøj, en hest og vogn, som faderen de lange vinteraftener havde lavet til ham. Faderen lavede gaver til jul og fødselsdage til dem alle, men det var så længe siden.

— Ajno ved hun ikke må gå fra dig, svarede moderen, mest henvendt til sig selv.

— Hvorfor ikke mor, spurgte han og fortsatte med at læsse træ på sin vogn.

— Ajno kan falde i søen, når hun får en stor fisk på krogen.

Drengen vendte sig om mod moderen og lo.

— Ajno falde i søen, mor, han blev ved med at le, som ville han da gerne se det syn, Ajno falde i søen.

Moderen svarede ikke herpå, hun rakte ud efter sit sjal og lagde det om skuldrene.

— Jeg henter Ajno. Lov mor at du vil sidde stille imens og ikke lukke op for nogen, undtagen for os, hører du, tilføjede hun.

Han drejede hovedet langsomt om mod hende og svarede med et smil: — Heller ikke for far?

En voldsom længsel jog gennem hende, da hun hastede ned ad stien til søen. Minderne slog hende i møde. Her havde hun og hendes mand gået så lykkelige sammen. Nede ved søen havde de ligget i det grønne græs og set op mod himlen. Manden tav, hun pludrende løs om alt, men det var så længe siden.

Eller gennem skoven på den bløde mosklædte skovbund med dens krydrede dufte. Hans øren havde opfattet alle skovens kendte lyde, ville det komme igen, og ville det blive det samme som før.

Sneen slog hende i ansigtet, men holdt brat op, da hun nåede søen. Så snart hun fik øje på Ajno, råbte hun:

— Hvorfor gik du fra drengen Ajno, du ved du ikke må forlade ham, når jeg ikke er hjemme. Hendes stemme lød mere ængstelig end bebrejdende.

— Hys mor, Ajno lagde fingren på munden, jeg har bid.

Hun begyndte at rulle snøren ind og halede en stor gedde i land, den kæmpede som rasende for livet, men Ajno forstod at køre den træt ved at give slap og stram snøre, indtil dens kræfter slap op.

Moderen stod og betragtede Ajnos ivrige arbejde med fisken, hendes unge krop var spændt, barnet var ved at blive voksen, skønt hun kun var sytten år.

— Knap din vindjakke Ajno, det er ikke forår endnu, jeg går i forvejen, sagde hun kort og begyndte tilbagevejen.

Ajno tog fisken af krogen, gav den et slag mod sin støvle og skyndte sig efter moderen, hun standsede forpustet op ved siden af hende og sagde stakåndet.

— Det var strengt mor, men det var også en ordentlig lamp, sikken vi skal smause.

Moderen drejede ikke hovedet, men fortsatte sin hurtige gang, da hun svarede: — Du går ikke mere fra drengen Ajno.



Hun gav sig til at gøre fisken i stand . . .

Hun stak sin frie arm ind under moderens og spurgte blidt:

— Er du vred på mig mor.

— Nej vist ej, lille Ajno, svarede moderen og forsøgte at smile.

De bankede på døren, men drengen kom ikke for at lukke

dem ind. En knugende angst snørede moderens bryst sammen, havde der været nogen, hun havde ikke haft øjnene fra huset, ved hvert skridt havde hun vendt sig om og set sig tilbage, men de kunne jo være kravlet herhen, hun burde ikke være gået, men hun var jo også bange for, at Ajno kunne møde nogen.

De bankede igen og råbte på drengen. Ajno løb om til stuevinduet og kikkede ind i stuen. Drengen lå midt imellem sit legetøj nede på gulvet, hun tilbageholdt et skrig, måske sov han blot, for det gennem hende, hun gav sig til at banke på ruden, først sagte for ikke at forskrække ham, men så hårdere og hårdere.

Nu satte drengen sig op og gned øjnene, han så sig forvirret omkring, først lidt efter lidt gik det op for ham, at det var søsterens banken på ruden, der havde vækket ham. Han rejste sig langsomt, endnu helt søvndrukken, og satte stolen op til slåen. Han havde lagt brænde på ilden og var så bleven søvning af varmen og ensomheden.

Moderens spændte træk glattedes langsomt ud, hun satte sig træt og trak støvlerne af, stillede dem til tørre ved varmen og rodede voldsomt op i ilden, for at få den til at gå ud før mørkets frembrud, så fjendtlige soldater ikke skulle få øje på røgen fra skorstenen.

De spiste deres spartanske måltid, som bestod af tørt brød og en kop varm mælk. Ajno ville have gjort fisken istand, men moderen syntes de skulle vente med den til næste dag, der var søndag.

Moderen legede lidt med drengen, skønt hun var træt, og lagde ham så i seng i alkoven. Så tog hun sit strikketøj og satte sig tilbage i den gamle slidte kurvestol. Der var en dejlig varme i stuen i aften. Hun skultede sig og så over på datteren, der sad og læste i en bog. Den var måske ikke så spændende, for hun kunne se Ajno kæmpe med sønnen, spændingen går jo af en bog, der bliver læst om og om igen,

men det var nok også varmen, de var ikke vant til at have det varmt om aftenen. De turde ikke fyre så sent, da de var bange for, at det kunne ses. For det meste var de også trætte og gik tidlig i seng.

Ajno så op fra bogen og lyttede, kom der ikke nogen? Hun så hen på moderen. Mon hun havde hørt noget? Det havde hun ikke, for hovedet var falden ned på brystet og strikkestrømpen ned i skødet, hun var falden i søvn. Hun rejste sig lydløst og rørte ved moderen.

— Mor, jeg tror, der kommer nogen, hviskede hun.

De sad knuget ind mod hinanden og lyttede i åndeløs spænding, de turde næsten ikke trække vejret. Skrækken lyste i Ajnos unge mørke blik.

Så lød der en voldsom banken på yderdøren. Nu blev der råbt på det sprog de hadede, og de var ikke længere i tvivl. Det var en fjendtlig soldat.

Moderen rejste sig langsomt og prøvede for Ajnos skyld at være rolig. Hun pegede på alkoven og hviskede, at hun skulle lægge sig ved drengen og dække sig godt til, så trak hun forhænget tæt for, stillede et lille bord foran, med nogle vidder på og det påbegyndte kurvearbejde.

Der blev igen banket hårdt, og hun sendte et sidste blik hen mod alkoven, så gik hun hen mod døren med langsomme skridt. Gud hjælpe os, bad hun.

Da hun gik forbi ildstedet tog hun ildrageren i hånden, men så ned på den med et håbløst blik. Hvad var en ildrager mod en regn af hagl eller kugler.

Hun skød slåen fra. Det havde begyndt at sne igen, og sneen slog hende i ansigtet, da døren gik op.

Det første hun så var en bøssepipe, der blev stukket ind, så kom en fjendtlig soldat frem og så sig undersøgende omkring. Han kom helt frem i stuen, da han så hun var alene, han gav et kast med hovedet bagud som tegn på, at hun skulle lukke døren.

Hun gik rank forbi hen og lukkede døren, skønt benene rystede under hende. Han smed sig i stolen foran ildstedet og begyndte at afføre sig kappen, som han smed hen i armene på hende, så sneen gjorde hende helt våd. Hun hængte den op på sømmet over ildstedet. Hun havde stået med ildrageren i hånden, og han gjorde hende med en håndbevægelse klart, at hun skulle sætte den på plads.

Hele tiden talte han og spurgte ud, lidt forstod hun, men lod som om hun ikke gjorde det. Han pegede på geværet som han sad med mellem hænderne. Om hun havde sådan et i huset? Hun rystede på hovedet, men han troede hende ikke, før han havde fået det bekræftet. Han lod hende gå foran ind i soveværelset og ud i køkkenet, mens han holdt geværet i siden på hende. Da han ikke fandt noget, søgte hans blik forhængen. Hun skyndte sig at pege på køkkendøren og gjorde ham forståelig, at hun ville bringe mad.

Han nikkede og gik med ud i køkkenet for at se, hvad hun bød på. Han rystede på hovedet, nej det var ikke noget. Så fik han øje på Ajnos gedde, som lå på stengulvet i et hjørne af køkkenet. Ajnos gedde, tænkte moderen, men hvad gjorde det, om de kun havde kartofler og brød i morgen, blot han ville nøjes med mad. Hun satte vand over ildstedet til at koge fisken i og rodede op i gløderne, gik så tilbage til køkkenet og gav sig til at gøre fisken istand. Kniven, hun holdt i de rystende hænder, kunne næsten ikke ramme fisken. Hun skultede sig, det var koldt ude i køkkenet, men hun vidste, at kulden kom indefra. Hun var dødsangst, ikke for sig selv, men for de to derinde. Hun listede hen til døren og så gennem sprækken, at han havde rejst sig og gik rundt i stuen. Han nærmede sig alkoven. Å Gud, hun vred sine hænder, lad ham ikke finde dem, bad hun fortvivlet og holdt vejret i angst.

Nu sparkede han til bordet foran alkoven. Hun tabte i forskrækkelse vandfadet ned på stengulvet, han vendte sig

om og kom ud i køkkenet. Hun skyndte sig med fisken i hånden forbi ham ind i stuen og kastede den i gryden. Men han var nu bleven nysgerrig efter at vide, hvad der gemte sig bag forhængen og rev det tilside. Hjertet dundrede i hendes bryst som skulle det sprænges, hun stirrede på den ujævne dyne og vidste, at om et øjeblik var det sket.

Han rev dynen tilside og slog til drengen så han fløj ned mod fodenden. Mor, mor skreg han, øjnene stod stive i hovedet på ham. Ajno havde fortalt ham hviskende under dynen, at der var en fjendtlig soldat inde i stuen, men at han bare skulle ligge stille. Han vil blot have mad, så går han igen, forklarede hun ham.

Moderen før hen til drengen og trak ham ind til sig. Soldaten skubbede til dem og trak Ajno ved håret ud af sengen, mens han slog en rå latter op, der skar moderen gennem marv og ben. Hun vidste hvad sådan en latter betød, han ville ikke nøjes med mad. Å, Gud hjælp os dog, bad hun.

Soldaten lagde begge arme om Ajno, så hun sad som i en skruestik, hun bed og sparkede ham, mens hun skreg, hun kæmpede som en vild for at komme løs, der var mere vrede end angst i Ajnos blik.

Hun kom løs og for om bag moderen, der bredte sit skørt ligesom skærmende om børnene. Hun pegede igen på stolen og fisken i gryden.

Hun satte maden foran ham og bad: Hjælp os Gud, at han vil nøjes med mad.

Han spiste hele fisken, moderen så Ajnos øjne flamme i had mod ham. Han pegede op mod loftet, på brødet, der hang på en stang. Moderen så hen på Ajno og drengen, det var det sidste brød de havde, før de fik bagt igen, hun rakte op efter det, mens hans blik hang ved Ajnos unge krop, et par gange slog han smæld med tungen, hun bed tænderne sammen. Det skulle ikke blive Ajno.

Brændevin, råbte han, og hun gik ud i køkkenet og kom tilbage med et glas mælk, som hun satte foran ham, men han skubbede til det, så det flød ud over bordet og ned ad hende.

Han rejste sig og gik over mod væggen, hvor Ajno stod, og rev hende ind til sig. Moderen talte beroligende til hende og fik hende trukket fra ham, men han var den stærkeste, han rev i hende så blusen flængedes, hun holdt den krampagtig sammen om brystet med den ene hånd, alt imens hun kæmpede med ham.

Moderen pegede på bøssen, som han hele tiden holdt indenfor sin rækkevidde . . . hvis det ikke blev hende selv, kunne han skyde dem alle tre.

Et øjeblik sås der et glimt af beundring i hans blik, og håbet tændtes påny, men det var for sent.

Som en søvngænger gik moderen med langsomme slæbende skridt ind i soveværelset uden at se sig tilbage.

Fortvivlelsen gennemrystede Ajnos unge rene sind, lad det blive mig mor, jeg har ingen at skulle stå til regnskab for, du har far. — — —

Denne nat havde forandret deres lille verden. Moderen havde mistet sin tro, Ajno blev i denne nat voksen og drengen lærte krigens gru og alvor.

Moderen hørte en dør slå hårdt i og vidste, han var gået. Hun rejste sig og bandt det lange skørt, så gik hun hen til vandfadet, hældte vand op og vaskede sig, hun stirrede ind i spejlet, det havde en revne midt igennem, så hun så ud som en fremmed med to tomme øjne. Spejlet delte hendes ansigt i to, sådan ville hendes liv blive fremover, et der havde været, og et der var.

Hun troede ikke hun kunne bede mere, men faldt på knæ og takkede Gud, at børnene var blevet skånet. Så sank hun sammen.

I nætter og dage sad Ajno ved moderens seng. Engang



Han rev Ajuo ind til sig . . .

hun slog øjnene op, kyssede Ajno hendes blodløse læber, men hun for op og skreg i væmmelse, hun troede det var soldatens. Engang havde moderen sat sig op i sengen, og med et hjørne af dynebetrækket blev hun ved med at gnide på sine læber. Ajno havde bekymret sagt til hende:

— Du gnider for hårdt, lille mor, de bløder jo.

Men moderen havde set forbi hende, langt ind i noget grusomt, og svaret. — Der er noget der skal gnedes bort, og så havde hun gnedet endnu hårdere.

Ajno ville så gerne have været ned til søen for at fange en fisk til moderen, men hun turde ikke overlade moderen til drengen så længe, hun var bange for, at moderen ville gøre en ende på sit liv.

Katja blev legemlig sund igen, men hendes sind var mørkt og indadvendt. Ajno tænkte, at når faderen kom hjem ville alt nok blive godt igen; de ville hjælpes ad med at glemme det, og moderen ville blive lykkelig igen.

Krigen var slut, der var atter fred, men ikke den fred, de havde kæmpet for. Deres land var blevet mindre, og krigserstatningen enorm stor, de følte sig svigtet af de andre nationer. Men de var fast besluttet på at betale hver en hvid af krigsgælden, så de kunne få lov til at leve i fred.

Faderen kom hjem og tog fat påny, men hjemmet blev ikke mere det for ham som før, det han havde ligget derude i skyttegravene og drømt om og længtes tilbage til. I den første tid slog han sig til tåls med, at sådan ville det vel være for de fleste, der kom tilbage. Man kan ikke være borte i år og finde alt som før. Han måtte have tålmodighed med Katja.

Men der måtte være sket noget med hende, mens han havde været borte. Før sprudlede hun af liv, og nu var det lige det modsatte. Det havde været svært for hende alene, men hun havde dog haft børnene om sig. Han kunne høre Katja hulke om natten, når hun troede han sov. Når der

var en anden mand imellem dem, ville Kajta have fortalt ham det, ærlig som hun var.

Han havde aldrig troet, at hun helt kunne glemme ham. Der var tider, hvor han ønskede, han var blevet derude. Ja, han troede til tider, at det samme gjaldt Katja, at hun også helst havde set, han ikke var vendt tilbage.

Børnene led også under det.

Når moderen nu kom ind i stuen, blev de straks alvorlige og stille. Ajno pinte det mest at se forældrene glide længere og længere bort fra hinanden. Hun var gammel nok til at se faderens bedende blik på moderen og moderens svar, det sky bange blik, mens hovedet sank længere og længere ned. Moderen var bleven mager og gammel siden den nat. Hun spiste næsten intet, svarede kun med enstavelsesord, når de talte til hinanden.

Om aftenen når faderen var gået til ro, kunne hun høre hende liste rundt i stuen. Hun undgik at gå i seng sammen med faderen, Ajno vidste, at det var siden den nat, men det havde moderen vel straks fortalt faderen ved hjemkomsten.

Faderen og Ajno gik og arbejdede i marken, de gik side om side og lagde kartofler i jorden, det var bleven sent i år. Med et rettede faderen sig op og standsede i arbejdet.

— Ajno, sagde han og så alvorligt på hende, er der sket noget med mor, mens jeg har været borte.

Hun holdt blikket stift vendt mod jorden, da hun svarede.

— Har mor ikke fortalt dig det, far?

— Fortalt hvad? spurgte han, tog hende under hagen og tvang hende til at se på sig.

— Om den fjendtlige soldat, spurgte hun.

Faderen rystede på hovedet. Nej mor har intet fortalt, men fortæl du nu.

Han satte sig på trillebøren og skubbede kartoflerne til side, så Ajno kunne sætte sig hos ham, men hun blev stående.

— Sæt dig her barn.

Hun satte sig, men vendte ryggen til ham.

— Fortæl nu!

— Det er bedre mor selv gør det far, svarede hun lavmælt og bøjede hovedet endnu længere ned mod jorden. Hun prøvede igen at komme udenom det.

Svigtede hun ikke moderen ved at fortælle det, som moderen ville lade være skjult.

— Det lader ikke til at mor vil, Ajno, gør det nu, det er bedre at vide sandheden end leve i uvished, fortæl mig nu alt.

Han trak hende lempelig ind til sig og lagde sin arm om hendes skulder. Hun gemte sit hoved ved hans bryst, og så fortalte hun alt, mens tårerne dryppede ned på hendes snavsede hænder.

Hun mærkede hvor faderens krop blev tung. Overfalde værgeløse kvinder og børn, de banditter mumlede faderen, og sommetider når han derude lagde bøssen til kinden og fyrede af, havde han følt sig som en morder.

Han rejste sig tungt og lagde begge hænder på hendes skuldre.

— Vi to må hjælpes ad med at få mor til at glemme, få hende til at blive sig selv igen, sagde han.

Hun så op i det mørke fortrukne ansigt.

— Det bliver meget svært far, jeg har forsøgt alt.

— Jeg ved det bliver svært, mit barn, men vi vil have tålmodighed.

De vandrede tavse hjemad, hver med deres egne tunge tanker. Ajno gik og fortrød det, hun havde fortalt faderen. Det havde været bedst, om moderen selv havde gjort det.

De kunne se huset nu. Moderen stod henne ved posten og slog vand op i trugel, men da hun hørte dem komme, dækkede hun sig bag koen. Drengen råbte, at nu kom far og

Anjo, men hun drejede ikke hovedet, fortsatte bare med at slå vand op.

— Vi går og plukker et par friske grene mor, sagde hun og skyndte sig bort sammen med broderen. Faderen og moderen skulle være uforstyrrede, når de skulle tale ud med hinanden, det forstod hun.

Manden gik hen til brønden, tog spanden fra hende.

— Kom Katja vi må tale sammen.

Han tog hendes hånd og ville drage hende med sig, men hun tog den til sig og spurgte.

— Hvad er det du vil tale med mig om?

— Katja, han tog hendes hånd igen. Anjo har fortalt mig alt. Lad os nu få talt ud.

— Har Anjo fortalt dig det, hvor kunne hun. Hun hævede stemmen hysterisk. — Og jeg som skånede hende dengang. Hun gemte hovedet i sine hænder og græd utrøstelig.

Han lod hende græde ud. Så drog han hende ind til sig og strøg hende kejtet over det tunge hår. Han kyssede hendes øjne blidt og furerne i hendes pande, men da han ville kysse hendes mund, trak hun sig bort med et skrig. Vanviddet lyste ud af hendes øjne.

— Katja, Katja, det er mig, kender du mig ikke, spurgte han bønligt.

Hun så forbi ham og mumlede: — Ja det er dig, ja det er dig, ja det er dig, alt imens hun gik tilbage til brønden for at trække koen på stald.

Han blev stående på samme sted. Han var tilmode som et gammelt træ, der var gået ud. Først da Anjo og drengen kom tilbage blev han nærværende.

— Far, sagde Anjo bedende og stak sin arm ind under hans.

Han klappede hendes hånd, mens de langsomt gik ind i huset.

Inde i stuen lod han sig falde ned i en stol og gemte ansigtet i sine hænder.

— Du havde ret Anjo. Mor skulle selv have fortalt det, og det havde hun aldrig gjort. Det er ikke altid det bedste at vide sandheden. Mor er endnu iblandt os, lille Anjo, men vi er fremmede for hende. Hun lever ikke i vor verden mere, hendes sind er formørket og tomt. Vi må hjælpes ad med at gøre hende tilpas i den tid, mor har tilbage. Det er tungt ikke at kunne glemme.



Grundulykken er . . . ikke den, at et land endnu ikke har en ægte ensartet og gennemført kultur; men den, at man tror sig kulliveret.

Georg Brandes.

D. 1864-1914

Læst og sunget

Af *Christine Møller*

Da vor far var Sprogforeningens mangeårige tillidsmand, voksede mine søskende og jeg så at sige op sammen med »Almanak«. Hvert efterår ventede vi spændt på dens udgivelse. Far læste så højt for hele familien. Vi børn holdt jo mest af det morsomme stof. Dengang var der ligesom mere lune over det. Måske skyldes det dog, at barnesindet var mere modtageligt for den slags, så alt nu får erindringens stråleglans. Vi var meget sangglade. Det skete, at vi satte melodi på digtene, for eks.: »Hvondt di spil og danse«.

»En næsvis Næjsvis« gjorde også megen lykke. Aldrig er familiens næser bleven mere kritisk vurderet. Drillesyge, som børn kan være, kunne vi altid finde en eller anden tud som passede til beskrivelsen. Så var der »Mops og Malen« og mange flere. Jeg tror nok, at alle Sprogforeningens Almanak'er er i behold derhjemme. Det sker, at de lånes ud, når der skal læses højt i en vennekreds eller en forsamling.

I skolen lærte vi ikke et eneste dansk ord. En overgang var det os forbudt at tale dansk på skolens legeplads. Far var dog god til at lære os det danske sprog. Han holdt også illustrerede børneblade. Det var dejligt læsestof, men bladene skulle behandles varsomt. De blev gemt hen på loftet. I årenes løb blev de til mange. Vi har som voksne delt bunkerne og ladet dem indbinde, så de er bevaret for efterslægten.

Vi havde en meget forstående og god ven i pastor Thade Petersen. Til ham skrev vi breve, formet som stile. Når de var læst og rettet, blev de sendt tilbage sammen med bogpræmier.

Det var meget spændende. Mit første brev var dog kun en afskrift efter en gammel dansk læsebog. Titlen hed: »En husmands ko«. De to sidste linier husker jeg endnu tydeligt: »vi regerer, jeg og konen, men jeg er vistnok hovedpersonen«.

Jeg antydede før, at vi var sangglade. Dette var også tilfældet i skolen, selvom der her var lidt vel rigeligt med fædrelands-sange. »Schleswig-Holstein meerumschlungen« var en af dem, vi ikke syntes om. Omkvædet lavede vi om til »Slesvig-Holsten stamp i æ grøe, rødt og hvidt æ min koløe«. Denne grove forvanskning kunne dog kun anvendes inden for hjemmets fire vægge. I skolens sangtime gik det bedre med: »Ich bin ein Preusse«. Vi salte et »k« foran ein, det kunne næsten ikke ses på munden. Det skete dog, at en mistænksom lærer bøjede sig frem med hånden bag øret og vrissede: »Wass singt er da, wass singt er da?«

Dengang brugte lærerne at holde afskedstale til de børn, som skulle konfirmeres. Vores var meget nidkær. Han sluttede med ordene: »Wenn ihr nachher ein eigenes Heim und vielleicht eine eigene Familie habt, dann lasst deutsche Sitte und deutsche Sprache in eurem Hause herrschen«.

Megen chikane var vi børn fra danske hjem udsat for. Med lidt humør kom vi dog over vanskelighederne. Det var en kampens tid, men sejren vandtes på afstemningsdagen.

Det er først under de alvorlige kriser, at vi bliver klar over vore fælles interesser.

Franklin D. Roosevelt.

(D5)



No vil æ tæj en dygte snaps

*No vil æ tæj en dygte snaps
og kveg' og frisk' e hals
for å kunn' syng en splinterny
gemyttele vis' om Als.
Det rimper op og renser ud
og værmer i e mav'
og gør den tid, en løvver i,
så goej som gammel dav'!*

*Vagg op, vagg op, I folk derhjemm'!
Hovs o', e tid er ind',
da vi må vis' e hiele verd'n
ålt det, vi hæ o sind'.
Lad kun det gammel synk i gruss.
No må vi prøv det ny
og itt kryssf sammel i vort huss,
men sætt e nees i sky.*

*Hvor før en kunn' go rundt å drøem'
og nynn' og med sin knyv
fo fli en fløjt åv safte pil,
en springer for sit lyv.
Men der er krinkelkrog' eno,
der hindre farl og jav.
Vi kån minseel itt hump astej
o bæedst beskub e dav.*

*Byg i Alsoend i syd og nør
en dæmning åv beton,
og fyld det op med skrald og skidt
og gi vort låend facon!
Fæld åll' e træer langs alfar vej,
og lad e Nørskov fo
en autostrada langs e hav,
hæng i og klem kun o!*

*Og fløje åll' e fowl' til Hell
for trut og vræl og hvin,
og ser do itt e skov for træer,
så gi din bil benzin!
Tæj din transistor frem og lyt:
I love you! . . . Det er klart,
et bræg som det fro Kjøffenhavn
må rigte go til hjart.*

*Gör åMing javnt og fladt som folk
forlanger det e dav.
Grav Hygebjerre åv og fyld
det ud i Kettinghav!
Ryv hver en gammel låndsby nenn —
hvad skal vi dog med dem! —
og byg som omm' ved Gammel Dam
et nyt Jerusalem!*

*Ja, lad voss kun klemm' o' og jav',
men javnt og itt som vild',
for glemme vi ålthielt voss sjel,
så gæ det bæedst til spild'.
Vi kømme tidle nok til byss,
og lad voss sæj som så:
Di folk, der føsst bløv hæn'd ved lyss,
no ja — di nåej e og'.*

*No vil æ tøj mæ nok en snaps —
trari, trara, trarum!
Hvor gik en leet og lunt i ly,
da åll' e vej' var krumm'.
Og mærker jen derhjemm', som æ,
en kildren i e hals,
så lad voss hvisk', trods ålt det ny:
En skål for gammel Als!*

Martin N. Hansen. (f-)

Hertug Kristian på Haderslevhus.

Af Carsten Petersen

I foråret 1521 samledes den tyske rigsdag i Worms. Den åndelige atmosfære var spændt. Store skarer af mennesker drog ind ad den gamle bys porte, store herrer red frem gennem dens gader, og store ting skulle drøftes.

Fra Aachen kom kejser Karl V. Der var han bleven kronet til herre over det brogede tyske rige, i forvejen var han allerede konge i Spanien og Nederlandene, Østerrige og Neapel hørte som et slags tilgift med ind under hans scepter. Han selv var endnu ung og fyrig, han følte kraften i sin arm og tænkte på de kommende store dage, drømte ikke om, at den tid skulle komme, da han led og ked af de mange kroner og scepter søgte hvile i klosterets ensomhed.

Fra Wittenberg kom Morten Luther, professor og doktor i teologien ved det saksiske universitet, en ung augustiner-munk. Han havde intel scepter og ingen krone, men bar en bibelbog i sin munkekutte. Paven havde sat ham i band for de sætningers skyld, han så dristigt slog op på kirke-døren, men munken havde brændt bandullen, og nu kom han for at stå til ansvar for sin lære og sine sætninger.

Kejseren havde svoret en hellig ed, at han ville opretholde den katolske tro, som hans fædre havde levet i, og beskærme den katolske kirke. I Worms føjede han den erklæring til, at han, som katolsk kejser, agtede at forfølge kætterne. Munken havde lovet sine venner, at han ville og

skulle til Worms, selv om der var så mange djævlé i byen, som teglsten på tagene.

Ja, der var spænding i luften og spænding i mange menneskers hjerter. Unge fyrster greb hverandres hænder og lovede hverandre gensidigt troskab. Der randt store tårer ned ad gamle krigsmænds kinder. Man stred og droges om det bedste, der kendes: Troen.

Iblandt den store flok, som fulgte rigsdagens forhandlinger med største interesse var to nordiske mænd, som vi vil lægge mærke til. Den ene var en halv snes år ældre end den anden, men unge var de begge. Johan Rantzov hed den ældre. Han var en holstensk ridder, herre til Breitenborg, Bothkamp o. s. v. Endnu var han knap tredive år, men havde oplevet adskilligt. I sit trettende år løb han allerede bort fra sin moder, der var enke, og søgte sig et nyt hjem i en krigslejr i nærheden. I året 1516 tiltrådte han en lang og eventyrlig rejse over England til Spanien, hvor han besøgte det berømte valfartsted St. Jago, derfra igennem Frankrig, Tyskland, Italien, Tyrkiet, Lilleasien og Syrien. Samme år, som Luther slog de frejdige slag på kirkedøren i Wittenberg, modtog Johan Rantzov ridderflaget i Jerusalem og blev således en ægte korsridder. Med de nye guldsporer på hælene stod han snart efter foran paven i Rom, bøjede sig med anstand og kyssede Leo X's fod. Igennem Italien, Frankrig og Tyskland vendte han hjem. Og derhjemme var der nok at tage fat på for en mand med hans evner og erfaring. Kong Frederik I. af Danmark tog ham i sin tjeneste. Den første smukke opgave, der stilledes ham, var, at vejlede den unge kongesøn Kristian, den ældste af prinserne. Men mangt et godt råd kunne også faderen hente hos Johan Rantzov. Og både fader og søn fik ved hans hjælp den danske kongekrone.

Den anden unge mand var netop kongesønnen selv. Prins Kristian, den senere konge Kristian III. af Danmark, var



Ridderen glemte, han havde kysset pavenes fod . . .

født den 12. august 1503. I sin opvækst levede han hos morbroderen, kurfyrst Joakim af Brandenburg under Johan

Rantzovs opsyn. Her blev han først fortrolig med Luther's lære. Da kurfyrsten rejste til Worms, blev dette for prinsen og hans landsmand en velkommen lejlighed til at være med i de store åndelige brydninger, som her skulle drøftes. Om disse to nordboere har vovet at tale et ord med dernede ved Rhinen ved vi ikke. Men ridderen glemte under Luthers tale, at han engang havde kysset pavens fod og at den katolske kirke havde skænket ham sin gunst og nåde. Munken fik magt over hans hjerte, så at ridderen gik hen og søgte en samtale med ham om dagens store emne og sluttede venskab med ham. Men kongesønnen kunne heller ikke sidde som en stum tilskuer ved det store stævne. Han fik på en spøgelfuld og dog betegnende måde sin part i sagen. En dag sad forsamlingen i kirken og hørte andægtlig på den tale, der blev holdt af en god katolsk munk. Lige under prædikestolen stod prins Kristian. Sommetider så han op på den ivrige mand, der brugte mange, urolige fakter. Sommetider så han ned for sig og smilede lidt, thi hans hjerte var allerede på Luthers side. Da blev han noget var, som tittede frem af en sprække i prædikestolen. Det måtte være enden af den snor, som munken bar om sin kutte. Prinsen fik en kåd ide. Mens munken engang bøjede sig dybt, slog han en forsvarlig knude for enden af rebet, og nu var manden deroppe fangen, kunne hverken rejse sig eller komme ned af prædikestolen. Kirken genlød af en stærk latter. Kejseren blev vred. Men Kristian stod kæk til ansvar for sin gerning, og kejseren ytrede, at denne mand engang ville blive en svøbe for præster og munke.

Rigsdagen i Worms gik til ende, og man var i grunden ligevidt. Kejseren og paven ville ikke lade sig noget sige, og Luther kunne ikke vige tilbage. Men de, der havde hørt ham tale sin sag i den store forsamling, glemte ikke, hvad han havde talt. De følte for bestandigt vægten af de grunde, med hvilke han forsvarede læren om retfærdiggørelsen

af nåde ved troen alene, uden gode gerninger. Og for man-
ges vedkommende var det, de tog med sig hjem fra Worms,
en spire til nyt liv og store handlinger. Sådan var det også
med de to mænd heroppe fra. Prinsen blev Slesvigs og Dan-
marks reformator iblandt regenterne, og ridderen Johan
Rantzov var den statsmand, som troligt hjalp ham ved
værket.

Et par år efter de store dage i Worms sad Kristian på
slottet Haderslevhus og styrede i faderens fraværelse her-
tugdømmerne Slesvig og Holsten. Han var dengang endnu
ikke hertug, det blev han først samtidig med at han arvede
kongekronen i Danmark efter faderen Frederik I. Snarere
var han en slags statholder, som havde fuldmagt til at
styre landet i faderens navn. Men absolut herre var han
over Haderslevhus og Tørninglen. Her var det derfor også,
at hans yndlingstanke først var blevet fuldbyrdet: Indfø-
relsen af Luthers lære i alle landets sogne.

Om slottet siger en gammel krønike: Straks ved gammel
Haderslev på en høj, kaldet Bøghoved, har stået et slot,
som i et gammelt brev af 1483 kaldes »Haderslev Huus«. På
dette gamle slot residerede også den her berømte hertug
Hans fra 1544—1549, da han lod nedrive dette, og byggede
et andet, som han kaldte efter sit navn Hansborg, som dog
ikke blev bygget på Bøghoved, men på en plads, kaldet
Naffet. Senere hed dette også Haderslevhus. Men formod-
entlig har Kristian som konge og hertug aldrig haft sin
bolig der, undtagen når han besøgte sin broder Hans. Prins
Kristians residens må altså have været borgen på Bøghoved,
hvorfra man så vidt omkring i det smukke landskab, som
han var sat til at regere over. Lige mod øst lå Haderslev
by, dengang ikke halv så stor som nu, men rigt prydet
med spidse kirkespir og høje klostertage. Midt i den lune
rede lå den mægtige Fruekirke som en urokkelig storhed,

der var vokset frem af århundreders tanker og møje, stærk og rummelig nok til at huse og brede sine vinger over tusinde mennesker med deres kamp og syssel, deres sorg og glæde, just sådan som den står der endnu, gammel og grå, men ukuet af tidernes trængsler, en af vort lands mest storslåede kirkebygninger, der giver Haderslev by sit præg, fra hvad side man så end kommer til den. Mod syd så man Mølledammen og de store skove på den anden side. Mod vest og nord bølgede landet såvidt som øjet kunne se, i rige former, indtil linjerne blev større og større og jævnedes i horisonten. I klart vejr øjnedes langt ude nogle af Tørningslens bredtoppede kirketårne.

I dette gamle slot med dets mange minder om konger og fyrster, der færdedes og mødtes her fra Arilds tid, sad altså den unge prins, og tyveårsblodet i ham opsugede kraften af stedets minder. Og så var det, at lejligheden kom, da han fik lov til, som sine fædre at gøre en gerning, der var en kongesøn værdig. Der kan være delte meninger om denne mands betydning og fortjenester i politisk henseende, både mens han var prins og konge og hertug. Måske har han også fået skyld for ting, som ikke med rette kan lægges ham til last. Men her omtaler vi kun, at hans forhold til reformation og reformatorerne o. s. v., har betydning for indførelsen af den rene evangeliske tro og lærdom i det katolske Nordslesvig. I forbindelsen med denne store omvæltning på vort åndslivs område vil Kristian III. vedblive at have et stort navn i historien, og hans ære kan ikke tages fra ham. Den katolske kirke havde særlig i tiden henimod reformationen fået utåleligt islæt af løgn og fordærvelse. Lige overfor dette står Kristian III.

Der kan ikke være nogen tvivl om, at prinsen søgte at udbrede de reformatoriske tanker, han havde modtaget i Brandenburg og i Worms, straks efter at han kom hjem fra rejsen. Men noget afgørende skridt ad regeringsvejen synes

han ikke straks at have gjort. Vi fejler i det hele taget, hvis vi mener, at reformationsværket hertilands kom med et pludseligt bulder og gennemrystede landet som en eksploderende kraft. Slet ikke. Her blev først rigtigt tænkt over den ting. Det ligger i folkets karakter, at man ikke så let forhaster sig. Man hørte og spurgte, sendte sine sønner til Wittenberg og disputerede med dem, når de kom hjem igen, om det nye, der rørte sig langt borte. Man overvejede og tog grundene for og imod i betragt, og alt imens gik tiden og vreden fik spillerum. Hadet blussede op, men lagde sig igen, når der taltes stille og fornuftigt om sandheden. Der har nok også i de skandinaviske folkeslag til alle tider — sådan synes det — været en mere end almindelig evne tilstede til med betænksom ro ad forståelsesvej at tilegne sig det, der først kunne synes så fremmed og forkert. Derfor fulgte alligevel kamp og spænding med. Bølgerne kunne i enkelte øjeblik gå højt nok. Vi skal senere se, at der ved lejlighed brugtes magt og list. Til trods for dette kan man dog næsten sige, at den evangelisk-lutherske religionsform ligesom groede ind i vort folk i løbet af en menneskealder. Og netop i denne sagens gang har regenten på Haderslevhus haft sin meget betydelige lod og del. Thi han var en stærk natur, men ikke i det pludselige og lynagtige. Det sindige og solide og trofaste lå mere for ham. Og noget lignende gælder om hans ven og rådgiver Johan Rantzov. Denne var en klog statsmand, som var bange for overilede skridt.

Vistnok uden direkte foranledning fra prinsens side begyndte allerede før året 1525 i Haderslev amt rundt om det nye livs spire at titte frem. Der er kun lidet at melde om de første mænd, som prædikede det rene evangelium. I Vilstrup sogn skal præsten Laurentius Agricola have gjort begyndelsen 1524, året derefter fik Jens Sørensen mod til at gøre det samme i Vonsbæk. Størst iblandt disse vanebry-

dere ude i landsegnene synes Thomas Knudsen fra Hygum at have været, faderen til salmedigteren Hans Thomesen, som udgav en af de første store salmebøger. Thomas Knudsen sad dengang, da det åndelige røre begyndte, endnu som præst i Skrave og Rødding. Og han synes at have hørt til den slags mænd, der først en tidlang var luthersk i sit hjerte og måske også i sin vandel, inden han åbenlyst brød med den gamle kirke. Thi endnu i 1527 gav den katolske bisp Iver Munk i Ribe ham kaldsbrev i Hygum. Han blev, da reformationen sejrede, herredsprovst og var yndet af hertug Kristian. Endnu i 1542, da han var 38 år gammel besluttede han sig til, selv at tage til Wittenberg, for at se og høre Luther. Da han blev hvid om sin isse, digtede han og sang denne skønne »Bøn for gamle folk«.

*Herre, jeg er nu gammel og grå,
stor svaghed vil mig betage,
alderdom er mig kommen på
med sorrig og drøvelsens dage.
Mål legems styrke og sjælens kraft
i mig formindskes dag og nat,
det vil jeg for dig klage.*

77 år varede hans livs strid og møje. Så gik han ind til sin herres glæde. En stor og dygtig børneflokk øgede den ære, som smykkede faderens navn.

Disse første ytringer af evangelisk liv og lære, som man kan kalde private forsøg på at reformere, så den Haderslevske prins uden tvivl på med inderlig glæde. Hans egen hofprovst, der først var lektor eller teologisk lærer ved domkapitlet, tog del i arbejdet. Men det var dog først år 1525, der bragte reformationstanken i den grad offentlig frem, at man i de styrende kredse måtte regne med den. Ved pinsetid samledes den fælles landsdag i Rendsborg, for at drøfte hertugdømmernes politiske og gejstlige anliggender.

Her viste det sig, at ridderskabet selv ønskede forbedringer på kirkens område, endskønt vistnok langt den største del af landets adel endnu var godt katolsk. Man stillede følgende tre fordringer til biskopperne og prælaterne: 1. Bandstrålen må ikke bruges mere, ridderne vil selv hjælpe hver mand til sin ret. 2. Man har ved sognekirkerne for det meste ulærde præster, som prædiker fabler og ikke forstår at tyde det hellige evangelium, at heri måtte ske en forandring. 3. Præsterne sælger de hellige sakramenter i sygdomme og den sidste nød, så at de, når man ikke giver dem skriftepenge, en ko eller en hest, vægrer sig ved at uddele det hellige sakramente, det fattige folk til stor besværing, at dette måtte blive afstillet. Prælaterne på deres side følte sig forurettede af adel og bonde og begærede stadfæstelse af deres gamle rettigheder med hensyn til tiende, offer og andre udgifter. Kong Frederik I., som af politiske hensyn ikke turde lægge sig ud med præsteskabet, lovede dem alt godt, men påbød dog, at det hellige evangelium skulle prædikkes af lærde mænd og at fablernes tid skulle være forbi, ligeledes skulle det hellige sakramente ikke sælges efter nye takster, men kun fordres, hvad der var skik fra gammel tid. De luthersk sindede præster fik den advarsel, at de skulle vogte sig for at lade hånt om gud og hans hellige og hverken skamfere eller laste ærkebiskopper, biskopper, prælater og gejstlige herrer.

Kongens søn, som sikkert var tilstede, tav til dette. Måske lagde faderen ham fingeren på munden. Men da man kom til et stykke ind i det næste år, tog prins Kristian fat på egen hånd. Han afsatte den katolske provst i Haderslev, som førte tilsyn med kirkerne i Barvith Syssel. Dette var rigtignok en tvivlsom gerning. Det var nemlig ikke så let, at få en passende mand i stedet, og et gammelt ord siger jo, at man skal ikke kaste det smudsige vand bort, inden man har det rene. Der indtraf så her det samme uheld, som

skele på mange andre steder i overgangstiden. En gammel beretning lyder: »En tid lang regerede herredsfogederne kirkerne, visiterede og efterså kirkeregnskaberne, men i denne tid blev mange af kirkenes klenodier borttagne og mange kirkegodser forrykkede fra kirkerne og afhændede. Ingen havde agt på læren uden hertugen, mange kirketjenere kom uordinerede til prædikeembedet, skolen i Haderslev blev lagt øde og alt gik uordentlig til. Dette var nu ikke Kristians mening. Han skyndte sig da at få indforskrevet nogle mænd fra Tyskland, som forstod sig på de ting, der her skulle gøres. Hvormange der kom, ved man ikke, og heller ikke bestemt, hvornår de kom. Men to af de fremmede kom til at virke længere tid her i landet og deres navne er knyttede til hertug Kristians reformationsværk.

Magister Johan Vandal kom fra Goslar og blev rektor ved skolen. Derefter blev han teologisk lærer ved kapitlet og steg videre i hans herres gunst, så at han gik ind i embedet som luthersk superintendent og tilsidst endog drog ind i Ribe som den første evangeliske biskop. Men da han ikke kunne komme tilrette med det danske sprog, måtte han have indfødte medhjælpere. En af dem, der fulgte ham på hans rejser og lettede ham samkvæmmet med befolkningen, var den ovennævnte Thomas Knudsen fra Hygum. Vandal døde allerede fem år efter at være kommen til Ribe. Hans efterfølger var Danmarks reformator Hans Tavsén, en kraftig mand, der greb fast om bispestaven og ikke slap den i 20 år.

Dr. Eberhard Weidensee — således hed den anden af de mænd, der indkaldtes til Haderslev. Han blev hofpræst og tillige sognepræst i byen. Han stammede fra en stor holstensk adelslægt, men var født i Hildesheim; han var faret meget omkring og havde lidt ondt for sin tros skyld. Engang var han dømt til livsvarigt fængsel, men undveg undervejs og flygtede til Wittenberg. Luther og Melancthon sendte ham til Magdeborg for at reformere der. Fra Mag-

deborg kom han til Haderslev og blev der 7-8 år. Han døde i Goslar.

Det var nærmest disse to mænd, der stod prinsen bi i det første afsnit af hans reformatoriske gerning i Haderslev. De satte ham selv så grundigt som muligt ind i den lutherske lære, holdt prædikener og foredrag for ham på slottet. De læste begge i kapitlet. Og disse forelæsninger blev snart så berømte, at man kom langvejs fra for at høre. Munke og præster, som tvivlede om sandheden i den gamle kirke, strømmede til og søgte oplysning om, hvad de ikke forstod. Iblandt de fremmede var f. eks. de to skåninger Klaus Mortensen, tøndebinder, og Hans Olufsen, spandemager, som senere hjalp hinanden med at gennemføre reformationen i Malmø. Der er bemærket om dem, at de bragte salmer med sig hjem til Skåne. Salmesangen var overalt reformationens trofaste ledsager, ja mere end det. I Husum i de frisiske egne i Lybæk, i byerne og på landet stod de unge præster og studenter, der lige kom fra Wittenberg, og sang for deres tilhørere, så sjælene stemtes længe førend man fattede den egentlige prædiken. Et godt stykke af Luthers befriende stordåd er sunget ind i folkets hjerte. Også i Haderslev lød disse toner. På de skinnende fliser i kongeborgen sad prinsen med sine venner og sang, det lød fra Bøghoved ud over vejen, som bugter sig vesterpå til Ribe, det gav genlyd inde i byen, hvor købmændenes boder og håndværkernes værksted og småfolks hytter kransede de små vandløb.

Teologer sydfra hjalp også prinsen i hans trætte med den gamle biskop i Ribe. Om Vandal da allerede var kommen, eller om det var en af de tidligere hofpræster, der lavede udkast til hans herres breve, vides nu ikke. Men sproget forråder tydeligt, at forfatteren må have været en udlænding. Det var ikke mange breve, prinsen — eller hertugen, som biskoppen kalder ham — skrev til den Riber bisp, og kortere endnu er det som biskoppen svarede der-



Gråbrødrene blev udjuget af Haderslev . . .

på, men mærkelig og interessant er denne brevveksling. Foranledningen var den, at hertug Kristian klagede over en uret, der var sket imod en af hans undersætter, en borger fra Haderslev. Denne borger havde med sin karl været i Ribe, og var der bleven overfalden og ilde behandlet af bispens folk, som påstod, at Hadersleverne havde haft kødvarer hos sig, til trods for at det var i fastetiden. Hertugen benytter denne lejlighed til at lade den gamle katolik vide, at fasten ikke kan pålægges noget menneske, da der ikke findes noget påbud derom i skriften. Biskoppen tager høfligt til genmæle i et nogenlunde udførligt brev, som han med møjse fik skreven på tysk. Han søger at imødegå hertugen ved at henvise til, at Jesus selv dog havde fastet i 40 dage, og advarer ham imod den nye skik, som onde rådgivere har ført ham ind på. Til dette brev blev der hastigt udfærdiget et langt gensvar i Haderslev. Heri beviser hertugen atter, at faste er en fri sag, hvoraf man ikke må gøre nogen lov, men desuden pålægger han biskoppen at sørge for dygtigere prædikanter i stiftet og lade Guds ord forkynde for det forførte folk. Da bispem fik den lange og nærgående skrivelse at læse, spidsede han pennen til et kort, hvast svar. Han lod denne gang tysk være tysk og skrev på dansk, at i hans embedsførelse var der intet forsømt, såvidt det stod i hans magt, og forresten var det bedst, hvis uvedkommende ikke blandede sig i disse ting. »Og vide Eders Nåde vel, at I ikke må kaste Eders segel i andre mænds korn. Hermed Eders Nåde den hellige trefoldighed befales til evig tid«. Undertegnet: Iver Munk, med Guds nåde biskop i Ribe. Men for biskoppen blev enden, såvidt historien melder, den, at han fængsledes sammen med Danmarks øvrige biskopper den dag da Kristian var bleven konge og havde fået overtaget over alle rigets fjender.

Det kan ikke nægtes, at Kristian både i regenttiden på Haderslevhus og senere som konge har understøttet det re-

formationsforetagende, han så meget interesserede sig for, med voldelige midler, hvor en særlig gunstig lejlighed dertil fandtes. Men det ville være ligeså urimeligt at tillægge ham politiske bagtanker som bevæggrund til dette foretagende. I hans private liv og særlig i de mange breve, der endnu er opbevarede fra hans hånd, findes talrige vidnesbyrd om det modsatte. I det store og hele ønskede han at gå lemfældigt tilværks, hvilket hans fader også oftere rådede ham til. Men herskermagten lå nu engang i hans hånd. Så har han vel syntes, at når Vorherre havde overantvortet ham så virkningsfuldt et pund, måtte han også bruge det til den sags fremme, som herren måtte have stort behag i.

»1527, den 6. januar blev gråbrødrene udjaget af byen, da de kom for at messe«. Dette var, såvidt vides, den første af den slags handlinger. Forøvrigt gik det ikke alene ud over gråbrødrene, men sortebrødrene delte vistnok deres skæbne på samme måde og ved samme lejlighed. Der er dog ikke grund til at bebrejde hertugen dette særligt. Der eksisterer en gammel latinsk krønike om gråbrødrenes udjagelse af Danmark i dette tidsrum. Man ser deraf, at tiggermunkene så godt som overalt i byerne fik rejsepas på en mere eller mindre ublid måde. Kong Frederik I. udviste dem selv af Tønder, mens han opholdt sig på slottet. Til klosterets talsmand, som bad om nåde for de gamle munke, svarede han kort, at klostergrundstykket med dets bygninger lå ham i vejen, og ud måtte de allesammen. De flygtede ad Flensborg til. Men tiggermunkene må have været meget ilde lidt også iblandt folket, thi på mange steder var det almuen selv, der jog dem på porten. Og der er vistnok en af disse ilde behandlede munke, som har efterladt den triste krønike om deres udjagelse af Flensborg, Kolding, Horsens, Randers o. s. v.

Året efter at de sorte og grå kutter forsvandt fra Haderslev gade, tog hertug Kristian sig af præsterne i begge sine

len. Henimod forårstid udgik den befaling, at de alle skulle indfinde sig på Haderslevhus, også de, der stod under biskoppen i Ribe, og da denne hertugens raske handling i forvejen var godkendt af hans fader, kongen, så vidste Iver Munk »ikke at sige imod«. Han måtte tavs se på, at en verdslig fyrste selv overtog bispemyndighederne og under trussel af straf imod de ulydige, trådte i forhandling med alle landets præster. Mangen præstemand, der i sit hjerte endnu var godt katolsk og holdt på kirkens ære, kom da slemt i knibe. Skulle han adlyde hertugen mere end biskoppen, ja måske menneskene mere end Gud? De fleste gik til Haderslev, men i det mindste en og formodentlig flere end denne ene kunne ikke overvinde sig til det. Hr. Povl i Hvidding blev hjemme. Følgen var den, at hans kald blev ham frataget. Også hr. Hans i Endrupskov og hr. Niels i Gram nævnes som genstridige, men hvorvidt de blev afsatte, kan ikke siges. Iblandt dem, der samledes hos hertugen stod vistnok Thomas Knudsen fra Hygum som en af de første i rækken. Han har senere selv nedskrevet en beretning om denne Haderslevfærd, i hvilken det hedder: Og da vi nu vare forsamlet på Haderslevhus blev os tilkendegivet, at efterdi den almægtige Gud havde nu sendt os sit hellige ord, at vi arme syndere bekommer syndens forladelse af Guds blotte nåde og barmhjertighed for sin søns skyld ved troen og i så måde vil have os befriet af pavens blinde forføring og vildfarelse, da havde hans nåde med sin herre faders råd nu bekommet tvende lærdemænd af Tyskland som udi Hadersleve skulle læse den hellig bibliske skrift og græske sprog (nemlig Eberhardt Weidensee og Johan Wandal). Da blev givet befaling, at vi skulle besøge disse lærdemænds lektion, at vi selv først skulle lære den rette lærdom uden menneskelige heblændelse, førend vi lærte andre den. Og desimellem blev os tilkendegivet nogle artikler skriftlig, som vi skulle rette os efter til sålænge at

vi selv bleve bedre skikkelige til at lære andre«. Så svor præsterne en ed, som blev dem forelagt, at de med omhu og troskab ville tage vare på deres menigheder og ikke tåle nogen vranglære, at de med Guds hjælp ville undgå drukenskab og andre lyder og forresten være deres hertug lydige. »Dernæst sagde doktor Eberhardus, at på det den rene evangeliske lære des bedre kunne befordres, var hans fyrstelige nåde begærende at samme tid skulle udvælges herredsprovster, en præstemand udi hvert herred, som først og for alle ting skulle have opsecnde, at deres herredspræster skulle flitteligen studere og lære det hellig guddommelige ord rent og klart og besynderlig drive de fem stykker i deres katekismus, at deres almue (menighed) jo skulle først lære deres katekismi tekst, de hellige 10 bud, deres troens artikler, Herrens bøn, befaling om dåben og alterens sakrament. Dette skulle være samme provsters største og ypperste befaling og embede. Dernæst skulle de udi herredsfogeds og sognepræsters nærværelse udi hvert sogn høre kirkers regnskab, og det så forskaffe, at kirkerne kunne vel blive bygget og holden ved magt og ikke forfalde. Og for deres umage skulle de have en mark lybsk af hver kirke og en nats tæring med en karl og to vogn heste.

Denne sammenkaldelse af præsterne på Haderslevhus år 1528 var den største afgørende akt i vort lands reformationshistorie. Fra den dag fandtes ingen katolsk præst mere i de to nordligste len af hertugdømmet Slesvig. Fra den dag af havde biskoppen og den katolske kirkemyndighed, helt op til selve paven, mistet styret. Og på den samme dag lagdes den første grund til den lutherske kirkes forfatning og selvstændige lovgivning i norden. Man kunne næsten sige, at den evangelisk-lutherske statskirke, — den, der er bleven rost og dadlet i høje toner ned igennem tiderne og i vore dage er bleven til et af de mest brændende spørgsmål, hvis løsning man har ventet og håbet på i mere end en

menneskealder — at denne statskirke for vort lands vedkommende fremstod hin dag på Haderslevhus. Naturligvis var land og folk ikke dermed rensset fra al vantro og papisme på en gang. Langtfra. Hverken præsterne eller deres menigheder kunne så hurtigt og så grundigt skifte sindelag, at det gamle var forbi, og nyt overalt. Om menighederne behøver man ikke at føre bevis med mange ord, thi endnu den dag i dag er der knap et eneste sogn at finde i Nordslesvig, hvor ikke rester af katolsk tro og skik gør sig gældende med hele den sejglivethed, som er vor konservative bondebefolknings særpræg. Men måske kunne man undres over præsterne, de præster, der havde studeret og hørt »lektie« om det nye og svoret derpå. Og dog var der også i deres midte mænd, som tog sagen mere udvortes, idet de føjede øvrigheden i at give deres gudstjenester og deres forkyndelse et nogenlunde luthersk udseende, men ellers forbleve, hvad de var. For eks. fortælles om en: »Hr. Niels Madsen i Bjert (ved Kolding) skal have antaget Luthers lære for ej at afsættes, men de katolsk sindede her var vel fornøjet med ham«. Sommetider lader det dog til, at menigheden kunne finde dette uheldigt og forlangte noget mere samvittighed fra præsternes side. Der berettes fra Hejls sogn følgende: »Første lutherske præst, hr. Knud Jensen fra Sjølund i Vejstrup sogn, blev med sine elleve brødre oplærte i deres fædres lære og var, som det siges til sin dødsdag, i hjertet en papist. År 1530 skal han være bleven præst og stod her indtil år 1571, i hvilket år bønderne gik ham an i annekskirken, spurgte ham, thi han prædike Luthers ny lærdom for dem, da de dog vidste, at han i hjertet intet mente deraf? De vare med hans svar, at nemlig han gjorde det efter øvrigheds befaling, ikke fornøjet, men gav stokkeprygl på ham, og idet han retirerede ud i tårnet for at undvige ud af et vindue, gav en ham et slag, at han døde, og man vil i mange år have set hans blod på væggen

uagtet den ofte blev kalket. Efter den tid blev alle prædikedage et detachement krigsfolk opsendt fra Kolding til at styre Vejstrup sogneflok, medens præsten var hos dem«. Men den der har meddelt denne begivenhed til efterslægten, tilføjer rigtignok: »Historien mistænkes meget. Thi 1571 var ingen mere allarm i dette amt om Luthers nye lære, som allerede i 46 år her var prædikedet, men er hr. Knud ihjelslagen, har man vist haft andet imod ham«. Noget af historien må vel dog være sandt alligevel.

Nu gjaldt det om at få gode, dygtige og tilforladelige mænd, der kunne overtage alle de præstekald, der i løbet af dette og de følgende år blev ledige. Det var mange, selv om de fleste hidtilværende sognepræster blev siddende, idetmindste foreløbigt. Der er tit sagt, at man dengang tog til præster, hvem man kunne få, halvt studerede og håndværkere, der havde lært en lille smule mere end de fleste. At slikt er sket i Haderslevhus og Tørninglen kan ikke historisk påvises, med undtagelse af det tidsrum, da der ingen provst var i byen. Det synes ellers ikke at have været tilfældet. For det første har uden tvivl det forelæsnings- og læreinstitut, som oprettedes i Haderslev ved det gamle domkapitel været af stor betydning. Her er mangan munk og kannik, som måske længe havde grundet i stilhed over kirkens brøst og sjælens kvide, kommen frem til evangeliets fulde lys og har fået sin udrustning til kampen for Luthers lære. Og desuden skyndte unge studerende sig til Wittenberg for at hente deres teologiske uddannelse hos Luther og Melancthon selv. Med tiden henvendte hertugen særlig sin interesse til disse unge mennesker. Han understøttede dem med store stipendier og modtog gerne breve fra dem. Navnlig Melancthon og Bugenhagen omtaler i deres breve til den senere konge ofte de studenter heroppe fra og fra Danmark, som opholdt sig i Wittenberg, og når de var færdige, sendte de dem hjem med en anbefaling, stilet til kon-

gen. Fremmede kom også herop. Mange flyede hertil i trængselstiderne. Men alligevel kneb det med lutherske præster, hvilket også fremgår af følgende bemærkning om den Rejsby præst hr. Niels Pedersen: »Han var præst i 56 år, men han fik tidligt præstekraven, og man var til den tid, af mangel på arbejdere, tvungen til at tage, hvor man kunne få«.

Dog denne vanskelighed var en mere udvortes natur. Den måtte også svinde bort af sig selv, alt som tiden gik. Thi der var interesse nok for kirken og det hellige. Skolerne var fyldte med »Peblinge«, som næsten allesammen ville være præster og degne. Men der dukkede samtidig med reformationens forkyndelse en fare op af en helt anden slags. Hverken Luther eller nogen af hans venner har anet den, da de begyndte den store gerning. I Worms stod munken og talte så dristigt og mandigt: »Her står jeg, jeg kan ikke andet«. D. v. s. ikke andet end sandheden og Guds ord. Og med denne evige magt mente han sig så stærk og sikker i sin sag, at han engang lige ud frabad sig kurfyrstens hjælp, fordi han ikke trængte til verdslige våben. Deri havde Luther også ret. Men den fjende, som Luther ikke kunne holde borte fra sin menighed og som reformationen indtil denne dag ikke er bleven herre over, er den indbyrdes uenighed. Den katolske kirke står på en dårlig fod med sandheden, men den har altid haft svært ved at kunne enes med sig selv. Så hurtigt som vi fik den rene lære, så hurtigt fik vi også tusinde meninger om den rene lære. Katolsk er det, at adlyde, når kirken og paven befaler, protestantisk er det, at hver tror og tænker og taler i henhold til sin egen samvittighed og så let kommer til at mene, at hans samvittighed alene taler ret. Der kommer noget bittert ind i sindet når man ser hen over den brogede mangfoldighed af trosfund indenfor reformationens område. Mangfoldighed er i og for sig noget godt og snarest et tegn på liv. Men når

de forskellige samfund optræder således, at de anser alt, hvad der ligger udenfor deres snævre kreds, som en masse af fortabelse, en satans ejendom, og når de ikke undser sig ved at sige hinanden dette op i øjnene til og ofte, så må man sige at mangfoldigheden er af et onde.

Knap var »Evangeliets klare dag«, som man gerne udtrykte sig, oprunden over Slesvig, da kom også et pust af den splidagtighedens virvelvind, som før rundt i Tyskland og bragte reformatorerne mange søvnløse nætter. Den 8. april 1529 samledes man til et stort og vigtigt stævne i det gamle gråbrødrekloster i Flensborg. Hertug Kristian mødte i egen person og med ham alle landets bedste og viseste mænd for så vidt som de stod på evangeliets side. Der var skrevet efter Bugenhagen, han kom også og tog gode lærde venner med sig både fra Wittenberg og Hamborg. Hans lod var, at optræde som voldgiftsdommer imellem parterne. Ordstyrer var prinsen, imellem besidderne sås Johan Rantzov, som forelagde forsamlingen det første spørgsmål, der skulle drøftes. Hele affæren var fremkaldt ved en præst i Kiel, Melchior Hoffmann, en sværmerisk ånd og et af tidens mest urolige hoveder, der færdedes allevegne og ingen sted var hjemme. Han plejede at sige præsterne hvor han kom, sandheden på en grov og udfordrende måde (han selv var oprindelig bundtmager) og skældsordene fløj i hobevis ned fra hans prædikestol. Desuden skrev han mange bøger og flyveskrifter. Han ejede nemlig selv et bogtrykkeri, og sørgede på den måde for en stor udbredelse af det, han skrev. Men det, han skrev, var godt og ondt, ret og uret blandet sammen, og stiftede uro og forvirring i menighederne. Derfor var det, han kaldtes til Flensborg tilligemed nogle af hans venner og tilhængere.

Vejen var nu banet for det nye liv og de nye tanker. Rensende, vækkende, lysende gik evangeliet nu sin gang til de

fjerneste sogne og ned i de dybeste lag af folket. Men en meget vigtig ting stod endnu tilbage at gøre. Det var ikke nok med, at regeringen og præsteskabet fod for fod fik rettet og forbedret snart lidt her og snart lidt der, så at landet eftersom tiden gik nok måtte blive rent luthersk tilsidst. Der måtte handles efter en bestemt plan. Bygningen, som skulle opføres, var jo splinterny, den måtte have en klar og solid tegning i sin grund, at der ikke blev noget vildt eller et luftslet deraf. Med andre ord: den evangelisk-lutherske kirke i Norden måtte have sin egen grundlov, et grundregulativ, efter hvilket dens indre og ydre liv kunne forme sig og på hvilket den kunne kendes. Et sådant regulativ havde alle andre lutherske kirkesamfund fået — i Sachsen, Hessen, Hannover, Pommern, Hamborg o. s. v. — det måtte også skabes her. Dette kirkens første og igennem alle tider normerende grundstatut kaldes en kirkeordinans. Den gamle latinske kirkeordinans såvel som den danske og den plattyske, der gjaldt i kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig og Holsten, er ligeledes knyttet til Haderslev. Og derfor er det, at nærværende fremstilling bærer overskriften: Hertug Kristian på Haderslevhus. Thi egentlig var Kristians residens der kun indtil år 1533, da hans fader Frederik den I. døde og kongemagten faldt i hans skød. Men indtil 1544 var hans brødre mindreårige, og så længe regerede Kristian som konge og hertug ene, og er sikkert i denne tid endnu hyppigt kommen til Haderslev. Efter 1544 var hans broder Hans den ældre hertug i den del af landet og beboede det gamle slot, hvilket han som ovenfor omtalt lod nedrive, da han byggede Hansborg.

Da Kristian blev konge, stod han med et foran den opgave, at sætte reformationsværket igennem i hele landet, fra Skagen til Elben, fra Ribes stift op til Trondhjems stift, thi to kongeriger og to hertugdømmer var hans. I det første par år havde han nok at bestille med at få det politiske

ordnet. Men da det var gjort, og han sad fast i sadlen, var hans nærmeste tanke, at gøre et alvorligt skridt til kirkens udrensning. Og man må sige, at den måde, han valgte at udføre sagen på, var meget resolut. Med statsrådets hemmelige samtykke lod han en skøn dag alle Danmarks riges bisper sætte i fængsel. Ingen havde anet noget i forvejen, og nu hed det kort og godt: Enten bliver I siddende bag gitteret eller I giver afkald på eders embeder og forpligtede-eder, ikke at lægge reformationen noget i vejen. De, som gik ind på denne betingelse, kom på fri fod og levede med et rigeligt udkomme af kongens nåde som privalmænd indtil deres død. En enkelt af dem havde dog mod nok til at tåle fangenskabet i årevis. Ved denne akt fik kongen altså frie hænder. Der var ingen magt mere, som kunne sætte nogen nævneværdig modstand i værk. Dermed var det tidspunkt kommet, da man kunne tænke på i ro og med eftertanke at fundamentere den rensede kirke udfra rent evangeliske grundsætninger. Man gjorde det første udkast til en kirkeordinans.

Hvad tid og sted angår, da dette skete, er det nu, at de historiske efterretninger bliver usikre. Bispernes fængsling var den 20. august 1536. I det følgende år må hovedarbejdet med ordinansen være gjort. Allerede straks efter hin 20. august henvendte kongen sig til kurfyrsten af Sachsen med bøn om, at Bugenhagen, Melancthon og andre teologer måtte sendes til Danmark for at lede de kirkelige sager. Men Melancthon havde fået at vide af en stjernetyder, at en rejse nord på ville blive farlig for ham, han ville komme til at lide skibbrud på Østersøen. Derfor turde han ikke komme. Bugenhagen kunne først heller ikke rejse, da kurfyrsten havde brug for ham andetsteds. Så tog teologerne herhjemme fat og fik på den måde æren af, at have lagt grunden til dette vigtige værk. Og nu er der tre byer, som nævnes i forbindelse med dette led i reformationsgernin-

gen: København, Odense og Haderslev. I København fandt den officielle afslutning og godkendelsen fra regeringens side sted. I Odense har der været indkaldt en stor forsamling til drøftelse, men hvordan det er gået og hvad der blev udrettet vides ikke. Det synes næsten, som om denne forsamling fra Odense af en eller anden grund er flyttet til Haderslev. Så meget er vidst, at teologerne engang var stævnedede til denne by i dette anliggende, og der er i en gammel beretning udtrykkelig sagt, at kirkeordinansen er underskrevet i Haderslev. Men bortset fra denne udvortes sammenhæng, må det antages at de nordslesvigske forhold har været af ikke ringe betydning for indholdet af den nye kirkelige grundlov. I Tørning- og Haderslevhuslen var jo reformationen først bleven tilendeført og ordnet efter bestemte grundsætninger. Disse grundsætninger havde nu stået deres prøve i en halv snes år, og det måtte ligge nær at tage hensyn til dem. Dette er også sket. Således fik ordinansen en bestemmelse om herredsprovster. Den kendte man kun fra Nordslesvig, i Danmark fandtes de endnu ikke.

Dette er den udvortes og indvortes berøring imellem Nordslesvig og navnlig Haderslev og den danske kirkeordinans. Da de hjemlige teologer havde udrettet, hvad de kunne, kom til sidst Bugenhagen tilstede, kongen ville ikke give slip på ham. I juli måned 1537 drog han med sin familie og nogle wittenbergske studenter ind i København, hvor han virkede i et par år. Han reformerede universitetet, holdt forelæsninger der, og kronede kongeparret den 12. august 1537. Den 2. september s. å. blev kirkeordinansen efter at den havde været i Wittenberg til eftersyn offentliggjort, og den samme dag viede Bugenhagen syv unge lutherske bisper i Danmark.

Det var kongens mening, at ordinansen skulle have gyldighed også i Slesvig Stift og i de holstenske landsdele. Men dertil måtte stænderne give deres samtykke. Sagen forelag-

des dem på landagen i Rendsborg 1540. »På den nævnte landdag,« hedder det »fremstod efter at skattebevillingen var givet, ridder Ulf Pogewisch med det kongelige budskab, at kgl. majestæt i mangfoldig betragtning som det øverste hoved ville, at en god ordinans i forkyndelse af Guds ord og andre seremonier måtte blive øvet og holdet og havde derfor til Guds ære draget så megen omsorg for, at samme ordinants blev gjort, og ville nu have begæret, at enhver deri ville indvillige og endrægtligen antage den; herpå forlangte han landdagens svar. Kongen selv gik straks ind i sin audienssal og tog begge biskopperne (nemlig fra Slesvig og Lübeck) med sig. Da nu hr. Ulf spurgte stænderne, hvad de havde i sinde at gøre, blev der en stor humor på rådhuset, og den ene var imod den anden. Johan Rantzov forsøgte at stille larmen og overtale dem, at det intet kunne hjælpe, men nogle fremsførte kongens løfte og breve, at lade alle troen vedkommende ting blive fri og ikke besvære dem over gammel sædvane. Nogle af de gamle erklærede at også de ville gerne blive salige og vidste, at deres tro var god og fast, kunne og ville intel nyt, flere adelsmænd sagde, at man havde to biskopper og prælater i landet, dem tilkom det, at have tilsyn med, hvad saligheden og kirken vedkom, dem burde sagen befales, nogle skældte på prædikanterne og skildrede deres liv og levned«. Tilsidst samlede de katolske sig om Ulf, de var 28 adelsmænd og dertil de to biskopper. De erklærede, at de ville blive ved den gamle tro. De lutherske grupperede sig om Joh. Rantzov, hvor mange de var, vides ikke. Kongen kunne intet udrette og måtte lade alt blive, som det var.

Men dermed var sagen ikke opgivet. I det følgende år døde den sidste katolske biskop i Slesvig, den gamle hæderlige og lærde Godske von Ahlefeld. Med ham faldt en af katolicismens støtter. En luthersk mand blev sat i stedet. Atter blev der skrevet efter Bugenhagen, og han kom. Ligesom



Reformationsværket var afsluttet . . .

han havde viet de syv danske, viede han nu også den nye slesvigske biskop. Men med det samme fik han det hverv, at lave den danske kirkeordinants lidt om, således, at den kunne passe på hertugdømmerne, og at oversætte den fra latin til plattysk. Efter at dette var sket, forelagde kongen på ny landdagen ordinantsen, og denne gang — det var den 9. marts 1542 — gav stænderne deres minde. Fra den dag af kan reformationsværket siges at være fuldbyrdet i landets offentlige forhold. Kongen var luthersk, hisperne og præsterne var luthersk, regeringen og lovgivningen var luthersk. For at menighederne kunne blive helt igennem evangelisk sindede og komme til en levende, bevidst tro efter Luthers eksempel, var endnu megen omvendelse nødvendig, men det var en gerning, som man måtte overlade til Guds ånd selv.

Tre hovedartikler er ordinansens indhold, nemlig om evangeliets prædiken, om sakramenterne og om børnelærdommen, om prædikenen laves følgende anvisning: »Fremdeles skal nu denne helige evangeliske lærdom allevegne være ren og endrægtig hos alle og for alle ting trænge hårdt ind på den artikel om menneskenes retfærdighed, at hver må forstå, hvad troen er og hvad hun (troen) gør, hvorledes vi hende overkomme og hvilkeunde menneskene retfærdiggøres, ja og så hvad menige prædikere (præster) skulle have og hvorledes de prædike skulle

om Guds lov og gudfrygtighed,
om evangelio og troen til Gud,
om pøniten (bod),
om korset,
om bøn,
om gode gerninger,
om den frie vilje,
om den kristelige frihed,
om Guds evige forsyn,
om menneskelige påfund,
om øvrighed og herskab,
om ægteskab,
om helgene,
om faste,
om billeder

og sådanne stykker flere, at prædikerne ej forstyrre enfoldige folks sind med nogen ufornumstlig prædiken og forfører dem så fra evangelio«.

Med kirkeordinansen fik reformationsværket sin afslutning og dermed i hovedsagen sagt, hvad der kan siges om hertug Kristian på Haderslevhus. Præsten Rhode, som i det 18. århundrede udgav samlinger til Haderslev amts beskrivelse«, siger i slutningen af sin bog: »Den haderslevske lær-

de historie er dog betydelig. Evangelium blev herefter reformationen først af alle danske byer forkyndt. Her bleve de første kirkeforsamlinger holdte. Herfra har de danske herredsprovster deres udspring og begyndelse o. s. v. Han har ret. Haderslev har spillet en stor rolle i Slesvigs åndelige historie. Den har været et af knudepunkterne i det liv, der rørte sig i begyndelsen af det 16. århundrede, og som fik sit betydeligste og skønneste udslag i den lutherske kirkereformationen. Men hvad Haderslev var, kunne det uden tvivl for størstedelen takke de konger og hertuger for, der valgte byen til deres residens, og iblandt disse fyrster var Kristian III med den gerning, han har gjort som prins og hertug og konge, en af de mest fremtrædende.

En af demokratiets svagheder er, at det ikke vil se sandheden i øjnene, før det ikke kan komme uden om den.

Stanley Baldwin.

Demokrati betyder folkeherredømme, og intet andet. Det går ikke an at kalde alt, hvad man synes om, for demokratisk.

Georg Brandes.

Hj. Skriver

Skærbæk

32

D 1227

Lars med springstagen og om den store stormflod 1634

Ved Nicolai Svendsen (F)

Der var engang. Sådant plejer jo gamle historier at begynde. Ja, der var jo engang, da der rådede meget vanskelige forhold i Nordslesvig, i tiden efter det tyske riges nederlag i 1918 og før landsdelens genforening med Danmark. Vi levede så at sige i et Ingenmandsland, et krigshærget område, hvor befolkningen led savn på mange af de ting, der hører til dagliglivets fornødenheder. Ved den tyske marks fald og inden kronemøntens indførelse var jo blandt andet hele vort pengevæsen kommet i uorden, og folk klarede sig i nogen grad ved udstedelse af hjemmelavet skillemønt, meget forskellige fra sogn til sogn. Endnu lever i mandsminde fortællinger om de mærkelige nødpengesedler, som kom i omløb til brug i handel ogandel, navnlig ved de særprægede illustrationer og påtryk, der tog sigte på hjemlige emner. I Tønder valgte man billedet af den gamle gæstgivergård på torvet, »Weisser Schwan«, kendt af byens borgere og egnens bønder, der tog ind her på markedsdagene. »Hvor var det dejligt i gamle dage, da man kunne lade en punch sig smage for 20 penning«, stod der. I Haderslev valgte man en tegning af den smukke domkirke med indskriften »Atter det skilte bøjer sig sammen«. Men i Skærbæk lod man trykke sedler med en fremstilling af markmanden ude på værftel i det sagnomspundne Misthusum, Lars med den uundværlige springstige, en typisk fremtoning fra landskabet for få år tilbage.

Dette får stå som indledning til følgende beretning om den største begivenhed, en rædselsfuld hjemssøgelse, som ramte land og folk langs Vesterhavet i historisk tid med døde i tusindvis og landsbyers fuldstændige ødelæggelse i følge.

Med blikket vendt mod øst fra det sted, hvor Lars han står, ser man ud over det 5000 ha store marsklandskab i Skærbæk sogn ind mod landsbyerne ved gestranden, ved Sankt Hansdagstide

et syn af sjælden ynde, et vældigt og spraglet blomstertæppe med et mylder af gule ranunkler og andre småblomster, oplivet af strand- og havfugle, senere i høstens tid fyldt med tusinder af høstakke. Der er ikke langt over til Randerup enge. Her færdedes i fordumsdage præstesønnen Hans Adolph Brorson, som efterfulgte faderen i embedet. Et par linjer i hans salme: »Op, al den ting, som Gud har gjort« lyder således: »Hvad skal jeg sige, når jeg går blandt blomsterne i enge, hvor fuglesangen sammenslår som tusind harpestreng«. Det er et lille vidnesbyrd om, at han ikke havde glemt sin hjemstavn.

Om efteråret hændte det før digebygningen, at hele dette udstrakte område en stormnat forvandlede til et frådende hav, så mennesker og dyr måtte frelse livet ved hurtig flugt ind til landsbyerne eller også op på den gamle boplads, værftet på Misthusum.

Men nedenfor mod vest snoede Bredeåen sig i rolige årstider frem mod vadehavet, og i kimmingen øjnede man længst ude Rømø og lidt mod sydvest Lister Dyb. Kong Christian den Fjerde skriver i sine bevarede dagbogsoptegnelser, at han her ville grundlægge en stor by med indsejling ude fra dybet. Ufred forhindrede ham deri. Adskillige andre har siden syslet med muligheden på denne del af vestkysten, som så ofte skifter karakter. Først nu i vore dage, medens dette skrives, er man i færd med at bygge en større havn derude på øen. Bagved arbejder stærke kræfter med at skabe en omfattende landvinding.

Markmandens hytte, hvis billede ses hosstående, er et fattigt levn fra fortiden. Her boede Lars altså engang som vogter af de fede stude, som græssede i marskfennerne indenfor det distrikt, som ejedes af bønderne i »Husum Grande«, som det kaldtes. Med sin springstage satte han over de dybe grøfter for at holde tal og styr på det kostbare kvæg. Det enkle udstyr derinde i hytten var et halmleje ovre ved den ene væg, en planke, der tjente som sæde og et brædt som bord. Et hul, en slags kælder, var gravet ned i klægbunden og fyldt med alskens drikkevarer. Thi i den tyske tid drev markmanden med øvrighedens tilladelse skattefrit krohold. Her mødtes studeprangerne fra egnen, og her blev ofte drukket lidkøb, når en handel var afsluttet. Mange mennesker, som havde hørt tale om stedets mærkelige historie og den særprægede egn, fandt også vej derud. Man kendte sagnet om »Appenholt skov«, som skulle have fyldt det hele område, der nu var vadehav. En stedlig digter havde



Markmandens hytte

engang skrevet et spændende drama om skovens undergang for mange Herrens år siden. Sælsomme sæder og skikke fra bondelevet var jo også bevaret.

Det kan tilføjes, at den tyske forbundsregering i denne sommer har stillet et forsyningskib til rådighed til en ekspedition af sagkyndige, frø mænd og arkæologer fra Vesttyskland, Schweiz og Østrig for at finde spor af sagnlandet »Atlantis«, som skal være gået under ca. 1200 år før Kristi fødsel. Det førte ikke til noget resultat.

Lars, om hvem der her er tale, var en almuesmand, der havde levet længe i sognet og ejede som andre af hans byfæller en vis

sans for overleveringen. Den gik i arv til hans ældste søn, Niels, som for få år siden skrev en læseværdig bog om »Et vestslesvigsk småkårs hjem«, i hvilken en del af egnens og stedets historie på en enestående måde er optegnet for fremtidige slægter. Men øverst oppe på bjælken inde i hytten stod udskåret i gammeldags skrift de ord: »1634 da skete den store flod, som borttog alt det hus«. Det er i korthed beretningen om landsbyen Misthusums undergang nævnte år.



I sin tid indberettede sognepræsten i Skærbæk, Søren Hege-lund, til den lærde Ole Worm, at hele landsbyen Misthusum var blevet bortskyllet i en nat »med huse, gårde, kretter og femon, korn og kiern, mænd og kvinder sørgeligen, som jeg her udi kirkegården begravede«, ialt 44 personer.

Men det var alt andet end en lokal begivenhed. En righoldig litteratur fra ældre og nyere tid indeholder fyldige og nøjagtige oplysninger om den ulykke, som dengang ramte dette landskab. Her skal gengives nogle spredte meddelelser:

Helt fra oldtiden har stormfloder, som antydte, hærget Slesvigs vestkyst. Drager man en linje fra Skallingen videre mod syd lidt vest for øerne Sild og Amrom til Ejderstedts Pynt, har man omtrent grænsen for halvøens vestkyst i forlængst hensvundne tider. Gamle krøniker veed at fortælle om floder, som i middelalderen hærgede hele kyststrækningen. Fra begyndelsen af det 11. århundrede haves efterretninger om digebrud og oversvømmelser. Helt pålidelige optegnelser ejer vi dog først om den store stormflod, som indtrådte lørdag den 11. og søndag den 12. oktober 1634. Næppe en gård i kystsognene undgik ødelæggelse. Mange mennesker omkom. Formuer og anden ejendom tabtes. En hel generation var udslettelsen nær. Vi ved, at vejret havde været godt til hen på eftermiddagen om lørdagen. Ret pludselig rejste sig en storm af sydvest, som senere sprang om til nordvest og voksede til en vældig orkan, der rasede hele natten, og som ingen havde oplevet magen til. Det var nymåne, og hele kyststrækningen henlå i mørke, medens de frådende bølger dreves ind over det ubeskyttede marskland eller de svage og forsømte diger. Rædsel og uhygge bredte sig fra gård til gård, fra landsby til landsby, fra ø til ø, alt som ulykken led. Hjælp var der ikke tale om. Enhver havde nok i at tænke på sig selv.

Statsgeolog dr. V. Nordmann har tillagt denne naturkatastrofe så stor betydning, at han på dansk og fransk har skrevet en af-

handling som en arkæologisk undersøgelse vedrørende Misthusum i Skærbæk sogn.

Af indledningen skal her hidsættes følgende: »Natten mellem 11. og 12. oktober 1634 blev vestkysten af Slesvig og Holsten hjemløst af en voldsom stormflod, en af de mest ødelæggende, historien kender. Det gik mest ud over de lavtliggende vesterhavsøer, og det er bekendt, at den store ø Nordstrand blev ganske ruineret ved denne lejlighed. Øen udgjorde dengang 3 herreder med 22 sogne og var beboet af 9000 mennesker. Af disse omkom over 6000, og efter katastrofen var der næppe en fjerdedel af det oprindelige landområde tilbage. Af dette fremstod ved den påfølgende inddigning de nuværende småøer Pelvorn og Nordstrand.

Også fastlandet blev særdeles stærkt hærget, idet vandet trængte ind til flere af byerne langs den nuværende jernbane fra Ribe og sydpå, således bl. a. til Rejsby, Brøns, Døstrup, Drengsted, Ballum og Brede. Værst gik det ud over byen Misthusum i det sydvestlige hjørne af Skærbæk sogn; thi den blev fuldstændig ødelagt. Byen bestod af 11 halvgårde, der var bygget på kunstige forhøjninger, værfter, en ældgammel byggemåde, som ikke blot Saxo, men endog den ældre Plinius har givet en skildring af, nemlig som officer i den romerske hær år 47 efter Kristi. Han har uden tvivl selv ved ophold på stedet lært kystbefolkningens byggemåde at kende. Det er iøvrigt den nordligste gruppe af værfter, som findes.



I 1932 foretog nogle videnskabsmænd en grundig undersøgelse af det sydligste værft i rækken. Om stedets historie meddeler afdøde magister Hugo Matthiessen, som deltog i udgravningen, at det er umuligt at forklare, hvor langt tilbage i tiden denne beboelse når. Den nævnes dog omkring 1299 og atter 1417. Der må på dette tidspunkt have været bosat bønder af hollandsk oprindelse her. Navnet Misthusum bruges første gang 1394. Det må formodes, at værfternes opbygning i den nuværende skikkelse stammer fra middelalderen. Alt, hvad der fandtes af småsager, hører hjemme i perioden 1200—1400. Eet forhold trådte tydeligt frem, nemlig, at de mennesker, som boede på dette værft, havde levet i evig uro og kamp mod havet.



I alle kystsogne mellem Vidå og Kongeå skete der stor skade ved stormfloden i 1634. Således findes i Ribe bys historie af

Kinch gengivet en beretning om, at der skal være druknet ca. 4000 mennesker i Tønder og Ribe len. I førstnævnte by stod vandet halvanden alen højt i gaderne. Præsten Michel Andersen i Døstrup skriver i kirkebogen, at i hans sogn druknede 19 mennesker. Man regner med, at i de nærmeste landsbyer ved havet er omkommet 600 personer. De lerklinede mure og vægge væltede hurtigt, og så hvilede hele overbygningen på bindingsværkets egestolper. Nogle steder holdt de; men ofte ramlede det hele og begravede folk og fæ. Det var en ubeskrivelig elendighed fra gård til gård.

Vi ejer for en del landsbyers vedkommende beretninger om, hvad der hændte. Lø herreds tingbog fra 1635 (Løu Herritzting Boch udi dette Aar efter Gudz Byrrit) er nemlig bevaret. I denne gamle protokol gør herredsfogden side efter side rede for alle enkeltheder. Det samme gælder om optegnelser af den dalevende frisiske forfatter Heimreich. Her skal blot nævnes nogle få tal:

I Randerup druknede 10 mennesker, i nabobyen Lunde 13. Tre ejere mistede alle deres husdyr: 16 heste, 23 køer, 63 stykker ungvæg, 21 får, 27 svin og 46 gæs. Fra Mjolden sogn beretter forfatteren, at her omkom 57 af beboerne. Næsten alle huse og gårde var borte og deres ejere ligeledes. I Forballum druknede Peder Christensen og alle hans folk. Mathis Jebsen mistede hustru, børn, hus og hjem. Hans Mathisens stavn var helt borte. I Brøns sogn druknede 21 mennesker, og møllen forsvandt. Når hele herredet tages under eet, oplyser cand. theol. M. H. Nielsen i en udførlig fremstilling i »Sønderjyske Aarbøger 1901«, mistede 95 ejere tilsammen 148 heste, 614 stykker hornkvæg, 443 får, 277 svin og 108 gæs. Men tabene må i virkeligheden sættes højere. Desuden var deres bygninger ofte bortskyllet og landbrugsjorden ødelagt.

Det var jo ikke sidste gang, at denne kystegn blev hjemsøgt af stormflod. Men den voldte ulykke 1634 er dog den største i historisk tid. I vore dage skærmes landskabet af det store havdige fra Ballum til Astrup. Det bør endelig tilføjes, at nogle af de ødelagte gårde i Misthusum blev genopbygget. 1781 levede endnu 13 familier på stedet. Først 1814 flyttede de sidste beboere bort. Markmandshytten er opført på en af tomterne. De 8 værfter på Misthusum, som gemmer så megen egnshistorie, taler deres eget sprog. Der er derfor også fremsat ønske om, at få dem fredet ad lovgivningens vej.

Flugten fra Brundlund

(V/L)

Af Jens Lampe (F)

Et herrens vejr havde i flere dage raset over egnen. Fjorden var blevet gennempisket, så store skumflager som gullig fråde fra løbske heste var kastet højt op på stranden og fiskernes net. Omsider var stormen stilnet af, men endnu strøg østenvinden koldt over rør og siv i voldgraven omkring Brundlund slot, og grå skymasser i truende former drev ind over landet. Tre morgener i træk havde der siddet en ravn på amtmandsboligens vejrføj og skreget hæst og uheldssvangert, inden den igen var fløjet ad Nørreskoven til. Amtmandsfruen, Marsilia, som havde været dronning Anna Sophies kammerfrøken, havde fået et ildebefindende og havde ladet sende bud efter en bartskjær for at blive åreladet. Hvad mon var i vente?

Beboerne i den tilstødende Slotsgade, som fra gammel tid var underlagt Brundlund og som i nogle år havde måttet gøre hove-
riarbejde for den hårde og stramme amtmand Christian Adolph von Rassow, havde iagttaget den sorte fugl med en vis skadefro spænding. Det overraskede dem slet ikke, at raven netop havde anbragt sig dér, og at den havde vist sig første gang på tamperdag, eftersom den høje herre på slottet netop aftenen i forvejen havde ladet den unge brud Geske Nis Tøgesens kalde op til sig, medens Nis selv var kommet på træhesten og siden i hundehullet, fordi han havde nægtet at pudse amtmandens støvler og i oprømthed kaldt ham en skælm. Alle de tjenesteplichtige 35 husejere i Slotsgaden var nok klar over, at den egentlige grund til Nisses tredobbelte ydmygelse, var den, at det var ham, der var ophavsmand til det bønsskrift, som Mortensdag var

blevet sendt til hertug Friedrich af Glyksborg, og hvori alle beboerne bad om at måtte blive fritaget for pligten til at yde visse tjenester til slottet: kørsel, høbjergning, hjælp ved brygning, tøjrulning, klapjagt, rengøring af lygter, fjernelse af skarn samt pligten til ved visse lejligheder at stille sengetøj til rådighed for amtmanden. Ifølge skrivelsen havde denne form for hoveritjeneste i von Rassows embedsperiode udviklet sig til at blive mere ydmygende end selve livegenskabet. Det udmaltes i de dystreste farver, hvordan tjenesten varede fra daggry til længe efter solnedgang, hvordan tjenestefolkene, som sendtes hen på slottet, maltrakteredes med hån, hug og hundehul, hvordan det udlånte sengetøj gang på gang tilbageleveredes i forfærdelig stand med søle, spy og andre ildelugtende spor af vilde drikkelag.

Naturligvis var amtmanden blevet rasende, da han erfarede bønsskriftets indhold. Han bandede og svor og slog om sig med trusler. Ikke blot fik klagerne en »næse« for den frække og aldeles utilbørlige skrivemåde, de havde gjort brug af, men amtmanden fik også udvirket, at der blev udstedt skarpere forordninger. Disse var blevet oplæst én gang i slotsgården og tre på hinanden følgende søndage uden for St. Nikolaj kirkedør. De fejge var blevet mere ængstelige, men de kække blot dristigere. Medens nogle overfor amtmanden havde beklaget, at de havde været med til at underskrive bønsskriftet og undskyldte sig med, at de var blevet presset dertil, var der andre, der ikke opgav modet og blandt dem Nis Tøgesen. »Hvis ikke hertugen vil høre os, går vi til kongen i København«, havde han en dag sagt. Men det var netop den dag, han var blevet beordret til at pudse støvler og siden puttet i hundehullet. Nis Tychsen, som amtmanden altid kaldte ham, vidste godt, at det var med urette Slotsgades beboere var blevet tjenestepligtige overfor amtmanden. Nisses far, Tyge Nissen, som havde været skriver på amtstuen og kendte lovene og forordningerne som sin katekismus, havde engang fortalt ham, at pligterne oprindelig havde været



Amtmanden var blevet rasende . . .

færre og lettere, at amtmændene aldrig havde fået kongens approbation til at kræve hoveri i det omfang, som det nu var tilfældet og at tjenesteydelserne oprindeligt var begrænset til visse korte perioder, når hertugen af og til opholdt sig på slottet. Den nuværende amtmands fordringer var ikke blot urimelige, men ulovlige, havde salig Tyge Nissen hævdet. »Og det skal I vide«, havde faderen sagt ud fra sin egen bitre erfaring, »de holstenske herrers appetit er grov som ulvenes. Giver I dem en lillefinger, tager de hele hånden! Lad jer ikke narre af dem, men

stå på jeres ret og slip den aldrig!« Hvor mange her i staden trængte ikke til at høre disse ord netop nu. Der var nok som rendte dem i halen og bukkede og skrabe, når fjerbuskene viste sig som skrydende haner. Gamle Tyge var død nu, men Nis kunne stadig huske hans ord. Han sad på et knippe halm og frøs, mens han tænkte på sin fader. Det var Tyges kofte og støvler, han havde på, det eneste han havde arvet efter faderen foruden det, som bares i blodet og sindet. Han hørte musene pibe oppe i stegeriset, men ellers var alt stille. Blot han kom ud, skulle han nok opsøge kongen og forelægge ham deres sag. Man sagde jo om den nye konge, Christian VI, at han omhyggeligt søgte at sætte sig ind i alle forefaldende spørgsmål og at han var en from og retfærdig mand. Endnu var sagen ikke tabt. Tarmene knurrede i Nisses indre, men den fordærvede kost, man havde budt ham, stod stadig urørt på gulvet. Den kunne musene få, hvis de ellers ville tage til takke med den. Han havde siddet her i tre døgn uden at få andet end et par krus vand og en humpel rugbrød, som han havde stukket i lommen, inden huskarlene fra slottet havde hentet ham.

St. Nikolajs klokker meldte nu, at solen var ved at gå ned. Det skramlede ude på gangen og en lem blev lukket op. Denne gang var det Rasmus Måg, som han udmærket kendte. Hvor ofte havde de ikke bjerget hø sammen på Mølledamsmaden og delt hinandens madtejner eller øldunke. Rasmus havde i nogle år faret til søs, men efter at have mistet tre fingre på højre hånd i et slag mod algierske sørøvere ud for Gibraltar, var han blevet uskikket til sølivet. Kun fordi der var så få muligheder, var han gået i amtmandens tjeneste. Rasmus hørte til de tavse, men Nis kende godt hans indstilling til herren med fjerbusken. Rasmus holdt en lysestage i sin ene hånd, så Nis kunne nok se, han blinkede med øjnene, mens han udstødte høje ukvemsord, der dog hurtigt afløstes af en stille hvisken: »Jeg skal nok hjælpe dig, hvis der bliver en lejlighed. Men pas på, når Bertram har vagt. Han er ikke til at stole på!« En røget bedekølle og en

kande »Kykelhahn« blev lempet forsigtigt ind gennem lemmen, som med et hårdt smæld og en drøj ed igen blev smækket i, og Nis hørte jernbommen blive sat for. Den sultne fange lod hurtigt køllen og øllet vederfares retfærdighed. »Så er der dog andre end Geske, der tænker på mig«, tænkte han. Endnu gumlende gik han hen til det tilgitrede vindue uden rudeglas og så nu, at sneen kom trimlende i hvide horder. Det ville absolut ikke lette en eventuel flugt. Og hvad med slotsgraven? Mon isen kunne bære? Han lagde sig på det mugne halmleje med hovedet fuldt af spekulationer. Nis vidste godt, at den eneste adgang til slotet var en 40 alen lang og 6 alen bred træbro, der førte over graven på nordsiden. Men det var umuligt at slippe gennem porthuset og over vindebroen. Han *måtte* ud af vinduet og over voldgraven, men hvordan? Tankerne forvandlede sig til drømme, og snart gled han over i en så dyb søvn, at han ikke mærkede rotternes puslen ved sine fingre og den afpillede knogle henne i hjørnet. — — —

Da Thomasdag oprandt, lå en lun snedyne over den lille søkøbstads gader og torve, og luften sitrede af frost. Det var som om de små røde huse var rykket tættere sammen for at lunc hinanden, men det var blot sneen på tagene, der havde givet et nyt perspektiv. Idyllisk lå byen omgivet af en krans af mægtige bakker og store skove, der kun åbnede sig mod øst ud mod den brede, åbne fjord, som var byens hovedpulsåre. Fra havet kom den rigdom, som de høje holstenske herrer ville tolde af. Det var ikke blot de blanke makrel, som stævnede ind i fjorden, og sildene, nej, det var ikke mindst det halve hundrede galioter, jagter fregatter og andre fartøjer hjemmehørende i staden, som bragte arbejde og brød til byssens folk.

Den tremastede galiot »Konkordia«, ført af skipper Klaus Hansen, stod netop fjorden ind efter et farefuldt togt til Lissabon og Cuxhaven, mens klokkeren morgenduelig ringede solen op. Klaus Hansen havde ikke været sikker på, at »Konkordia« var nået hjem til jul, for rejsen havde været stormfuld og be-



De raslede, og Laue måtte give 3—4 omgange . . .

sværlig. Nu glædede hele mandskabet sig ved at se St. Nikolaj kirkespir forude, ikke mindst matros Laue Tøgesen, Nisses yngre broder, som ikke havde været hjemme i to år. En stund efter lå »Konkordia« lykkelig og vel til ankers på tre favne vand på réden, og skipper og besætning var på vej ind til Skibbroen i en jolle. Blandt dem, der hilste dem velkommen, var Geske Nis Tøgesens. Næppe havde Laue sat sin fod på broen og hilst goddag, før Geske stilfærdigt fortalte, hvad der var hændt de sidste dage. Det var just ikke den slags nyheder, Laue havde ventet sig. »Nå . . . ravneflugt kan og ende smukt« trøstede Laue sin nye svigerinde, og på vejen hjem til Slotsgade modnedes en plan hos ham. Der måtte handles hurtigt. Heldet var med ham. Hen på eftermiddagen traf han netop Bertram nede hos Sidsel Kroholders i Gildegade. Bertram var allerede noget beruset, da Laue satte sig ved siden af ham for at være med i laget. De raslede, og Laue måtte give en 3—4 omgange, inden Bertram ymtede noget om, at han skulle til at bryde op, fordi han snart skulle ud på Brundlund og hjælpe med at fodre heste, og han skulle gerne have en lille slummer, inden han skulle på vagt fra kl. 8 i aften til kl. 6 næste morgen. Heldigvis vidste Bertram ikke, at Nis og Laue var brødre. Han havde kun været på Brundlund et års tid. Laue sagde, at de kunne følges ad, da han skulle samme vej. »Ja, Sidsels øl er ikke dårligt«, begyndte Laue, »men *portvin*, det er Drolen spyttede mæ syv gange bedre!« — »Portvin? Hvordan smager da det?« — »Såre lifligt. Blot man har drukket en halv pot', føler man sig hensat til den syvende himmel. Jeg har forresten et halvt oksehoved vin af den slags ude ombord på »Konkordia«, hvis du er interesseret«. — »Hvor meget er det?« — »52 potter« — »Hvad skal du have for det?« Bertram var blevet helt ivrig. »Ja, siden det er dig, skal du få det for din huggert og din pistol. Det er net nok at være bevæbnet i disse tider, især når man sejler på Middelhavet, hvor det vrimler med barbaresker, altså sørøvere!« »Ja, men jeg må ikke sælge mine våben, det er amtmandens!« — »Nå, du kan

vel sagtens få nogle nye, man kan jo gå hen og tabe dem, ikke-sandt? Skal vi ikke ro ud og hente det halve oksehoved med det samme, eller i hvert fald smage på det. En drik som portvin får du mæ mere ikke billigere andetsteds«. — Bertram standsede et øjeblik og tog sig en snus: »Kan vi nå det, inden jeg skal på vagt?« »Sagtens«, svarede Laue, »Konkordia« ligger knap en sømil ude.

Snart var de på vej ud til skibet i jollen, og vel ankommet til »Konkordia« skulle de naturligvis først drikke lidkøb. Bertram måtte indrømme, at han aldrig havde smagt en bedre drik. Han slubrede grådigt portvinen i sig som var det øl, hvilket slet ikke ængstede Laue. For det varede ikke længe, inden det gik som Laue havde håbet. Bertram tumlede om på kahyttens dørk og brød en stund efter ud i lydelig snorken. Laue trak lempeligt hans støvler og kappe af ham samt hans kabuds, iklædte sig selv disse dele og lagde så et tæppe og noget sejldug over Bertram, at han ikke skulle vågne for tidligt, for det var endnu frostvejr. Så sprang han i jollen medbringende huggerten og pistolen. Det var på høje tid, han kom og afløste den søvnige Rasmus Måg på Brundlund, som først blev rigtig vågen, da han så — ikke Bertrams, men Laues skæggede ansigt under Bertrams store kabuds. Rasmus var dog klog nok til ikke at råbe op, skønt han straks havde fattet, hvad der var i gære. »For himlens skyld — vent med det til om nogle timer. Der sker mig en ulykke, hvis jeg bliver indblandet« mumlede han, men bød derpå farvel.

Laue lukkede lemmen op og rakte sin broder hånden, idet han hviskede: »Godt mod, Nis. Nu må du være tålmodig. Du kan ikke komme ud denne vej, men her er foreløbig lidt vin, et lagen og en fil. Bank, når du har fået stængerne fra!« Forsigtigt begyndte Nis at file. Det var for resten behageligt at bevæge armene. Det gav varme i de kolde lemmer, og vinen styrkede. Da han havde filet et stykke tid, hørte han en stemme oppe fra vindeltrappen. Han holdt straks op. »Ist Bertram da?« — »Jaa!« — »Nah, dann chut!« blev der svaret med dyb stem-



Der kom en karl med en lygte i hånden . . .

me. Støvletrampene fjernede sig igen, og Nis fortsatte sin ihærdige filen. Da vægteren inde i Slotsgade sang midnatsverset, var alle stængerne fjernet og halmknippet anbragt lige neden for vinduet. Nis bankede forsigtigt på lemmen og Laue kom ind. »Vi må begge samme vej, hviskede Laue, »men jeg kravler først for at se, om alt er i orden.«! Laue kom med lethed ud af vinduet, tog et medbragt lagen over sig og mavede sig forsigtigt

over den snedækkede og tilfrosne voldgrav. Isen ikke så meget som knagede. Et par minutter efter lød der et svagt uglehyl ovre fra en poppel på den anden side graven. Nu var det Nisses tur til at kravle ud. Først rakte han dog sin huggert ud. Afkræftet som han var, kneb det med at komme op til kanten, men omsider lykkedes det. Just som han var i færd med at dække lagenet over sig, hørte han skridt ude på voldgravens nordre side. I en fart for han om bag en busk i nærheden af vinduet og holdt lagenet over sig, men dog sådan at han kunne se skikkelsen, der kom nærmere. Det var en karl med en lygte i hånden. Nu lyste han hen imod kældervinduet og opdagede, at gitterværket var fjernet. Han lagde sig på maven for at lyse ned i hundehullet. Resolut var Nis over ham. Lagenet blev brugt som knebel, og imens var Laue kommet til. Han sprættede i en fart sit lagen i store strimler og hjalp med at binde karlen forsvarligt og bære ham over i en nærliggende lade, hvor han med kneblen for munden blev lænket til en solid egestolpe og truet med at blive skudt, hvis han forsøgte at komme løs eller råbe om hjælp. Efter at Nis og Laue havde hentet Geske, drog de ud til brødrenes farbroder, Tammes Fisker ved Skærrev, og herfra kom de den næste dag med en jagt til Assens. Et par dage hen i det nye år nåede de København, hvor de efter store besværligheder fik foretræde for kongen, og selv om de ikke helt opnåede at blive fri for tjenesteydelser, blev deres kår dog bedre, og ingen af dem blev straffet, thi som Nis havde sagt, kongen var en retfærdig mand. Først da de kom ud fra Christiansborg, kom Nis i tanke om, at Laue skulle takkes. »Nå, dit hoved var da nok et halvt oksehoved værd«, svarede han blot.

For at elske sit folk ret må man, for hver dag, der går, kunne glæde sig over, at det lever.

Vilh. Andersen.

(Ds)

Kathrino o e præst

Det æ sva't o væ præst, det må en' no sej'j
o oldti gå forrovv å di kjerkle vej'j,
o oldti skuld prærek, o oldti skuld be'j'j,
o oldti skuld skryv' et pa fejt kø'en rej'j.

E præst i Nørby han kom en dav
ind te Kathrino i e merralav.
Føst sat di o snakke om vind o væ.
om kvån o ro'e o høns o kræ.

Sin tot vel e præst, te han o skuld spø'e
om andt som de davle o va hon gø'e.
Men somlinds æ det sva'et o prærk o be'j'j
o ve'e va en' enle ska sedt o sej'j.

Så e præst han spu'e Kathrino me jett,
om it han må'tt syng a e salmbogh eledt.
Kathrino hon rest sæ o soj lav hon stov:
»Så gjørn. Æ ka kogh kaffe i e køg'hen elou«!

Inge Margrethe.

25)

Mit hjemmind

De æ kþ'ent hæ'ovn landt emo nø —
E bjerre legge ligh ve vo dø,

hæ æ fjel'd o sø'e o kleppe o stra'end
o sto'e skov'v — men o aghela'end.

De æ kþ'ent om e vint, ven e sne legge vi
— o dejle næ den smelte ve majdavsti.

Ven e sol stig'he høje dav fo dav,
o e tømme dryvve ue mo e hav,

ven oldt blyvve grø'ent o e fov'el byg'he re'e,
o e elsdy'e leg'he ven e sol æ ne'e,

ven e birkstamme lys's så re'n o kþ'en
o skinnend vie i oldt de grø'en —

— da æ de kþ'ent hæ'ovn emo nø,
o e bjerre legge ligh ve vo dø.

Men eligodt gæ min tanke mo synde,
fo mit hjemmind æ ve di syndejysk bynde.

Inge Margrethe.

Helga den Fagre

(sll)

Af Cai M. Woel

I Helgas store hus med de mange vinduer til »gaden« var der kun to, der var sorte og skinnende at se til, de andre var opfrosne og dekorerede af frostens sjældne isblomster. Bag den ene af de skinnende ruder sad gamle Helga og strikkede og så nu og da ud over de sneføgne marker og veje med langsynede sikre øjne. Helt op til fædrenergården kunne hun se, den lå en lille fjerdingvej borte og synede stor på bakkeskråningen, endda de under krigen fældede alle de gamle træer — han havde vel ingen ildebrand, staklen! mumlede Helga for sig selv, som så ofte før, når hun fik gården i tankerne. Ikke fordi hun savnede den. Per og hun havde jo selv afhændet den til store penge, mente de, for en menneskealder siden. Ingen havde jo kunnet tænke at den siden havde ladet sig sælge tre gange og hver gang til det dobbelte af sidste købesum. Men nu sad de altså også på vippen, deroppe, og det havde de gjort længe.

Helga kunne godt blive lidt ærgerlig over, at hun ikke for-
måede at løsgøre sig helt fra gården. Ganske vist var hun født der og havde levet det meste af sin ungdom mellem de kalkede gårdlænger, men Per og hun havde jo da selv solgt den, og uden tvang, de havde videre bygget sig det store og rummelige hus, hun nu sad i, alt for stort! Otte værelser og et vældigt køkken, tre tønner land have, hun havde i mange år ikke haft kræfter til haveslid, og Per var jo ikke mere. Hun måtte love for Anders.

Det kunne ærgre Helga, for Per var nu skyld i, at hun

sad her i ensomhed, ja at hele hendes tilværelse var blevet, som den blev. Naturligvis kunne hun have ladet være - skønt mon? Hvor meget råder man selv for, når det kommer til stykket? Per var jo et skravl, lige fra fødselen. Han kostede moderen livet, og hvem skulle tage sig af ham, om ikke hende? Hun var tolv år, da han blev født. Moderen døde i glæde over den søn, de så heftigt havde ønsket sig. Nu var han der! Men en sølle pillik var han alle dage. Klein og uden kræfter dattede han sig gennem barndommen, soldat kunne han givetvis ikke blive, skønt han gik på session under den første verdenskrig, hvor de ikke var så kræsne i valget. Men Per ku de ligodt ikke bruge til at forsvare fædrelandet.

Han pillede jo nok med lidt arbejde i det daglige, mest passede han dyrene, det gik så nogenledes, men heller ikke mer, for Per havde det med at falde hen i tanker og glemme alt om sig. Og dyr skal passes regelmæssigt, det havde hun ofte præket for ham, og han nikkede altid, han var ikke af dem, der kom med modsigelser, men stort hjalp det ikke. Han kunne vel ikke gøre for det — kan vi være stort anderledes end vi er?

Derfor mente hun også det var klogest at afhænde gården, da faderen døde. Hun havde hverken kræfter eller lyst til at sidde med arbejdet og ansvaret for hele bedriften. Desværre solgte de i en nedgangstid, og selv om de fik den godt betalt, kunne det nok ærgre hende lidt, at havde de ventet bare et par år til, kunne de have fået det dobbelte.

Men dengang var de godt tilfreds. De fik bygget det store hus, for de var vant til at have plads. Tosset var det jo nok, for hvad skulle de med alle de stuer? Men dengang var der jo også andet at tage i betragtning. Helga havde ikke tænkt sig at sidde jomfru hele livet, og om hun så giftede sig, kunne Per få sine egne stuer, uden at det ville genere. Om hun netop havde tænkt sådan var nok tvivlsomt, men måske del alligevel gik ind i hendes overvejelser, for ansvaret for det

store hus var hendes. Hun ville ikke sidde i et af de sølle murmesterhuse, som gamle bønder sad i inde i stationsbyen. Hun ville beholde de gamle, store møbler, og hun ville have plads i stuen, selv om de stod der.

Det går jo ikke altid, som man tænker sig det. Unge piger, der ikke netop er i den tidligste vår, kan danne sig visse forestillinger om livets gang og regner ikke stort med skæbnens synderlige luner. Sådan gik det Helga. Tanken om giftermål stod hende aldrig hårdt på i de unge år. Det var vel en selvfølge, at hun en dag sad med mand og børn, hvorfor skulle hun dog ikke det? Hun var en smuk pige — Helga den Fagre! kaldte den unge degn fra Fjernsted hende, det var vist noget fra de islandske sagaer, det vidste hun ikke så nøje, men hans øjne strålte, når de mødtes og når han hilste hende med de ord — Helga den Fagre! så han lagde nok en hel del i dem. Og hun kunne også godt høre på stemmen, at ordene kom fra hjertet, som man siger, men stort mere blev det ikke til, for hvad skulle Helga med ham, sådan en smule løbedegn på mindsteløn og flytfod, fra sogn til sogn, hvor der nu blev kaldt på ham? En rig gårdmandsdatter gifter sig ikke med en smådegn, gjorde det hvertfald ikke i de dage lige før den første verdenskrig, under sin stand! Tanken var ikke til at huse. Mange år efter traf hun ham igen ved et politisk møde i Hertadalen, da var han landets undervisningsminister! Men hvem kunne vide det! Næh, skæbnen regnede Helga ikke med dengang — det hændte måske senere, at hun mærkede dens strejf, om hun skulle være helt ærlig. På det lav satte hun ikke ærligheden højt, men det kunne komme til hende i stormdurende nætter, når hun lå og lyttede til suset i de gamle træer og havde svært ved at falde hen — da kunne Lars Peter gå igen i hendes tanker, og da kom megen bitterhed og smerte til hende.

Det hele kom så akavel, små og ligegyldige hændelser, som i og for sig ingen betydning havde, klumpede sig sammen

og slog hende livets spil af hænde — ork Gud dovheden! ikke værd at mindes og nævne og ligodt ikke til at jage på porten! Sært var det at se tilbage på, fordi alt var så ligetil og passede så lykkeligt, og så blev det alligevel til intet, hvordan det nu kunne være.

Gangen i Helgas triste kærlighedshistorie, hendes eneste, havde hun tit plaget sig med i nattens timer. Kask nok også Per havde sin skyld, men han var jo et nus, som ikke kunne bære nogen skyld — næh, hun måtte nok selv byrde sig til med dét, som bæres skulle, det så man bedst i affæren med Kesten i kærret — hue, grimt at mindes. Men Per kunne på den anden side ikke holdes udenfor, han var den egentlige årsag til, at Helga og Lars Peter fik hu til hinanden.

Det lå langt tilbage i tiden, endnu før faderens død. Hvad kunne hun være af år dengang — en snes, lidt godt og vel — Lars Peter var søn på nabogården og kom jævnligt på besøg i Helgas hjem — før at se til Per, hævdede han, men det faldt oftest sådan, at det blev Helga og ham, der talte mest sammen. Lars Peter var klog på mange ting; han havde været på landbrugsskole og tjent kongen som gardist, så han havde set både sognet og landet og hovedstaden, og han så godt ud. Han havde et par stærke grå øjne, som slet ikke altid var så milde, som når de hvilte på Helga. De havde leget sammen som små, gået den samme skolevej vinter og vår, stået på gulv sammen til konfirmation og havde kørt hos hinanden til dyrskue og pæremarked. De var godt kendt.

Da faderen blev syg, bødlede Helga med hele bedriften i nogen tid, Per var ikke til stort, uden unytte og ulejlighed. En søndag kom Lars Peter og satte sig i stuen og så alvorligt på Helga: — Hvudden har din far det, er der tegn til bedring? spurgte han. Det mente hun ikke.

— Skal du ikke ha hjælp, du ka datte gå her alene om det hele? —

— Næh, det er også sandt, men hvor skal jeg få hjælp fra?



En søndag kom Lars Peter . . .

— I morgen tidlig kommer jeg og hjælper dig, og det blir jeg ved med. —

— Det var skøn gerning, tak skal du ha for det, og du skal også få andet end tak. —

— Det går nok med det — så er det en aftale! —

Siden var Lars Peter på gården, lige til den blev solgt. De gik ved hinanden i dagene og enedes godt, passede arbejdet og sagde ikke stort, men det hændte, når dagen var endt, at Helga sommeraftner satte sig op i haven på bænken ved hækken med et håndarbejde, så varede det aldrig ret længe,

inden Per og Lars Peter kom og satte sig med deres piber. Per blev kun kort, han havde ikke ro til at dase hen. Helga og Lars Peter kunne sidde til langt ind i aftendug og halvmørke, inden de fik talt ud om de ting, der skulle gøres i den nærmeste fremtid, og om hvordan man nu greb det mest praktisk an. Hverdagssnak, ingen dyre ord eller hviskende betroelser, det lå ikke for dem. Men det var trygt for Helga at have Lars Peter med i alt. Da faderen pludselig døde, fulgtes han også med de to søskende nærmest efter kisten, og da gården blev solgt og huset bygget, var han med i det også. Ingen tog sig af det. Det var kendt for enhver, at Lars Peter og Helga hørte sammen, underligt at det trak ud, inden de giftede sig. Sådant mente sognets folk, når talen i rolige stunder faldt på dem. Mellem Helga og ham havde der ikke været vekslet ord i den retning.

Da Helga og Per flyttede ind i huset, hjalp Lars Peter til, han lagde haven an, for også sådant var han klog på. Han slog op i bøger og kataloger og bestemte de forskellige træsorter, kastanier i indkørselen og hegnet, linde mod syd, plænen foran verandaen og granerne i nord — dem var de lidt uenige om, Helga og Lars Peter; hvad skulle det dog til med graner, mente Helga, det brugte man jo kun i det blæst-hærgede Jylland, og det tog også en farlig tid, inden de groede til, det blev ikke i deres levetid! Men Lars Peter blev ved sit. Det var godt at ha et læbælte mod nord. Huset lå højt, det kunne trænge til et godt hegn. Forøvrigt var det galt at graner voksede langsomt — og det måtte Helga sande, i mange år havde vinterstormen gået i lunge døn gennem den tætte granskov og sust mindet om ham til hende i lange nætter. Joe, han havde hævnnet sig grant!

Da haven var færdig, vendte Lars Peter tilbage til sin fædrenegård, nu var der ikke mere at hjælpe med. Helga og han skændtes en lang stund om hans løn uden at blive enige: — Lad os snakke om det en anden god gang, lo Hans Peter, og

han kom en søndag eftermiddag i hvid trøje, nybarberet og satte sig og stoppede pibe på verandatrappen. Helga sad i en kurvestol lige ved og spurgte, hvordan det gik hjemme. Lars Peter trak på det. Hans ældste broder og han spændte ikke allerbedst i hverdagen: — Det ender nok med oprud, sagde Lars Peter, man kan da være andre steder på jorden end netop hjemme. —

— Hvad har du tænkt dig? —

— Næ, ikke noget større, det kommer vel, som det skal — som det meste andet, Lars Peter stoppede tobakken hårdt sammen i pibehovedet og så på hende — man har jo nok tænkt sig til et og andet, men om det kommer til at arte sig sådan er ikke godt at vide. —

— Du vil vel ikke til Staterne, det prøves jo af en del i disse år? —

— Det er altid en udvej, hvis alt andet glipper. —

— Hvad tænker du på? —

— Hja, hvad tror du? —

Hun smilte stort: — Skulle jeg ku ane det, du plejer ikke at tale om dig selv og dine planer. —

— Næh taler — det er ikke alt, man behøver at tale om, endda kan man skønne, véd du. —

Det svarede hun ikke på. Hun mente, han ville sige dét, hun ventede på, men han sagde ikke mere. Han røg sindigt og vedblivende og så ikke på hende. Hans tavshed følte hun som en bebrejdelse, hun faldt helt urimelig, og for at få ende på det, spurgte hun, om han ville ha kaffe, men det ville han ikke. Han skulle hjemad, gik bare tilfældigt forbi:

— Hvor har du Per? spurgte han. Det vidste hun ikke, han var i strejfehjørnet, smilte hun.

— Han skal holde til hos Kesten i Kæret, siges det, kanske skulle du snakke et alvorsord med hende. —

— Om hvad? —

— Hja, hvad tror du han kan ville hos Kesten? —

— Du mener da ikke at Per — hun lo hånligt — og Kesten, hun er jo nær de fyrre. —

— Per er ikke som folk er flest. Jeg kender ikke noget til deres færden, jeg véd blot, at sognet taler om dem, og da du jo lever uden for det meste, mente jeg. —

— Uden for det meste? Hvad mener du med det? —

— Det jeg sir! —

Efter den dag væltede begivenhederne ind over hende i hurtigt tempo. Lars Peter forlod pludselig sognet, endda uden at sige farvel til hende, end sige gøre det mulig at få opgjort regnskabet med ham. Han tog til Jylland, og i mere end et år hørte de ikke fra ham. Da han endelig viste sig på fædrengården, var han blevet underforvalter i Frihavnen og havde en københavnsk kæreste med hjem. Da han atter var rejst, fik Helga hans adresse og skrev og spurgte, hvad hun skyldte ham, hun ville gerne have gjort det regnskab op snarest. Det fik hun intet svar på. Så sendte hun ham 1.000 kr., de kom tilbage, modtagelse nægtet. Rygtet løb som en ild gennem sognet og filtrede sig ind i affæren med Kesten, som en dag henvendte sig til Helga og meddelte, at hun skulle have et barn med Per. Det var hårde begivenheder at tage tag med. Per svarede ikke stort på hendes bebrejdelser: — Vi ka da gifte os, lo han fjoget, og dermed var Helga sat på plads. Hun vidste godt, at det fik Per aldrig taget sig sammen til. Kun hendes bebrejdelser kunne tvinge ham til det, så hun talte ikke mere om det. Kesten fik en pige, Per betalte en sum penge én gang for alle.

Lidt efter lidt faldt der ro over alt dette. Helga blev mest inden døre. Per gik i brugsen med en seddel, det kunne han klare, bager og slagter kom ikke inden for i de følgende år — ja, det varede næsten ti år, før sognet så hende, det var til Pers begravelse. Hun var sidst i fyrrerne, en smuk, mo-

den kvinde, Helga den Fagre, hun svarede stadig til sit navn.

Ulykken meldte sig også andre steder. Lars Peter omkom ved en ulykke i havnen; hans kone flyttede med deres to børn, en dreng og en pige til fædrengården, hvor hun ikke kunne trives. Hun tog tilbage til byen, men lod børnene blive hos bedsteforældrene. Drengen lignede sin far meget. Helga så ham fra vinduet og fik næsten et chok -- det var grant som at se Lars Peter, da han var i drengens alder.

Årene gik. Helga blev ferm til havearbejde, og der var nok at tage fat i. Det kneb at overkomme det, helt galt var det med at få plukket frugten ned. En dag kom Anders, Lars Peters søn, og tilbød sin hjælp, men Helga sagde nej. Han kom igen næste år, da havde hun netop forstuvet armen og kunne dårligt klare det nødvendigeste. Denne gang spurgte han ikke, men tog fat, og han var god til arbejdet. Han kom igen i foråret og hjalp til med gravningen.

Helga vænnede sig til ham. De sagde ikke stort til hinanden, men når de hen på eftermiddagen sad med midaftensmaden kunne det hænde, at de faldt i snak, og da kunne Helga holde lange enetaler om alt dét, der var gået hende imod. Mest samlede bitterheden sig om Per. For hans skyld sad hun her ene tilbage i et alt for stort hus og med en alt for stor have. Sin ungdom havde hun brugt til at vogte og værne ham, det havde hun heller ikke haft noget ud af. Altid var det hende, der måtte bære byrderne.

Anders sagde ikke stort til dét, og det var heller ikke meningen. Helgas tale var en slags befrielse af alt dét, der til daglig rumsterede i hendes hoved, nu fik hun luft. Drengen blev snart uundværlig for hende. Da han fyldte tretten, fæstede hun ham som fast hjælp. Han fik et kammer i gavlen, og hun sørgede for hans tøj, og huset kom ikke rigtig i form, før han kom hjem fra skole. Men så tog de også fat med lyst. Haven kom i orden, blomster bredte sig, og træ-

erne i frugthaven så ud til at bringe en stor høst. Da plukketiden oprandt, måtte de ha yderligere hjælp, ellers kom de ingen vegne.

— Kestens Dagny kommer og hjælper mig, sagde Anders en dag, han kom fra skole og sad ved kaffen og ostemaden, ellers får vi ikke rensat sommerpærertræerne, og kommissionæren kommer jo efter dem i overmorgen. —

-- Dagny! Helga stivnede til, hvor kan det indfalde dig -- hende vil jeg ikke ha over mit dørr træ! —

— Hun er ellers en skrap tøs til arbejde, hun kommer nu om lidt, jeg har bedt hende hjælpe, så du blir nødt til at finde dig i det, hun skal ikke jages, fordi hendes mor kanske er lidt — det skal ikke gå ud over tøsen, så uretfærdig er du vel ikke! —

Dagny kom, og Helga sagde ikke noget. Anders, der var et par år ældre, viste hende til rette, og Helga måtte indrømme, hun kunne bruge sig, tøsen, herregud som hun så ud i tøjjet! Det er ondt at ha en dårlig mor!

Dagny kom hele det efterår, og de fik frugten ned rettidigt og lagt på gemmehylder, til priserne blev bedre. Helga kaldte en dag Dagny ind til sig og tog mål af hende. Nogle gamle kjoler havde Helga fundet, de kunne syes om, så tøsen dog nu til vinter havde noget at dække sig med. En skønne dag gik Dagny ned gennem bygaden i fin halvlang kjole, der gjorde hende helt voksen; Dagen efter vidste hele sognet, at Helga havde syet til Dagny -- jae, hva', sagde huskvinderne, det var vel også på tide, hun gjorde lidt for Pers datter! —

Det år, Anders blev konfirmeret, fik han tøjjet af Helga, og på dagen en sparebog med 1.000 kr.: — Dem skylder jeg din far; hvorfor han ikke ville modta, hvad han ærlig hade fortjent, véd jeg ikke — nu ka du la dem stå, til du engang skal i vej med et eller andet, det ka da blive lidt til hjælp. —



Helga tog mål af Dagny . . .

Anders hjalp nu til på fædrenejgården. Helga fæstede Dagny, og de klarede det meste sammen. Om efteråret, i frugttiden, kom Anders hver aften og hjalp dem, så alt kom i hus til rette tid.

Sådan gik årene. Da Dagny blev konfirmeret, fik også

hun tøjet af Helga, og da hun på andendagen kom og takkede, viste Helga hende en sparebog med 1.000 kroner. — Den står på dit navn, men jeg beholder den, til du engang blir voksen og skal bruge den -- skulle jeg falde fra, så véd du, den ligger dér i skuffen. — Anders blev taget på sessionen, for nu tog de alle igen, det rumlede i gamle Europa, der var brug for ungt mandskab. Halvandet år efter lå han i en grøft i Sønderjylland og tog mod de tyske tanks. Han slap fra det med livet og blev hjemsendt med både uniform og våben.

En dag kom han og besøgte Helga. Mens de sad ved kaffen, som Dagny skænkede, så han flere gange smilende på hende: — Du har ligodt gået her hos Helga og fået et godt huld, du er ikke fri for at ligne hende, men I er da endelig også i slægt sammen! —

Helga strammede munden. Hun holdt ikke af at blive mindet om det »familieskab«, skønt hun måtte indrømme, at Dagny var en dygtig pige, som i intet lignede moderen eller faderen. Men sådanne indrømmelser gjorde hun kun, når hun lå i nattemørket og lyttede til granernes susen og tænkte på sit spildte liv.

Besættelse og dyrtid gav hende store bekymringer. Hidtil havde hun ikke skænket penge mange tanker, hun havde sine sikre renter, men de slog mindre og mindre til. Skatterne steg, alt blev så dyrt. Nu blev det en nødvendighed at få noget ud af haven. Hvert efterår solgte hun frugt for betydelige beløb, det havde hun aldrig tænkt sig skulle blive nødvendigt, men der var jo så meget, der forandrede sig. Anders hjalp hende troligt, så snart han havde fri. En aften kom han i mørkningen med en tøjbylt og sit gevær, om han måtte lægge det op på kammeret, geværet kunne stå i det store klædeskab, man vidste aldrig — de talte om tysk indkvartering. Den kom også et par måneder efter, gamle udslidte soldater, der havde været i Rusland og nok kunne

trænge til hvile under mere fredelige himmelstrøg. Sognet fandt sig hurtigt til rette med dem.

Så oprandt den tid, da landet satte sig til modværge. Sabotagerne satte ind. Jernbanelinien sydpå lå ikke langt fra landsbyen. På det stykke, der gik gennem skoven, fandt den første sprængning sted, et godstog løb af sporet og blokerede linien i flere dage. Tyskerne sendte nyt mandskab ud, helt andre mænd end dem, man hidtil havde kendt. De kom susende i biler og foretog brutale husundersøgelser fra hus til hus.

Dagny kom læsblæsende hjem fra brugsen, hvor landposten havde berettet, hvad der foregik i den anden ende af byen. Hun løb op på kammeret og fandt Anders' uniform og gevær, hun listede gennem køkkenet ud i haven og ind gennem den lille granskov. I skovens udkant mandede et stort dræningsrør ud i en grøft, dér skjulte hun tøjbylten og geværet og dækkede det til med vissent løv. Så først gik hun ind til Helga og fortalte, hvad der var i vente. Helga ville ikke tro på postens beretning: — Han har altid haft en vildsom fantasi, hvad skulle de dog her? — Men da fire soldater under en brøsig submeister en halv time senere dundrede på døren, forstod hun, at hun for en gangs skyld havde gjort posten uret. Hun sad i sin stol med rystende hænder, mens de buldrede omkring i huset og endevendte alt. Midt under det hele kom hun i tanker om Anders' uniform og gevær, hvad kunne der ikke ske! Hun havde læst i aviserne, at de nogen steder sprængte huset i luften, hvis de fandt våben. Alt kunne ske. Men der skete intet. Endelig forlod de huset, medbringende en kurv af hendes bedste gravenstener, som de havde stjålet i frugtkælderen.

Da Dagny havde lukket efter dem og kom ind i stuen, så Helga spørgende på hende: — De fandt ikke noget, det var da et held; hvad kunne der ikke være sket, om de havde fundet Anders' uniform og gevær! —



Fire brøsisge tyske soldater endevendte alt . . .

— Derfor havde jeg også bragt begge dele af vejen. —

— Hvad har du! udbrød hun forbausset.

— Jeg gemte det oppe i granskoven, i dræningsrøret ved grøften. —

— Det var vel betænkt, min pige, det var det. —

Anders kom om aftenen og havde en lang samtale med Dagny. Siden kom han ofte efter mørkets frembrud. Helga vidste det godt, men spurgte aldrig om noget, bedst intet at vide.

Sabotagerne blev værre og værre, hele banelinien blev nu bevogtet. Ved nattetid stod der ofte små slag med sårede på begge sider. Kesten i Kæret havde to englændere boende i længere tid. Når Helga om natten kæmpede med sin søvnløshed, syntes hun ofte at høre listende trin og sagte hvisken, men hun stod ikke op. Hun lå og tænkte på, hvor underligt alt var blevet, for et gammelt menneske var det ikke til at hitte rede i.

Den dag, Danmark blev frit, var der megen uro omkring Helgas hus, længe inden hun var stået op. Unge mænd med armbind gik ud og ind. Anders tog imod dem. Fra de mange tomme bistader nede i havens fjerneste hjørne, hentede de maskinpistoler og ammunition. Bierne var til Helgas store sorg gået til i den hårde isvinter, nu gav de en anden slags honning.

Og så fik livet efterhånden sine gamle, fredelige former tilbage. Anders hjalp som ellers til med frugtplukningen. Helga lod de unge regere. Hun følte sig mere træt end ellers, de urolige år hade ældet hende.

En eftermiddag kom Kesten fra Kæret på besøg. Helga hade ikke talt med hende i mange år, så hun kendte hende dårligt. Hun bød hende med overvindelse til sæde. Kesten var ikke glad, hun satte sig på kanten af stolen og gned ustandselig de store, arbejdsgrovede hænder og kunne ikke komme i gang med sit ærinde. Da Helga lidt efter direkte spurgte, hvad hun ville, tog Kesten et par tilløb: — Joe, det var jo dét, hun ville spørge om — Helga hade ingen livsarvinger, så vidt hun vidste, men det hade jo Per, og så var det, hun ville forhøre sig, om Dagny kunne tilkomme noget efter faderen — stort hade hun, Kesten, jo ikke fået til forsørgelse af barnet; men det var gået bedre end ventet, takket være at Helga hade taget sig så pænt af tøsens, det hade Kesten ofte takket for, det hade hun. Nu stillede det sig sådan, at Dagny gerne ville giftes — hun

har da osse årene, hun blir toogtyve til jul, og manden er da osse både ordentlig og reel, men ingen af dem har jo noget. Hvis altså der ku tilkomme Dagny noget efter faderen, så. —

Helga påhørte Kestens redegørelse i tavshed, da hun endelig svarede, var stemmen hård og afvisende: — Fik du ikke én gang for alle i sin tid, hvad du kunne tilkomme, ja mere end det! Lokke sådan et fjols som Per! —

— Næe lokke! Du kender vist ikke ret meget til mandfolk, Helga, de kan hitte ud af meget selv, på det lav! —

Helga var stadig vred: — Fik du ikke, hvad du krævede?

— Jeg krævede ikke noget! Du kom en dag med en slump penge og sagde, det var én gang for alle! Jeg tog bare imod dem, men — arv efter faderen har hun vel ret til? —

— Børn af den slags har ingen ret! —

— Af den slags! Hun er da ellers en knøv pige, som har gjort megen gavn i dette hus. Hva' sku' du egentlig ha gjort, om du ikke hade haft hende? —

— Jeg har vel betalt? —

— Joe nok, men ligodt — du skal vel ikke ha noget med dig herfra? —

Helga svarede ikke. Hun så langsynet ud af vinduet op over sognevejen til fædrenehjemme, den udsigt hun hade haft alle livets dage, først fra gården med landsbyen, siden omvendt. Langsomt drejede hun ansigtet mod Kesten:

— Hvem er han? —

— Véd du ikke det! det ka datte være muligt! —

— Om jeg vidste det, hade jeg ikke nød at spørge dig! —

— Herregud, Helga, det er da Anders — hvem sku det ellers være? —

Helga holdt vejret, men stemmen dirrede ligodt lidt: — Er det Anders! Ja, det må du nok sige, det sku jeg nok ha vidst — jeg har tænkt for meget på mig selv og for lidt på dem, men det ka der da rådes bod på endnu, ork Gud dov-

heden, er det Anders! Han fortjener en go kvinde, og det får han også. —

— Selv om hun er »af den slags børn«, smilte Kesten.

— Jae, det er jo ikke noget at sige, det har du ret i, Kesten — det var et godt budskab, du kom med, det skal du ha tak for. Jeg skal nok snakke med dem. —

Og sådan gik det til, at der blev bryllup hos Helga den Fagre. På dagen fik Anders skøde på stedet: — Det blir jo i familien! sagde Helga.

Det kan komme pludseligere, end man tror, og af forholdsvis ringe årsag, dette at et folk kommer til at se sig selv og elske sig selv — det vil jo sige: at alle dets enkelte medlemmer føler sig som sønner og døtre af den fælles, elskede moder.

Jakob Knudsen.

Kig i kirkens kroge

Af Poul Kürstein

Indtrykket af det navnkundige alter i Slesvig domkirke er så overvældende, at mange overser, at der er så mange minder af Danmarks historie her i kirkens rum, at det nok var værd at gæste, selv om Brüggemanns alter blev ført tilbage til sit gamle hjem i Bordesholm. Lad os kigge lidt rundt i kirken og se på et par af de ting, som ellers overses.

Det gør for eksempel Godske Ahlefeldts gravsten. Den står lænet op ad en mellemmur, som danner skel mellem det søndre sideskib og et af kapellerne, vel sikret med kramper af jern. Det er ikke stenens oprindelige sted. Den har ligget i gulvet på bispens grav. Om han blev gravlagt i højkoret mellem de andre gæve bisper som for eksempel Absalons samtidige bisp Frederik, som på et vendertog som fører for den sønderjyske leding kuldsejlede og druknede, fordi han ikke ville rebe sejl i kongens og landets tjeneste, vides ikke. Det er næppe troligt. Da biskop Godske døde, var kirken ikke længere katolsk. Man har nok fundet et lidt mere ydmygt og dog sømmeligt hvilested til den heden-gangne kirkefyrste. Men modsat alle andre danske bisper på kirkebruddets tid døde han i sit embede, og fuldt gennem-ført blev reformationen i Slesvig stift først i 1542, året efter Godskes død og seks år efter reformationen i de øvrige danske stifter.

Ganske vist skyldtes denne løven også vigtige politiske

årsager, men hensynet til Godskes person har vejet tungt. Han var nemlig i alle måder en hæderlig og værdig mand, en støtte for sin kirke og en pryd for sin æt, som har avlet så mange storsindede mænd. I 1526 stod han i et spændt forhold til kongen, men vidnede dog for rigskammerretten i Speyer, at det slesvigske bispedømme altid havde været en del af Danmark og i århundreder ligget under ærkebispens i Lund. Dette måtte han sige for sanden, selv om han som tysker måtte beklage, at hans stift var uden mindste forbindelse med det tyske rige. Han var fuld af omsorg for sit stift og lod således en liturgi og et breviarium for Slesvig bispedømme trykke i Paris 1512. (Allerede før hans tid, i 1486, havde Slesvig bispedømme kaldt Stephan Arndes til sig for at trykke Missale Slesvicense, som ikke blot er et af de første, men tillige et af de prudeste trykværker, som er blevet til i Danmark). Hans sidste år blev bitre. Idelig blev han sat til side, og en hver virkelig indflydelse på kirkestyret blev taget fra ham. Men han prydede til det sidste sit embede i kirken som en mand, der var bundet af hensynet til »sin ed, sin ære og sin sjæls salighed«, som han selv skriver i et brev til kongen i 1533.

En anden af de stolte Ahlefeldter har også sit minde i kirken, men det er usynligt. Under højkorets hvælvinger hang til 1666 et ældgammelt, mørnet flag. Da hvælvingen skulle sættes i stand, blev det taget ned, men smuldrede da hen af ælde og er fuldstændigt forsvundet. Det var det ældgamle, himmelfaldne Danebrog. Det var kommet her til kirken fra kirken i Wöhrden. Hertug Adolf lod det bringe her til den nærmeste danske domkirke, efter at Dithmarsken endelig var tvunget til lydighed i 1559. I Wöhrden havde det hængt siden det første Ditmarsker-log i 1500. På valen ved Hemmingstedt fandt ditmarskerne blandt ligene af fanevagtens væbnere en ridder indsvøbt i den rødhvide dug og dræbt af talrige sår. Det var Hans Ahlefeldt, som førte rigets banner for kong Hans, og som tro mod sin fanebærer-



På sin store gravsten står biskop Godske i fuld biskoppeligt skrud

ed havde »værnet fanen som en dannemand værger sin ægtehustru«.

Godskes efterfølger på bispestolen var Tileman v. Hussen.

Hans minde findes også i kirken, men på den nørre mellemvæg. Det er et epitafium i form af en træplade med latinsk indskrift. Godske står på sin sandstensplade i fuldt bispekrud med hyrdestav i hænde og med en lille hund ved fode. (Hvis hunden er et billede på troskab, er det, som det skal være!). Hans billede er i størrelse som ham selv i levende live. Tilemans mindeplade er af meget beskednen størrelse, ikke stort større end et pænt sofastykke, og billedet af ham knælende foran den Korsfæstede viser ham i den lærdes sorte kjole og uden noget værdighedstegn, bortset fra, at han har føjet bispedømmets Peters-nøgler til sit eget våben. Men billedet er lille, ikke stort større end en hånd. Så meget mere veltalende er den latinske indskrift, som fylder fem sjattedele af tavlen og roser den hedengangnes lærdom, men lærdom *er* en pryd for en bisp. Alt i alt er begge kirkemænd, den katolske biskop og den lutherske superintendent, værdigt mindet ved deres eftermælers form og plads i kirken. Men der er et andet bispe-epitafium, som er en ren skandale.

Heldigvis er skandalen gemt. Dog bør den ikke være glemt, men af og til drages frem til eftertanke. Man kan også komme til at se det skammelige stykke. Det hænder af og til, når en flok rejsende har været i kirken, at nogles nysgerrighed rækker ud over højalterets forside og ind bag dets vældige trævæg. Og så kommer de og spørger: »Er det et alter?«. Nej, det er det sandelig ikke, selv om det står på det gamle højalters plads. Og dog er det et alter, ikke for Gud Allermægtigste, men for menneskelig have- og æresyge. Det er brammende mindesmærke for fyrstbiskop Frederik.

Godske Ahlefeldt havde på hæderlig og retskaffen vis nydt indtægten af bispens store jordegods. Tileman derimod var blevet sat på fast løn, som kun var en brøkdel af Godskes indkomst. Nu skete der det mærkelige, at den af adel domi-

nerede landdag krævede, at bispedømmets indtægter blev bragt på den gamle fod igen. Kongen gav efter, mærkværdigvis, men kun fem år fik Tileman rådighed over bispens gods. Så blev Christian den Tredjes yngre broder Frederik af kapitlet »valgt« til koadjutor, d. v. s. medhjælper for bispem og med ret til at blive hans efterfølger. Det var han aldeles uskikket til, ikke blot fordi ham fattedes fem år i den kanoniske alders fem og tyve, men han havde ikke en eneste gnist af teologisk viden og uddannelse. Desuden var han ved siden af katolsk domherre i Köln og halvkatolsk biskop i Hildesheim. Den eneste hjælp, han kunne yde Tileman, var at lette ham for byrden af bispestolens mammon. Frederik fik bispegodset at nyde mod at svare Tileman hans 900 mark om året, og efter dennes død tilfaldt også de og hele bispens embede den uværdige. Nogle år efter kunne hertug Adolf endog tillade sig at fængsle hele kapitlet og tvinge det efter sin vilje, første gang havde kannikerne selv været ude om det ved deres utidige dovenskab og nærighed, men da de anden gang blev fængslet, var det for at tvinges til at vælge hertugens eetårige søn til kannik og dernæst til koadjutor. De måtte endda hver for sig i en celle underskrive et papir på, »at de havde handlet uden tvang og copulariter (i fællesskab) forsamlet«. Endnu Christian den Fjerdes broder Ulrik var verdslig biskop af Slesvig uden andre pligter end at æde bispens brød. Det eneste gode ved disse uværdige bisper var, at de anerkendte Kongen af Danmarks og Danmarks Riges højhed over Slesvig stift, lige som Godske Ahlefeldt havde vidnet om, at Slesvig hørte til den danske kirkeprovins.

Den mellemvæg, som Godskes gravsten står op ad, var der ikke i hans tid. Da var der åbent ind til kapellet. De nuværende ydermure på kirken kom først til fra 1450 til 1500. De blev bygget *uden om* de mægtige stræbepiller, som oprindelig stående uden for de *første* ydermure bar det

vældige tryk af hvælvingerne. Da man manglede plads, byggede man de nye mure og rev de gamle ned. Derved blev kirken på en måde femskibet, idet der på hver side af kirken opstod en række kapeller, otte på hver side parvis mellem de tre piller. I kirkens sydvestre hjørne kan man se, hvordan kapellerne har set ud, for der er to uforstyrrede elegante, gotiske bueslag hvilende på en søjle. Det, man havde brug for plads til, var altre. I højkoret stod højalteret næppe synligt for lægfolket. I korsskæringen stod som den dag i dag sognealteret, hvor lægfolket kunne overvære messen. Men derud over var der talrige altre, som havde hver sin præst til sin særlige tjeneste og hver sin formue i hele eller halve bøndergårde eller patronat over en kirke. Der var altre viet til flere af de hellige apostle. Ved eet alter æredes særligt Sanct Martinus, den hellige Morten, den kristne kriger, som sønderskar sin kappe med sit skarpe sværd for at give halvdelen til en nøgen. Troens stridsmand og vældige helt ærkeenglen Sanct Michael, den hellige Mikkkel, havde også *sit* alter, og ved et andet æredes Sanct Georgius, den kristne ridder St. Jørgen, Knud Lavards værnehelgen. Hellig Hertug Knud havde også sit alter i sin hjembys kirke. Altre for St. Laurentius, den hellige Lars, og for de hellige jomfruer Margareta og Katharina, Hellig Grete og Karen, og andre blodvidner var med til at styrke troens fasthed. At en og anden af de talrige helgener i levende live måske ikke havde været så hellig endda, og at flere vist nok aldrig havde levelt, var i grunden ikke væsentligt. Det vidste man ikke den gang. Det man vidste var, at kristelig næstekærlighed, trosstyrke og tålmod i trængsler var kristelige dyder, og at altså de nævnte hellige mænd og kvinder var gode forbilleder for kristenmennesker, og derved havde helgenerne *deres* ret til at være til.

Men lige som den ære-værdige Godske havde et embede, som trængte til ændring, således var helgenerne, uden egen

skyld, kommet i et skævt forhold. Hist og her blev deres billeder i kirken, nu og da med en luthersk præstemands påmindelse: »sancti sunt venerandi non adorandi, helgener bør æres og ej tilbedes«. Hvor længe helgenbillederne blev i domkirken, vides ikke så nøje. Måske er de sidste gået til ved den store, nidkære og nådesløse oprydning i 1847. Men tjenesten ved deres altre hørte op med kirkebruddet, og det var, kristeligt set, måske meget godt. Men lige som der var et frygteligt fald i bispestolens værdighed fra Godske Ahlefeldt til fyrstbiskop Frederik, således var det rystende, hvad der skete i kapellerne. Helgenerne blev kostet ud, og i stedet for billeder af den kristne næstekærlighed, kristelig anger — Maria Magdalene havde et alter — blodvidner og kristelige riddere blev kirken nu fyldt med billeder af såre verdslige folk, og i kapellerne blev lagt lig af adelige bondeplagere, velvise jurister og embedsmænd og hovne præster. Et eller andet sted i kirken ligger f. eks. doktor i theologien førstepræst Sledanus, som i samfulde to og fyrretyve år misbrugte landets fornemste prækestol til utrolige angreb på uvenner.

Man kan ikke have noget imod, at kong Frederik den Første ligger her. Han var dog Herrens salvede. Men der er en mærkelig modsætning i, at biskop Godske, den sidste danske katolske biskop, er gravlagt i samme kirke, som »den kirkerøverske konge«. Kongen ligger i nørre sidekor, eller rettere, det gør han ikke. Det kongelige lig ligger i en hvælving under koret, og der ligger også hans anden kone, dronning Sophie. *Hun* har intet gravminde, mens kongens står i sidekoret og er et meget fint stykke renæssancekunst af Cornelis Floris i marmor, alabast og guld. Det andet sidekor, det søndre, er indrettet som gravminde for general Arenstorff. Ham kan der siges meget godt om. Bl. a. at han ikke fortvivlede, da slaget ved Lund blev en katastrofe, men selv hårdt såret gjorde, hvad gøres kunne, for at bøde på

rige en tro tjener. Men før denne brave kriger var selveste Sankt Jørgen i kirken. Det gør dog en forskel.

Et kapel på den søndre side tilhører slægten Reventlow. Her ligger grev Conrad Reventlow, amtmand på Gottorp, med sine to grevinder. Ved den sidste blev han fader til Anna Sophie, som 19 år gammel blev ført bort og forført af kong Frederik den Fjerde. Derved brød hun og kongen dennes ægteskab. Det var slemt. Værre var det, at kongen fik en præst uden rygrad til at vie Anna Sophie til sin venstre hånd, hvorved de alle tre, konge, elskerinde og præst, gjorde sig skyldige i bigami og brud på Guds og kongens lov, en handling, som straffedes med døden, hvis undersåtterne gjorde sligt. Hun ophøjedes til fyrstinde af Slesvig. Præsten, Thomas Clausen, var konrektor ved latinskolen i Flensborg. Der ymtes endda, at han ikke var præsteviet, så at vielsen var arg sving. Han blev som løn fyrstindens hofpræst. Han blev også doktor i theologien, ikke ved egen lærdom, men på kongens befaling til universitetet. To dage efter den hårdt krænkede dronning Louises bisættelse blev hun viet af Thomas Clausen til kongens *højre* hånd, så havde hun dem begge, og en måned efter var hun kronet og dronning af Danmark. Clausen blev generalsuperintendent i Slesvig.

Da kongen døde, måtte Christian den Sjette som alvorlig kristen og en god søn, om over sin moders ære, nødvendigvis skride ind. Det taler til hans ære, at det trods hans vældige harme skete med måde og i værdige former. Forvist til Clausholm, men stadig med navn af dronning og med rigeligt underhold, levede hun sine sidste år som bodfærdig synderinde, overbevist om, at hendes børns død var himmelens straf for hendes og kongens synd. Dem og hende undtes plads i kongernes gravkirke i Roskilde. Hendes mor, som var meget imod hendes forhold til kongen, faderen var død før, og holdt sig fjernt fra hendes højhed, ligger her i kapellet. Det ville næsten være for morsomt, eller for grumt,

hvis det var her, at Maria Magdalenes alter stod i gammel tid. Det er sært nok, at præsten, som fremmede hendes barns synd og blev stor ved at holde i mættresse-fyrstindens skørt, skulle blive biskop netop her ved denne kirke, hvor hendes familiebegravelse var.

Han fik dog intet at sige i den. Det er noget særligt for Sønderjylland, at de store kirker i Haderslev og Husum og Slesvig domkirke holdt sig fri af generalsuperintendentens visitationsret. Dermed er vi kommet så langt fra de gamle katolske bispers magtfulde som muligt.

Det blev Godske, Tileman, v. Eitzen og Fabricius og de andre lærde, værdige og hæderlige bisper dog skånet for.

Vi har ikke brug for moral og religion i tanker, i systemer og i bøger, men i livet, i forretning og i politik. Etikken er ikke skabt for arbejdsministeriet, religionen er ikke skabt for kirken.

T. G. Masaryk.

Minder fra en gammel gård

Af A. I. M.

Vi vil tænke os ca. 75 år tilbage; det bliver i tiden omkring 1885, det første af det, jeg fortæller, kan jeg huske, det sidste har de gamle fortalt. Men jeg tænker tilbage på dem i det gamle Rødding, med topstens brolagte gårde, de stensatte diger ved den ene side og bækken ved den anden.

I bækken var der den gang mere og renere vand end det senere har været tilfældet. Om sommeren vadede vi dernede, lavede vandmøller og fangede hundestejler, om vinteren løb vi på skøjter.

De gamle huse lå lidt spredt, gårdene ligeledes. Nu er de så godt som alle borte. Tidens tand, og i mange tilfælde ildsvåde har udslettet dem.

Men lad mig fortælle om, hvordan de gamle Røddinggårde, der i sin tid var med til at præge byen, så ud. Jeg tænker særlig på Toftegaarden og på alle de andre store gårde. Forstuen var stor og rummelig, gulvet var stenbrolagt. Ved den ene side, nær loftet var anbragt en lang knagerække, hvor ejerens lange og tunge kørekappe hang. — I et hjørne stod et par flotte piske. Ellers var en stor kiste med buet låg det eneste bohavede i rummet. En dør førte fra forstuen ind til køkkenet, hvis gulv ligeledes var stenbrolagt. Hvad der her straks faldt en i øjnene var den store åbne skorsten med store gryder hængende i jernkæden ned over ilden. Der hørte både kræfter og ikke så lidt behændighed til at betjene gryderne, når de skulle hænges på eller tages af kroge. I stuen fyredes i en bilæggerovn med favntræ, og altsom det brændte skubbedes det ind. I stuernes ene ende fandtes to indelukkede alkovesenge. Det gamle og tunge bohavede bestod af en slagbænk, et egetræsbord med klapper og egetræsstole med flettet halmreb i sæderne. Langs bjælkerne var anbragt hylder, hvor mælken opbevarede om vinteren. I loftet over bilæggerovnen var flæsk hængt til tørring på svære kroge.

Vi må endnu lige se ind i den store stue, »æ pidsel« som den kaldtes. Den var fuld af kister og skabe, som indeholdt dejlige ting af hjemmevævede arbejder, lærred, vadmæl og hvad de gamle bondehjem ellers samlede til døtrenes udstyr. Endvidere skal nævnes den store dørn, som kun blev varmet op og brugt, når der kom gæster til gården. Engang da der ved et gilde blev danset og spillemændene holdt spisepause, var der en, som havde sat en klat smør i klarinetten, og da der så blev stillet op til en march, kunne spillemanden ikke få en tone ud af den. Før det opdagedes, hvad der var sket.

Så var der folkestuen med et langt bord og bænke. Der spistes her som regel af et fad, og man brugte horn- eller træskeer, som efter måltidet blev sat op bag hjælken for at bruges næste gang.

Og endnu et par småtræk:

Da højskolen i 1844 blev oprettet, og den ikke havde plads til alle eleverne, logerede Oluf Høyer, Østerlindet, og Morten Eskesen på gården. De sov i en af alkovesengene i den store stue, og om morgenen sang de så det kunne høres over hele gården.

Før 1864 var det skik og brug, at der blev afbrændt en tjæretøndes aftenen før kongens fødselsdag. Skikken holdt sig også senere, efter 1864 blev det brugt aftenen før den 8. april, kong Christian den niendes fødselsdag. Men det var ikke tilladt, og da gendarmen mødte op, fik han af gårdmanden den besked, at det var et middel, man anvendte efter optærskningen for at få rotter og mus bortjaget. Tønden stod tændt bag gården.

Da efter 1864, den preussiske bededag indførtes, ville ingen holde den hellig, og de lod den derfor være som en almindelig hverdag. I den anledning gik gendarmen en rundtur til gårdene og kom også til Toftegaarden, hvis ejer en enkelt gang måtte følge med til herredsfogden. I den tid blev der afholdt temmelig store markeder i Rødding, og da ville tjenestefolkene gerne være tidlig færdig. De fik derfor tjenestedrengen til at komme noget tidligere hjem med kørerne, og da denne engang, da han midt på eftermiddagen kom trækkende med kreaturerne og blev overrasket af gårdmanden, der spurgte: »Hvorfor kommer du så tidlig, er du tonte, hvad skal det betyde?« Drengen svarede slagfærdig: »Do ved ingen besked, do ved ingen ting, det er jo da mærken idaw«.

Så var der en karl der havde fået lov at gå til marked, men skulle komme hjem i god tid. Næste morgen da de alle sad ved

davrebordet, kom karlen syngende ind i gården, »Og alle Danmarks piger, de stole jo på mej«. Gårdmanden gik så ud til ham og sagde: »Jov do har ret, dej kan en stole på, det er det a sejer, dej kan en stol o, krads do no u i di seng, for do dower et te andt«.

Et moralsk væsen er det, der er i stand til at overveje sine hidtidige handlinger og deres motiver — og godkende nogle og underkende andre.

Charles Darwin.

Den kultur, der med sine årtusinders traditioner står for os som vort symbolske eje, er ved at miste sin næringsværdi . . . Maskinkulturen har laget herredømmet fra den menneskelige kultur og er ved at kvæle den. Eskapismen er en modbevægelse herimod.

Carl Thalbitzer.

(sk)

I brændingen

Af Ingeborg Hansen

Heisda — sira soda — det var varskoråbet på kælkebakken! — Ingeborg stod gemt bag porten og stirrede ind i paradiset — her var paradiset »Sandbjerg«, det eneste sted man her i Flensborg med nogenlunde sikkerhed kunne køre på slæde, uden at politimanden, »æ putz«, som børnene kaldte ham, svævede som en trusel over dem.

Men det var skam ikke så ligetil at komme til at køre på bakken. Det var de store drenge der dominerede her og bestemt modsatte sig at piger kom til der. Og det var sådan en herlig bakke! Ikke helt ufarlig — men sikken en fart man havde der!

Det var mørkt allerede, det var koldt og det sneede. En stor dreng kom løbende, Ingeborgs slæde fik et puf, hun satte sig på enden i sneen.

Din dumme tøs, råbte drengen. Åh, Erne, Ingeborg klynkede, det var jo hendes storebror. Han standsede, løftede hende op. Du skal komme hjem til brød, du ved, du får tærsk!

Jamen, jamen, Ingeborg hakkede i det, jeg vil så gerne køre på slæde der på bakken.

Ak, du er jo tumpe, men kom så, sagde drengen. Han halsede afsted med barnet — ind på kælkebanen. Et stød i den bådmandsfløjte, han altid havde på sig, og alle drenge stimlede sammen om Erne.

Hør her, sagde han til drengene, her er min lille søster, — kan hun ikke nok rutschje her?

Drengene skulede. Hun kommer bare i vejen for os, sag-

de en. Nej, svarede Erne, hun kan nemlig styre! Det vil vi først se, råbte drengene, op med hende på bakken, helt op! Erne trak den lille hjemmelavede slæde helt op og stak søsteren en gammel kostestang. Vis dem nu hvad du kan, og se at komme ordentlig ned, ellers griner de ad dig.

Med et skælvende smil satte tøsen af. Huh — sikken en fart! På vejens sider nedad stod alle drenge og gloede på den lille prik.

Heisda — sira soda! Hun kunne ikke lade være med at skråle det, hun susede afsted. Ha, hun skulle vise dem! Bare hun nu kunne bremse ved porten — jo, det gik. Drengene stimlede sammen om hende. Stolt løftede Erne sin søster op. Ka' I se, sagde han til dommerne, hun kan? Ja, ja, drengene mumlede i kor.

Kom så, Inna. Det var Ingeborgs kælenavn i familien, hun havde selv fundet på det, da hun var for lille til at kunne sige Ingeborg, når hun talte om sig selv.

Storebror tog hende op på skuldrene. Nu må vi skynde os hjem, ellers får du bestemt klø. Lille søde, hviskede han, det var hans helt private kælenavn til lillesøster. I en fart blev slæden kastet over rækværket til faderens smedje. Erne galopperede afsted med Ingeborg, der hylede af fryd.

Erne, sagde hun pludselig, i morgen er det jo kejserens fødselsdag. Tror du, vi må få søndagstøjet på i skole? Kærligt lagde hun sin kind ind til broderens ansigt. Nej, sagde denne og rystede på hovedet, det må vi ikke for far. Erne standsede, og læreren bliver gal igen!

Hjemme sad familien hyggeligt omkring aftensbordet, lille bror var puttet i seng. Ih, hvor der lugtede dejligt af blodgrød stegt i fedtegrever! — Far rynkede panden ad de to efternølere. Han langede en stor, kraftig smedehånd ud efter Ingeborg. Har du lavet dit skolearbejde, spurgte han og tog fat i hendes lyse fletninger. — Pigen vred sig, idet hun rystede på hovedet.

Ind med dig, nu skriver du opgaver og du får ingen af-
tensmad. Tudende forsvandt Inna. I køkkenet var man færdig
med at spise. Erne listede ind til sin søster med to styk-
ker brød. Du er selv skyld, brummede han.

Næste dag var den 27. januar, en 27. januar i et af de år,
man senere altid omtalte som de gyldne år, det var før
krigen i 1914. Og det var i garnisonsbyen Flensborg, Inge-
borgs far, Frederik Samuelsen, var smedemester. Han var
en forbitret modstander af prøjserne, han var dansk og han
skjulte det ikke, skønt hans værksted lå klods op ad den
tyske infanterikaserne, og han udførte meget arbejde for
militæret. Der var ingen flagstang ved hans værksted, og
han luftede sin mening over for enhver, enten det var en
tysk oberst, der betroede ham sin hest, eller en karetmager
der fik beslag på en vogn i smedjen. Der var fart og flugt
over Frederik Samuelsen, han havde mange folk, mange
heste omkring sig, han arbejdede med to esser og svang
den store hammer med fynd.

Far — Ingeborg var færdig med skoleopgaverne — må
jeg få min blå kjole på i skolen i morgen, de andre børn
har også deres dukker med? I morgen, hvorfor det, spurgte
faderen. Da er det da kejserens fødselsdag. »Kaisers Ge-
burtstag«. Samuelsen ville fare op i vrede — men i stedet
for tog han pigen på sit skød. Nej, Ingeborg, sagde han, far
vil ikke gerne have, I pynter jer for den tyske kejser, vi
er danske og er ikke glade for ham.

Ja, men far, de andre. — Vær nu en god pige, du får ikke
andet tøj på i morgen. Moderen stod i døren. Kom nu, min
skat, kaldte hun, nu får du lidt blodgrød, og så i seng med
dig. Men blodpølsen smagte ikke som den plejede for Inna,
skønt hun var sulten. Hun spekulerede, hvad var nu det for
noget, hvorfor var far så anderledes end alle andre?

Tung i sindet gik hun næste morgen i skole. Hun havde
end ikke fået et rent forklæde på. Udenfor skolen puttede

hun hurtigt forklædet ned i skolerandslen. Nogle af pigerne havde deres små søskende med og deres dukker, og i håret bar de fine sløjfer.

Formiddagen tog ingen ende. Der blev sunget tyske fædrelændssange, og børnene fik kiks. Lærerinden så med et bøst blik på Ingeborg Samuelsen. Nå, vrissede hun, du kan vel ikke lide tyske kiks, hvad? Pigen fik tårer i øjnene, men pludselig slog det hende: hun kunne ikke lide lærerinden! Og hun vidste at far heller ikke kunne lide lærerinden. Der var ikke til at finde mening i dette for hende, men hun vidste, at faderen var god og retfærdig, skønt han var hidsig og hendes søde elskede mor holdt med sin mand.

De første bitre tvivl blev sået i et barnesind — men aldrig siden lukkede Ingeborg læberne op, når der blev sunget patriotiske sange i skolen.

En dag hen på foråret, da Inna kom hjem, lå der et brev ved hendes tallerken. Læs det nu, sagde bedstemor, der var kommen. — Barnet stavede sig igennem brevet:

»Dansk Sprogforening indbyder herved Ingeborg Kathrina Samuelsen til et ferieophold i Jellinge ved Vejle. Rejsen foregår den 7. juli pr. tog. Der skal skiftes i Vejle, hvor dr. Askov henter børnene og bringer dem til Give-toget«. Ak, skulle hun rejse? Nej, mor, jeg vil ikke væk. Jo, svarede moderen, det skal du. Du vil vel nok lære at tale rigtig dansk, du kan jo kun synge »Jens Vejmand«. Når du så kommer hjem igen, kan du både læse og skrive dansk.

Ingeborg tyggede på det. Læse og skrive dansk? Hun gik ind til Erne, der sad over sine skoleopgaver. Han var i dårligt humør, havde sine egne problemer. Faderen ville ikke lade ham komme til søs, hvad drengen ønskede med liv og sjæl. Ingeborg lænede sig hen over bordet og så broderen ind i øjnene. Tja, min søde, du kommer nok til at rejse. Smeden vil have det, og så skal vi jo bare gøre som han vil,



Ilun skulle sige digtet om Dybbøl . . .

han trak barnet i de lange fletninger, lille søde, vær nu ikke traurig, der er langt til sommer.

Foråret kom. Dybbøldagen blev i skolen fejret som en særlig stor dag. Børnene skulle lære et digt i den anledning og det begyndte med: »Still, Still vom 18. April ein Lied ich singen will« og var en forherligelse af den tyske sejr ved Dybbøl i 1864. Intetanende fremsagde Inna digtet for sin

mor, det var aftenen før den store dag. Faderen kom ind i køkkenet. Hold op, råbte han, det er løgn, — det var ingen sejr, det var et overfald med tre gange overmagt! — Jeg vil ikke høre det.

Jamen, hulkede Ingeborg, jeg skal jo lære det til vor rektor. Du skal ikke lære det, sagde faderen, han var rasende. Moderen tyssede på ham. Ingeborg krøb ind til Erne, der sad og læste.

Der var det igen, men hvad betød det dog?

Næste dag i skolen blev Ingeborg kaldt op til lærerinden. Nu skal du sige digtet frem om slaget ved Dybbøl, sagde hun. Rødmende, dødelig forlegen rejste barnet sig.

Min far siger, at jeg ikke må fremsige dette digt — hun kunne høre sit eget hjerte dunke — han siger, det er løgn allsammen. Nu var det sagt! Lærerinden blegnede. Gå udenfor, ud i garderoben med dig, din frække tøs, hendes stemme knækkede over af raseri. Inna gik langsomt hen til døren, da hun nåede den brast det for hende — hun hulkede i sit forklæde. Ude i garderoben var der mørkt, og det lugtede muggent. Hun var bundulykkelig, for hun elskede netop denne lærerinde. Men hendes far havde sagt, at hun var en værre prøjsjer. En prøjsjer? Hun havde spurgt sin bror: Men vi bor dog i Prøjsen, gør vi ikke? Ork, vrissede Erne, smeden han er tumpe — vi skulle hellere flytte til Danmark.

Til Danmark, jo, Ingeborg kom til Danmark. Sprogforeningen sendte 7 flensborgske drenge og piger afsted i sommerferien. De blev fordelt på gårde ved Jellinge.

Et forknyt lille barn gik den første aften i seng på et af Lykkegårdens store gæsteværelser. Hun længtes rasende hjem. Erne plejede at fortælle en historie om aftenen, eller at holde sjov. Sommetider udmalede han for søsteren, hvor han ville sejle hen, når han engang kom til søs. Pludselig slog en tanke ned i hende. Nu skulle Erne vel ikke ud at sejle, medens hun var borte? Hun for op af sengen og løb

hullkende gennem en masse store stuer, der var helt fremmede for hende — hun ville hjem!

Karen Ravn, gårdens fruc, hørte Ingeborgs gråd, hun gik ud, tog pigen i sine arme og med ind i sin egen seng. Denne nat blev grundlaget for et venskab. I over 20 år kom Ingeborg til Jøllinge i ferien og til højtider. Her lærte hun at elske Danmark og lærte sproget så grundigt, at hun først måtte tænke sig om, da hun skulle til at tale plattysk og tysk igen hjemme i Flensborg.

Hjemkomsten indebar en frygtelig sorg for barnet. Erne var indkaldt til militæret — han var ikke hjemme, da hun kom! Ingen havde fortalt hende det før. Og så vidste hun, at det var ham hun havde længtes så forfærdeligt efter. Og nu havde disse her prøjsere hentet ham.

Far, sagde hun fortvivlet, hvorfor lod du ikke Erne rejse til Danmark, der er slet ingen tyskere.

Det forstår du ikke, Ingeborg, hvem skulle dér give ham noget at spise, og hvor skulle han sove? Sådan sagde faderen. Atter havde pigebarnet noget at gruble over. Hvorfor skulle Erne være tysk soldat?

Da hun den aften slog sin dyne til side for at gå i seng, så hun at der lå en stor pakke på hendes pude.

Det var Ernes elskede trompet og hans tegneblok! Du skulle passe godt på det, sagde moderen og tog hende ind til sig.

Erne var en højt begavet og musikalsk dreng, og hans trompet havde sin egen historie — og nu havde han betroet hende den!

Der var ingen rigtig glans over Innas dage mere. Erne skrev mange breve; hvor han dog længtes hjem! En sjælden gang kom han på orlov — så underlig fremmed var han bleven. En aften, lille søster lå i sin seng, hørte hun med bankende hjerte, at bror Erne bebrejdede faderen, at denne

ikke havde ladet ham rejse før han var blevet værnepligtig. Aldrig, aldrig, sagde han, var jeg kommet hjem igen til denne svikmølle. Jeg hader militæret, og nu får vi måske krig, og så kommer jeg aldrig mere ud af dette møg mere, sådan råbte han.

Krig! Inna skreg, Erne, du skal vel da ikke, i krig? Nej, nej, beroligede Erne sin søster. Lille søde — hun var efterhånden slet ikke så lille mere — nu skal du bare sove. Næste dag tog Erne hende med til stranden på sin cykle. Da de to kom hjem om aftenen — det var i august 1914 — stod faderen uden for smedjen. Han rakte sin søn et telegram. Du må afsted, sagde han, endnu i aften til Wilhelmshaven — al orlov er afbrudt, der er mobilisering! Far, mor og Erne var kalkhvide i ansigtet. Rejse, skal Erne rejse? Jo, det skal han, hulkede moderen.

Erne fik hurtigt pakket. Der var ingen tid at spille. Hele familien fulgte ham til banegården. Her var der mange mennesker. Toget var fyldt med marinesoldater, der skulle tilbage fra orlov.

Ingeborg stod stum og forstenet. Et helt maskingeværkompagni skulle afsted med samme tog. Soldaterne ledsagedes til toget af regimentsmusikken.

Vognene med maskingeværerne, dem kendte hun da. I smedjen havde faderen haft travlt med at få kompagniet udrustet. Det var jo krig nu, Inna spekulerede, skulle de mon virkelig skyde?

Toget satte sig i gang, — hun så de flagrende bånd på Ernes marinehue — han blinkede tårerne væk, han vinke- de — først nu gik det op for Ingeborg, at broderen drog i krig. Toget gled længere bort, de sidste vogne var åbne godsvogne, og på dem stod maskingevær efter maskingevær. Hendes far havde været med til at gøre dem klar! Og der kørte Erne bort. Pigebarnet styrtede pludselig afsted, langs med toget. Erne, Erne — i fuld fart løb hun ind i

en lygtepæl — hun faldt på jorden. Smed Samuelsen løftede sin datter op; den store mand skælvede.

Kom, min pige, hans stemme rystede, kom hjem med far og mor.

Åh, far, han kommer aldrig mere hjem — aldrig — jeg ved det!

Nej, Erne Samuelsen kom aldrig mere hjem igen. Livet viste hende første gang, hvor ubarmhjertig det kunne være.

Og dog var dette kun begyndelsen for Ingeborg, hun levede i brændingen, og meget kom hun endnu til at opleve. Aldrig glemte hun denne afsked, der på en måde samtidig var en afsked med barndommen. Hendes sind blev præget deraf, og hun lærte at forstå, hvad det var, hendes forældre bar i deres hjerter, og hvad de kæmpede for. Måske var kampen forgæves — men kæmpes skulle den.

Man bør skelne mellem kunstbærerne og kulturbærerne. Det er statistisk bevist, at kunstneren er asocial; han lever kun med sit indre stof; han er ganske uinteressert i udbredelse . . . i kultur.

Gottfried Benn.

Vor første fædrelandssang Den

Af August F. Schmidt

mar. 2. 1891

I 1695 udgav den lærde præst *Peder Syv* i Hellested på Stevns i nyt optryk *Anders Sørensen Vedels* Hundredvisebog fra 1591, men *Peder Syv* forøgede sin folkevisebog med hundrede nye viser. Han samlede stoffet til sin tohundredvisebog »fra døde og levende«, det vil sige dels fra håndskrevne visesamlinger, som han havde lånt, og dels fra mennesker, som enten havde sunget sådanne viser for ham eller skrevet dem op til ham. Han angiver imidlertid kun fire steder, at den og den vise skyldes den og den person. Det fjerde og sidste navn er præsten *Laurids Kok* på Refsnæs ved Kalundborg. Denne præst sendte sin studenterkammerat fire viser, men han døde (17. marts 1691), inden han fik dem at se på tryk i Syvs betydningsfulde værk.

Laurids Koks 4 viser omhandler gamle historiske emner, som *Kok* havde digtet over, og den bedste af disse hans viser er den »Om Tyre Danebod«. Den har et fængslende emnevalg: en skildring af, hvorledes den efter datidens opfattelse mest berømte danske dronning opførte det mest betydningsfulde, men nu mest vanrøgtede mindesmærke fra oldtiden: *Dannevirke*. Visen er ypperligt opbygget både i rytmisk, sproglig, digterisk og dramatisk henseende og er endelig for nutiden — den vise, som med fuld ret kan kaldes vor første fædrelandssang.

Visen indledes med det nu af hele det danske folk kendte vers:

»Danmark, dejligst vang og vænge,
lukt med bølgen blå,
hvor de vakre voksne drenge
kan i ledning gå
mod de tyske, slaver, vender,
hvor man dem på tog henser.
En ting mangler for den have:
Ledet er af lave«.

Om denne kraftige og klangfulde optakt til det gamle digt er der skrevet meget i tidens løb. Her skal anføres den virkning, verset har gjort på højskolemanden Johan Borup:

»I modsætning til det spinkle anslag med de tre klangløse småord i Oehlenschlägers sang: Der er et . . ., hvorefter forklaringen lader vente på sig indtil næstsidste linje: Det hedder gamle Danmark, sætter Dannevirkevisen roligt og sikkert ind med sit festlige, i klangen så rige, i faldet så bløde: Danmark, dejligst vang og vænge. I denne simple og yndige linje, der engang formet, aldrig kan gøres om, er det, som om al Danmarks frugtbare skønhed var samlet. Den rolige rytme, der har det bløde fald som duvende korn, de udsøgte ords høje klare a-lyde, der fremhæver Danmarks lyse navn, og hvis klarhed forhøjes, som den modne sæd af den dybblå sø, ved de mørke lyde i linjen: Lukt med bølgen blå, de gammeldags stavrim. — Danmark dejligst — Vang og Vænge — dette i forbindelse med visens særegne ynde, giver, ikke med Oehlenschlägers landskabelige kunst, men med folkevisens sans for det underforståede, hele det for sol og vind åbne sletteland, der ligger og skinner med sine korn-gule marker og sine sivende enge, det frodigt duftende land i livsalig fred under sin høje himmel, og hinsides brinken det blånende hav, der blinker i sol og blæst«.

Om et enkelt ord tilføjer Borup, der sammenligner Dannevirkevisen med Bjørnsons højlydt bekendende: »Ja, vi elsker dette landet«, endvidere: »dejligst i dette stilfærdige, men i al sin stilfærdighed så dybt bevægende ord, har digteren med dansk sky for stærke udtryk og dog med al den ømhed, et dansk hjerte råder over, lagt alt det bedste, han ved om Danmark«.

Bedre kan det jo ikke siges.

Da Laurids Kok lovpriste sit land i de pragtfulde strofer, steg det lysende frem for hans øje, iført fællesskabets gamle dragt: — Vang om vang, »hegnet trindt omkring« af gærde ved gærde med det blånende hav som baggrund. Og hvor meget det end siden da er forandret, hvor stærke spor tiden end har prentet i den bløde, sagtmodige danske jord, har hans kraftige ord dog noget af evigheden i sig og tager os om hjertet, så vi den dag i dag føler os i pagt med det, han så herligt besang. Det land, han levede i, og hvis friske ynde varmede hans sind, var jo stort set det samme som nu om dage — lyst og åbent lagt ud i sletternes bedårende rytme med de havsfødte, skiftende skyer og himlens uendelighed over sig. Alt dette er jo til alle tider

vort fælleseje, et adelsmærke i Danmarks åsyn, som rækker over slægterne årtusinder igennem.

I sit dejlige værk: »Det gamle Land« (1942), hvor kulturhistorikeren *Hugo Matthiessen* inddrager Laurids Koks dannevirkesang i landskabsskildringen, gør Matthiessen med rette opmærksom på, hvorledes den gamle Refnæspræst har skildret det gamle danske kulturlandskab, trevangssystemet med vang og vænge, således som han havde set det for sig gennem årene, og det var et såre lykkeligt greb i digterstrengene, han tog, da han fik dette billede af det agerdyrkende Danmark medinddraget i sit herlige digt, der med rette er blevet et af de kæreste i vor nation. Det er et fuldkomment klassisk udtryk for en danskers synsbillede af fædrelandet, vi ser i de første linjer af Laurids Koks vise, hvori vi har for øje Danmark som en græsgrøn, frodig og dejlig mark midt i det blå vand, tilmed det dejligste stykke jord, man kan lade blikket hvile på, fordi det er selve fædrelandet, selve *Danmark*.

I visens næste vers er det linjen fra første vers: »lukt med bølgens blå«, som nu forklares nøjere:

»Bælt af Guds forsyn her hegner,
værger fleste land.
Hvad man under Danmark regner,
nyder værn af vand.
Ingen nabo, som vil vinde,
tør på Danmark gå i blinde.
Fik vi ledet hængt til rette,
landet skulle vi tætte«.

Så beretter digteren videre, hvorledes dronning Thyre udtalte til de ledende mænd:

»Gabet kan vi vel tillukke,
så vi os ej lader pukke
af hver fremmed løbeskytte,
gæster os for bytte.
Skåningen begyndte at grave
først fra Kattegat,
Sjællandsfar og Fynbo lave
volden høj og brat,
mens de andre muld mon age,
henter Jyden, ost og kage.
Ingen sig da glemte hjemme,
som det værk kunne fremme«.

Med forbillede fra de gamle landsbybønderes fællesarbejde har Laurids Kok ladet de forskellige danske landsdeles folk arbejde på volden ved Jyllands sydgrænse. Her gik det ganske til som når der i fællesskab gravedes grøft eller sattes hegn om bymarken. Det fremhæves gentagne gange, at ingen holdt sig hjemme fra rejsningen af det store virke, men både skåninger, øboer og jyder gjorde deres del af arbejdet.

Og videre hedder det:

»Efter ønsker vokste volden,
Dannevirke kaldt,
som har mangelen Tørning holden,
før den slet forfaldt.
Ledet, sagde dronning Thyre,
har vi hængt, Gud vangen hyrde!
At den ingen fremmed bryder
eller hovbud byder«.

Nu er gabet lukket, leddet hængt i lave. Gid Gud da vil være vangelens hyrde, så herefter ingen fremmed kan bryde igennem og tilsige til hovarbejde.

Digtet slutter med vers 14:

»Danemark vi nu kan ligne
med en frugtbar vang
hegnet rundt omkring — Gud signe
den i nød og trang!
Lad som korn opvokse knægte,
der kan frisk mod fjenden fægte
og om Danebod end tale,
når hun er i dvale«.

Heri ser dronning Thyre nu sit land, en frugtbar og alle vegne velbeskyttet mark, og ønsker det Guds velsignelse, navnlig når det kniber. Hendes sidste ord præges med vilje helt igennem af klangfulde stavrim: Korn — Knægte — frisk — Fjenden — fægte — Danebod — Dvale.

Hvorledes Laurids Kok er kommet til at skrive sit dyrebare digt om dronning Thyre og Dannevirke, må vi nøjes med at formode. Det er nok rigtigt, når *Carl Dumreicher* og *Ellen Olsen Madsen* i deres udmærkede og grundige bog: »Danmark, dejligst Vang og Vænge« (1956), hvori man får alt ønskeligt at vide om Dannevirkevisen, dens digter og komponist (*Poul Edvard Ras-*

mussen), udtaler, at Refsnæspræsten uden videre har fulgt sine historiske kilder. Nogen skjult hensigt, noget henblik på de øjeblikkelige udenrigspolitiske forhold ved vor sydgrænse ligger der næppe bag visen eller mellem dens linjer. Den hører sammen med de tre andre viser, Kok sendte til Peder Syv, og den danner med dem en firdelt billedcyklus fra danmarkshistorien, som Syv derfor også i sit værk indsætter på deres naturlige plads i den kronologisk ordnede undergruppe.

Laurids Koks gamle digt følger et dansk menneske fra vuggen til graven. Dets fuldkomne vers nynnere man så tit på, og det sang hele tiden i ens sind, dengang man selv (i juli 1926) vandrede ud ad vor gamle grænsevold i syd: Dannevirke. På en sådan færd får man rigtig erfaring for, hvor stor nytte en god digter gør.

Et andet fædreland bliver altid kun det andet. Intet menneske har mere end eet sprog — Modersmålet. Intet menneske har mer end eet virkeligt fædreland.

Johannes Jørgensen.

MINDEORD

Kr. Refslund Thomsen, Aabenraa

Billedhuggeren Gunnar Hammerich har fremstillet en buste af amtmand Kresten Refslund Thomsen, som gengiver hans stærke ansigtstræk, en kraftig profil, et fund for en kunstners mejsel. Sådan vil mange huske ham endnu, nogle vil mindes ham fra



hans unge dage, fåmælt med et lille halvt forlegent smil i øjenkrogene, forsigtig af væsen, overvejende og samvittighedsfuld i gerning og handling. Indtil han efter at være faldet for aldersgrænsen og befriet for sin embedsbyrde, der vel nok har tyngtet ham mere end mange aner — man skulle mene før tiden — blev en gammel mand og til sidst sad lænket til sin stol. Nogle har ment, at hans noget utilnærmelige væsen var et udtryk for manglende forståelse og medfølelse. Men hårde skal har ofte bløde kerner, og den, der har set Refslund Thomsen græde ved

skolekammeraten Johannes Tiedjes grav og læst taknemmeligheden i hans ansigt, når han i de sidste svære år fik besøg af venner og bekendte, vil vide stik det modsatte. Han kunne blive fortørnet, men ønskede som det samvittigheds-menneske, han var, enhver fejlurdering gjort god igen.

Kresten Refslund Thomsen blev født i Broager den 19. august 1884 som søn af den senere frimenighedspræst Rasmus Thomsen. Fra sit 5. til sit 10. år boede han i Fredsville i Iowa, hvor faderen i de år virkede som præst, indtil han efter hjemkomsten blev elev i Haderslev Latinskole. Men kort før studentereksamen bortvistest han som følge af, at han ved en klassefest ikke deltog i et leveråb for Bismarck. At der stod politiske kræfter bag denne bortvisning, fremgår nu efter offentliggørelsen af

de tyske regeringsakter, idet regeringspræsidenten sés at have anmodet rigskansler Bülow om at foranledige alle gymnasier i de tyske forbundsstater lukket for den unge student. Ingen herhjemme blev dog gjort opmærksom på, at kansleren afslog dette andragende, og Thomsen rejste derpå til København, hvor han blev student og fire år senere cand. polit.

Ved et tysk universitet ville han sikkert have valgt det juridiske studium, men den danske statsvidenskabelige eksamen kom ham dog i høj grad tilgode, da han vendte tilbage til Sønderjylland. Det gjaldt særlig efter at han 1910 var blevet redaktør af »Hejmdal«, og da han som knyttet til vælgerforeningens ledelse udførte et betydningsfuldt organisatorisk arbejde, som underbyggede de gode valgresultater til landdag og rigsdag. Han blev 1915 indkaldt til krigstjeneste og blev samme år såret på østfronten, for derefter fra 1917—18 at have ansættelse ved civilforvaltningen i Königsberg. Efter krigen blev han udnævnt som stedfortrædende landråd i Aabenraa, og 1920 af den internationale kommission konstitueret i samme embede, for samme år at blive udnævnt til amtmand, fra 1932 tillige over Sønderborg amt.

Alle der kendte amtmand Refslund Thomsen vidste, at han gik til sin embedsgerning med enestående ansvarsfølelse. Han betragtede det som en national opgave at være med til at gennemføre Nordslesvigs administration og folkelige genforening med Danmark. På dette område blev han i kraft af sin dybe fortrolighed med landsdel og befolkning og sin udprægede politiske forståelse den absolut førende.

Af den betydelige indsats, han øvede, kan nævnes formandskabet for Den sønderjyske Realkreditkommission, for Sønderjysk Hypoteklånefonds Komite, i hvilken egenskab han tog initiativet til den meget betydningsfulde rentelempelseslov. Og da de nazistiske trusler rettedes mod grænsen måtte han fra 1935 til 1944 overtage det vanskelige hverv som politiadjutant, et embede, der krævede både forståelse og myndighed.

At den ærekære og pligtopfyldende mand så efter befrielsen blev udsat for fornærmelser og krænkelser fra kredse, der var uvidende om den indsats, han under besættelses-årene med kløgt og oversigt havde øvet i sit lands tjeneste, skal også beklages her i hans eftermæle. Udnævnelsen til kammerherre og tildelingen af Dannebrogordenens storkors var en fortjent oprejsning inden hans død den 10. januar 1960. Han står forrest

i den række af mænd, som har været med til at gennemføre Nordslesvigs praktiske genforening, men han var tillige levende interesseret i landsdelens folkelige og nationale udvikling. Ikke uden grund var han de skiftende regeringers rådgiver i spørgsmål den genforenede landsdel vedrørende, og navnlig da de økonomiske. Som den gode søn af sin hjemstavn og sit land han var, har hans navn fortjent at få en hædersplads i genforeningens historie.

Morten Kamphövener.

Holger Andersen, Hellerup

Med forhenværende præsident Holger Andersen, Grænseforeningens mangeårige formand, er en fremtrædende skikkelse i Sønderjyllands nyeste historie afgået ved døden.

Holger Andersen var født den 11. april 1890 og nåede kun godt de 70 år. Faderen, der var fynbo, havde fået sin meste uddannelse på det danske seminarium i Tønder før 1864 og ansattes nogle år senere ved det tyske kommunale skolevæsen i Haderslev. Moderen, født Reiff, hvis forfædre nok oprindeligt var indvandet sydfra, kom fra et bevidst dansk hjem i samme by. Sammen sørgede de for, at børnene, blandt dem de to brødre Johannes og Holger Andersen, gennem hjemmeundervisning ved siden af den tyske skolegang fik indgående kendskab til dansk sprog, danske sange og dansk historie. Men også på anden måde fik de fra barnsben indprentet, at de var danske. Faderen havde ved sin ansættelse betinget sig, at han ikke ville undervise i historie, og det blev overholdt. Men midt i 1890-erne gjorde den skarpe tyske kurs sig så stærkt gældende, at faderen fik valget imellem at indmelde sig i Den tyske Forening og indføre tysk hjemmesprog eller lade sig tvangsforflytte til Holsten. Faderen nægtede. Imidlertid opdagedes det, at den berygtede kredsskoleinspektør Stegelmann, der stod bag, havde stjålet



æbler i naboens have. En skønne morgen stod der skrevet med kridt på inspektørens hus: »Her boer æ æffeltyv«. Og nu var det ham, der måtte afsted til Holsten.

Med denne ballast af kærlighed til det danske og dyb modvilje mod tysk tvang og overlast gik de to drenge efter at have taget studentereksamen fra Latinskolen i Haderslev til tyske universiteter, Johannes Andersen for at blive sagfører, Holger Andersen for at studere teologi, men i fællesskab for senere at tjene den befolkning, de var udgået af.

Under første verdenskrig opholdt Holger Andersen sig i Danmark, hvor han i tidsskrifter som »Ugens Tilskuer« og »Grænsevagten« offentliggjorde instruktive artikler om det sønderjyske spørgsmål, en overgang var knyttet til »Ribe Stiftstidende« og derfra i 1919, da afstemningsarbejdet tog fart, rejste hjem for sammen med sin broder at være taler ved en lang række møder, navnlig i Flensborg by og de tilhørende landdistrikter. Fra sidst i januar til afstemningen i 2. zone den 14. marts 1920 redigerede han sammen med Tage Jessen, søn af afdøde redaktør Jessen, »Flensborg Avis«, det i dansk ånd, men på tysk skrevne afstemningsblad »Unser Land«. Og da det i maj 1920 vedtoges at sende en mellemslesvigsk delegation til Paris og London for om muligt at skaffe de danske i 2. zone garantier mod ny prøj-sisk undertrykkelse, kom delegationen til at bestå af tre kendte flensborgere samt de to brødre Andersen.

Holger Andersen havde i sine studieår tilegnet sig en omfattende viden, en grundig og systematisk arbejdsform og en mundtlig og skriftlig fremstillingsevne, der lå langt ud over det almindelige. En i begyndelsen mærkbar vis akademisk tyngde blev hurtigt overvundet. Når dertil kom et fond af mangesidede sprogkundskaber og en tidligt vakt interesse for historiske sammenhænge, der lod de dansk-tyske modsætninger fremtræde ikke blot som de mere lokalt begrænsede problemer, de også var, men desuden i lys af den evropæiske storpolitiske udvikling, så vil det ses, at han havde vidtrækkende forudsætninger for, om det føjede sig sådan, at øve en betydningsfuld indsats i sin snævre hjemstavns og dermed i den danske sags tjeneste.

Da det første valg til det danske Folketing efter genforeningen skulle forberedes i den sønderjyske storkreds, blev Holger Andersen opstillet som konservativ kandidat i Haderslev- og Sønderborg-kredsene og valgt.

Allerede en måned efter valget holdt Holger Andersen under

finanslovens første behandling en tale i Folketinget, der viste, at den danske Rigsdag i ham havde fået en både kyndig og virksom varetager af danske interesser nord som syd for den nye grænse. Han udformede her det national-politiske program, som han fastholdt i alle de år, der fulgte. Han afviste det af den tyske folketingsmand, pastor Schmidt, rejste krav om en grænserevision og gjorde opmærksom på forskellen mellem Weimar-Tyskland, som vi alle kunne højagte, og det Bismarck-Tyskland, der kun havde bragt sorg, nød og lidelse over den sønderjyske befolkning. Sit helhedssynspunkt, der har været aktuelt siden da og også i Evropa-tankens tidsalder vil vedblive at være det, gav han i et svar til den radikale ordfører, forhenværende minister Ove Rode:

»Man møder ofte den opfattelse, at med grænsespørgsmålets afgørelse af Nordslesvigs genforening med Danmark er den nationale kamp endt. Men det er en fejltagelse. I et grænseland som Nordslesvig har de nationale bølger rullet frem og tilbage gennem århundreder og de vil vedblive dermed. Medens århundrederne skifter, skifter kampen form og skikkelse, men kampen selv vedbliver at bestå.«

Et kapitel for sig var Holger Andersens hverv som konservativt medlem af den danske delegation ved Folkenes Forbunds delegeretforsamling i Genève og i fortsættelse heraf hans udnævnelse i 1929 til præsident for den græsk-tyrskiske udvekslingskommission samt andre internationale pålæg, der blev ham betroet. I årene 1936—39 deltog han endnu en gang i konservativt rigsdagsarbejde, valgt ind i Landstinget i en sjællandsk kreds. Men hans store og afsluttende indsats kom til at ligge inden for den hele Danmark omfattende nationale organisation Grænseforeningen.

Det var i en mørk tid, under den tyske besættelse, Holger Andersen i 1943 blev Grænseforeningens formand, og lettere blev det ikke efter det nazistiske Tysklands kapitulation i 1945, da grænsespørgsmålet igen kom ovenpå. Det lykkedes ham dog ved en rolig og fast holdning at holde foreningen samlet om de hjælpeaktioner, de så pludseligt ændrede tilstande i Sydslesvig havde gjort nødvendige, og om den derefter følgende udbygning af det kulturelle arbejde syd for grænsen. Under Holger Andersens målbevidste ledelse og i kraft af den tillid, han havde formået at skabe om sig i danske regeringskredse og Rigsdagens demokratiske partier, løste Grænseforeningen lidt efter lidt med

udstrakt støtte fra den danske stat de mest presserende af de opgaver, der var lagt hen til den.

Med Holger Andersen som leder lå Grænseforeningen og dens sag i de bedste hænder. De danske sydslesvigere havde i ham en varm og forstående ven. Vi andre en landsmand af de store.

Armand Landdamm, Viborg, Als A. Svensson.

Nis Nissen, Aabenraa

Med Nis Nissen, der om aftenen ved indgangen til 1961 afgik ved døden, er den yngste og sidste af vore parlamentarikere i Berlin i udlændighedstiden gået bort.

Nis Nissens navn vil i kraft af den betydningsfulde indsats,

han øvede i det sidste tiår under frerædmedherredømmet og under afstemnings- og grænsekampens periode blive indskrevet i grænse-landets historie. Nis Christian Nissen blev født den 8. april 1878 i Viby — nu Vibøge — på Als. Han voksede op i et grundtvigsk hjem, åndeligt præget af faderen, en klog og belæst mand. For Nis Nissens senere skæbne blev det måske afgørende, at faderen afgik ved døden, da Nis Nissen kun var 18 år gammel. Der var nu brug for Nis Nissen hjemme på gården, så han måtte afbryde sit ophold på Brahetrolleborg højskole for at overtage



driften af fødegården i en årrække, afbrudt af besøg på Dalum landbrugsskole og Askov højskole. Så måtte Nis Nissen aftjene sin værnepligt i tre år som dragon i Metz. Disse tre år har sikkert ikke været helt spildte. Nis Nissen har i disse år tilegnet sig større fortrolighed med tysk sprog og tankegang, og opholdet i et andet grænse-land har skærpet hans interesse for den nationale kamp.

I 1905, 27 år gammel, overtog han så som eneste søn gården. Men længe forinden havde han vakt opmærksomhed i sin hjemegn på grund af sin varme interesse for den nationale kamp, sin talefærdighed og sine omfattende kundskaber og viden, der skyldtes en stærk kundskabstrang, som han tilfredsstillede gen-

nem flittig læsning, og udbyttet heraf bevarede i kraft af hans enestående hukommelse. Allerede i 1905 blev han valgt ind i kommunerådet, hans udmærkede indsats i valgkampen til rigsdagsvalget i 1907 bevirkede, at han samme år blev valgt til medlem af vælgerforeningens tilsynsråd. Indtil da var Nis Nissen imidlertid kun kendt og værdsat indenfor de aktive danske kredse på fødeøen Als. Det vakte derfor opmærksomhed i videre kredse udover Nordslesvig, da Peter Grau i 1908 lagde sig i selen for Nis Nissens opstilling som kandidat til landdagsvalget i den dengang truede Aabenraa-Sønderborg kreds, hvor stillingen ved det sidste valg i 1903 var 118 danske valgmænd overfor 109 tyske. Det var jo nok almindeligt ventet, at Peter Grau måtte blive H. P. Hanssens efterfølger som landdagsmand, da H. P. Hanssen efter sit valg til rigsdagen ikke længere ønskede at forene de to mandater. Man har sagt, at det var Peter Graus sky for at gå ind under ansvarets lov, der fremkaldte hans afslag til kandidaturen; selv henviste han jo til sine manglende sprogkundskaber i tysk. Men man kan ikke frigøre sig for den tanke, at Peter Grau har næret alvorlig frygt for, at mandatet ville gå tabt, og at han i så fald ville få skylden herfor. Men, hvorom alting er, det blev altså Nis Nissen, der blev sat på uriasposten. Og han — kun godt 30 år gammel — kastede sig med al sin talefærdighed og sin enestående evne som slagfærdig debattør ud i valgkampen og vandt en forjættende sejr: vi forøgede vort flertal af valgmænd fra 9 til 14, og som det yngste medlem af den preussiske landdag drog Nis Nissen til Berlin, hvor han i de følgende år sammen med H. P. Hanssen og Kloppenborg-Skrumsager dygtigt varetog vore interesser.

Der var mange, der mente, at Nis Nissen var for ung til den parlamentariske rolle i Berlin. Der kan næppe være tvivl om, at flytningen fra den alsiske landsby til kejserrigets hovedstad, samværet med frisindede og socialdemokratiske parlamentarikere fra rigsdag og landdag nok udvidede Nis Nissens politiske horisont og skærpede hans politiske og taktiske evner, hans forståelse for det politiske spil, men heller ingen tvivl kan råde om, at der her blev skabt grobund for de anlæg til den boheme, han senere blev, som han — så mærkeligt det kan lyde — også må have fået i vuggegave.

Men i disse år før krigen var hans politiske stjerne i stadig opgang. Han viste til fulde sine store evner som politisk taler og debattør, som politisk taktiker og som urokkelig og principfast hævder af sin opfattelse af, hvorledes vor nationale kamp

skulle føres, under de indbyrdes kriser og kampsituationer, der opstod indenfor den nordslesvigske danskhed i årene fra 1910-12. Men også overfor den nationale modstander kom hans evner som politiker til fuld udfoldelse i disse år. Ikke blot i landdagen vakte hans indlæg opmærksomhed og skabte respekt om hans navn, også på hjemmefronten, hvor han ikke blot på talrige møder, men også indenfor vælgerforeningen og Sønderborg kreds dag talte befolkningens sag, blev vor nationale modstander klar over, at man her stod overfor en mand, man måtte regne med. Det viste landdagsvalget i 1913 til fulde.

Så kom krigen, som Nis Nissen måtte gøre med som sanitetsunderofficer. Som landdagsmand fik han orlov, når landdagen blev indkaldt, og han kunne — i uniform og med jernkorset — gøre indtryk, når han tog ordet for at skabe lettelse i det tryk, der nu hvilede over befolkningen.

Men stærkest kom Nis Nissens egenskaber som politiker nok til udfoldelse i det bevægede afsnit af vor landsdels historie, som omfatter afstemningstiden og dermed kampen om Danmarks nye sydgrænse. Han var ikke blot H. P. Hanssens tro væbner — som det engang blev sagt — han var mere end det. Nis Nissen var de rene standpunkters mand, fast og urokkelig i henhold til det engang tagne standpunkt. Og han ville ikke bøje af for fredens skyld. Skarpt hævdede han offentligt og indenfor Vælgerforeningen, hvor han nu var formand for den nordslesvigske gruppe, dennes syn i grænsespørgsmålet. I dette tidsrum blev han til uvurderlig hjælp og støtte for H. P. Hanssen. Da kampen var endt og sejren vundet, var der næppe tvivl hos nogen om, at H. P. Hanssen sammen med Nis Nissen ville få sæde i det danske folketing. Men skæbnen ville det anderledes. Grænsestriden havde skabt stærke modsætningsforhold, hertil kom partipolitiske interesser, som vanskeliggjorde realiseringen af H. P. Hanssens tanke om i den første valgperiode efter genforeningen at stå uden for partierne.

Det var måske nok en fejlbeslutning af H. P. Hanssen og Nis Nissen at vige for de partipolitiske interesser. En politiker må have viljen til magt. Thi beslutningen blev skæbnesvanger for Nis Nissen. H. P. Hanssen med sin positive natur kastede sig over arbejdet for nationalt at sikre, hvad der var vundet. Men Nis Nissen var ingen positiv natur. Nu sad han alene på sin gård i Vibøge efter en berømmelig politisk løbebane. For mig er der ingen tvivl om, at de første fire år efter genforeningen, da Nis Nissen på en måde havde dømt sig selv til politisk ledig-

gang, i forbindelse med økonomisk modgang på grund af kautionsforpligtelser, i virkeligheden afgjorde Nis Nissens politiske skæbne. De to år i folketinget fra 1924 til 1926 blev kun et kort mellemspil, som viste, at hans tid var omme. Han forlod sin hjemstavn, ingen vidste hvorhen. Men hans venner fandt ham omsider og fik ham hjem.

Hans rolle i vor landsdels politiske og nationale liv var udspillet. Nis Nissen fik på en måde aldrig tilgivelse. Man fandt, at hans rige evner burde være udnyttet bedre. Men hvem vil her dømmе om skyld og brøde. Til det sidste bevarede han sin eminentе hukommelse, ingen kunne som han på stående fod finde de rette ord ved festlige lejligheder. Ingen havde som han rede på vor landsdels politiske og nationale historie — ikke mindst historien bag kulissen. Forgæves søgte hans venner at få ham til at nedskrive sine erindringer. Han tog sin viden med sig i graven.

Nis Nissens indsats i årene op til genforeningen er dog nok til at sikre ham et varigt eftermæle.

Bjørn Hanssen.

Johs. Juhl, Branderup

Johannes Kristoffer Juhl stammede fra Langetved, Skrave sogn, hvor han fødtes den 3. okt. 1886. Han døde i Branderup den 28. marts 1960 efter et længere sygeleje.

Budskabet om hans død vakte vemod i vide kredse. Lige fra sin tidligste ungdom og indtil for få år siden udførte Juhl et enestående trofast og godt arbejde for vort lands ungdom og først og fremmest for de unge i Nordslesvig og de tilstødende egne mod syd.

Vokset op i et kernedansk hjem begyndte han tidligt at forberede sig til at tage et ungdomsarbejde op. Han besøgte således flere højskoler, bl. a. Ollerup, Askov og Ryslinge; og i 1912—13 gennemgik han det ét-årige kursus på Statens gymnastikinstitut. Ved hjemkomsten herfra gik han straks i arbejde. Han ledede således det store mandshold ved Nordslesvigsk Fælles-Idrætsforenings stævne i Aaben-



raa 1913, og den følgende sommer drog han til Sverige som leder af det meget omtalte Malmøhold, som efter svensk indbydelse skulle optræde ved De Baltiske Spelen i Malmø. De tyske idrætsmyndigheder forbød imidlertid de sønderjydske gymnaster at optræde ved de baltiske lege; men så ordnede svenskerne en privat opvisning for dem, og her som ved hjemrejsen gennem København blev de stærkt hyldet.

Så kom krigen, og Juhl måtte med til fronten. I september 1915 blev han i Rusland meget hårdt såret, men så snart forholdene tillod det, genoptog han sit arbejde blandt de unge. N.F.-I. tog efter genforeningen navnet Sønderjydsk Idrætsforening, og her sad Johs. Juhl på formandsposten fra 1920 til 1949. Under hans dygtige og varmhjertede ledelse voksede foreningen støt, og den gjorde sig mere og mere gældende som national forening, hvor idræt var middel og ikke mål.

Den store nationale indsats på St. Bededag 1933 i Tønder, da nazisterne gik hårdt på, kan vi således takke Johs. Juhl for. Direktør Martin Hammerich havde bedt om at få et nationalt ungdomsstævne lagt til Tønder, og Johs. Juhl gik straks ind for tanken. Da de sønderjydske kredse af de danske ungdomsforeninger under deres formand ved et forberedende møde på Folkehjem sagde fra, idet de var bange for ved et Tønder-stævne at svække deres planlagte stævne på Dybbøl, svarede Johs. Juhl uden tøven: »Så gennemfører Sønderjydsk Idrætsforening stævnet alene!« Og stævnet blev gennemført som et mægtigt utvetydigt og værdigt svar på de tyske udfordringer.

I sin velkomsttale skildrede Johs. Juhl idrættens betydning og afviste tyskernes pågåenhed. »Vi fastslår, at det var retten, der sejrede ved afstemningen og genforeningen, og at vi ikke lader os denne ret vriste af hænde...« Og han sluttede med at tilråbe de unge: »Gør jeres indsats! Stå på rettens grund! Stå vagt og værn om vor grænse! Væk håb og tro og bring liv og grøde for vor landsdel!« Og Johs. Juhl kunne her som ved så mange lejligheder tale med myndighed, for han havde tusinder af unge mænd og kvinder bag sig. Medlemmerne så op til ham med enestående respekt og hengivenhed, ikke mindst under besættelsen. Besindig og klog, som han var, forstod han at lede Sønderjydsk Idrætsforening gennem de onde år, uden at der blev slået alt for store skår i rækkerne.

Da han i 1949 ønskede at trække sig tilbage, modtog han mange æresbevisninger for sit store og uegennyttige arbejde.

På mange områder var der bud efter denne evnerige mand. Fra 1927 til 1939 var han således formand for Nørre Rangstrup Herreds Landboforening; fra 1933 sad han i styrelsen for kartoffelmelsfabrikken, og fra 1945 som formand. I 1946 blev han valgt ind i Haderslev amtsråd, og her sad han i en årrække bl. a. som et skattet medlem af skoledirektionen. Han var ridder af danebrog og danebrogsmand, havde fået tildelt D.D.S.G. & I.s hæderstegn og den svenske Ling-medalje.

Han vil længe blive mindet som en af vort lands gode sønner.

F. Braae.

F. Sekretær

Niels Jensen, Tønder

Den 19. januar i år afgik sekretær Niels Jensen, Tønder ved døden, pludseligt revet bort, midt i arbejdet på Det danske Kontor.

Niels Jensen var født den 24. marts 1906 i Løgumkloster som søn af kurvemager Andreas Jensen og hustru Bolette Margrete. I årene 1912-19 gik han i den tyske folkeskole i Løgumkloster, i tiden omkring genforeningen opholdt han sig hos familie i Nørrejylland og fortsatte sin skolegang her, hvorefter han kom på præliminærkursus i Løgumgård og tog præliminæreksamen i januar 1923. Niels Jensen var derefter fra efteråret 1923 til 1930 kontorist hos sagfører Bundgaard i Tønder. Det var en stilling, som gav ham god kontakt med en stor del af byens og oplandets befolkning og indseende i



mange af det praktiske livs forhold; begge dele kom ham fra efteråret 1930 til gode i hans mangesidige arbejde på Det danske Kontor, det arbejde, som blev hans livsgerning, og som fyldte ham helt.

Niels Jensen var en flittig mand, utallige var hans gøremål og sent brændte lyset ofte i Skibbroen 13. Men midt i travlheden havde han ro over sig, ro til at være den gode familiefader og til at tage sig omhyggeligt af alle dem, der opsøgte ham, syd-

slesvigeren, der skulle hente breve og pakker til sig selv eller tøj og bøger til uddeling, en gammel krigsenke fra en af byens små gader, der skulle have hjælp til udfyldning af et officielt papir, eller foreningsfolk fra by og egn, der skulle have truffet aftale om en foredragsholder eller have duplikeret en skrivelse. Niels Jensen overkom det utrolige, men sled sig op i sin gerning.

H. P. Hanssen har i »Et Tilbageblik« givet en skildring af sin arbejdsdag som konsulent i den danske sags tjeneste i de unge år i Aabenraa — den skildring måtte man ofte tænke på, når man kom på Det danske Kontor og så Niels Jensen i hans arbejde. Travlhed var der op mod valgene. Valglisten blev gennemgået, vogne fremskaffet til gamle og syge vælgere, travlhed på Dybbøldagen og alle de andre indsamlingsdage, og når sydslesvigske ferie børn skulle have ferieværter, køres ud og hentes hjem. Altid havde Niels Jensen overblik over situationen, vist aldrig er noget for alvor »kikset« for ham.

Nær tilknytning havde han til ungdomsorganisationerne, især til spejderarbejdet og Sct. Georgsgildet, han var den, der stod for Dansk Skolescenes virke i by og amt. Han var ved sin død leder af Turistkontoret og ydede også her et stort arbejde. I de senere år var han den drivende kraft i arbejdet herude mod vest på »at slide grænsen tynd« ved øget kontakt mellem danske nord og syd for grænsen, især ved gensidige besøg d. 10. februar og d. 14. marts. Flere hundrede passerede på disse dage grænsen i besøg tilrettelagt af Niels Jensen.

Ofte færdedes han selv stilfærdigt blandt danske sydslesvigere ved deres skolefester, møder og generalforsamlinger. Afholdt var han af alle, beskeden til det yderste, når der blev sagt ham tak for hans indsats. Det er om Niels Jensen blevet sagt, at han var en institution i Tønder og opland. Isnende følte budskabet om hans død. Vi herude mindes ham med tak og i ærbødighed. Vi gør det bedst ved at søge at hindre, at for meget af det, Niels Jensen fik bygget op, bliver slået i stykker.

Knud Fanø.

F

Frode Gribsvad, Aabenraa

Det tynder stærkt ud blandt de embedsmænd, der kom herved til Nordslesvig i 1920 eller de nærmest følgende år, og som var med til genopbygningen efter fremmedherredømmets og krigens trange år. En af dem, landsarkivar Frode Gribsvad, døde

den 16. januar 1961, knap et år efter at han havde måttet søge sin afsked på grund af alder. Han var sjællænder af fødsel, født den 12. januar 1890 i Højby sogn, Ods herred, men under sit studium havde han fattet levende interesse for sønderjysk historie og sønderjyske forhold i det hele taget. Det var derfor naturligt, at han efter bestået magisterkonferens i historie blev ansat som leder af det i 1923 oprettede arkivdepot i Aabenraa. Der lå på den tid store arkivmasser rundt omkring ved embederne, ofte under særdeles uheldige forhold, og det blev nu hans opgave, at få disse indsamlede og registrerede, så at de kunne gøres tilgængelige for den historiske forskning. I første omgang indsamledes kirkebøger og andre præstearkivalier, og på sine mange rejser rundt til præstegårdene fik Gribsvad et indgående kendskab til landsdelen. Han udøvede i disse år en meget betydelig arbejdsindsats.



Ved det sønderjyske landsarkivs oprettelse 1933 udnævntes han til landsarkivar og ledede som sådan overflytningen fra arkivdepotet og afleveringen af andre arkivmasser fra embederne fra tiden før 1920. Også et stort og vigtigt materiale af privat oprindelse til belysning af landsdelens nationalpolitiske historie blev indlemmet i det nye landsarkiv.

Gribsvad helligede sig helt arkivarbejdet, familielivet og sin store, meget værdifulde, private bogsamling, vel den største i landsdelen. Han var dog i en halv snes år medlem af styrelsen for Historisk Samfund for Sønderjylland, i nogle år tillige medlem af samfundets redaktionsudvalg. I kraft af sin store faglige viden øvede han her en betydelig indsats.

Foruden nogle vejledende oversigter over landsarkivets samlinger har Gribsvad skrevet en række artikler til de sønderjyske tidsskrifter og har i Festskrift til H. P. Hanssen bidraget med en meget værdsat afhandling om Aabenraa i tiden 1864—71. Han har også leveret gode bidrag til Trap om de nordslesvigske købstæders og flækkers historie. Det må meget beklages, at han

ikke nåede at få skrevet et afsnit til den nye Aabenraa Bys Historie om tiden 1864—1920. Ingen andre har samme forudsætninger for at kunne skrive disse kapitler, som han havde det.

Gribsvad vil af landsdelens lokal- og personallhistorikere blive mindet som en meget indsigtfuld og hjælpsom leder af det sønderjyske landsarkiv.

Peter Kr. Iversen.

F. Lundmann?

Wilken Nissen, Bevtoft

Den 21. november 1960 døde flhv. gårdejer og sognefoged Wilken Nissen, Bevtoft, i Aabenraa. Han var enkemand, og havde på det sidste, da han var syg, taget ophold hos sin eneste datter, der er gift med lærer Viktor Nissen, Aabenraa, hvor han fik en god og kærlig pleje.



Wilken Nissen var født på Lundsgård ved Bevtoft. Han blev ved landbruget og var også en vinter elev på Vinding højskole (1894—95).

Han overtog fødegården og deltog med aldrig svigtende troskab og interesse i det nationale arbejde under fremmedherredømmet. Han var medstifter af Bevtoft Forsamlingshus, og sammen med ungdomsvennen, afdøde A. L. Skov, stod han i den første vanskelige tid som ejer (i juridisk henseende) af forsamlingshuset.

Under første verdenskrig blev Wilken Nissen, der da var over 40 år og ikke havde været soldat i fredstid, indkaldt, og måtte efter en kort uddannelse med til fronten i Rusland.

Hjemvendt fra krigen, bortforpagtede han omkring genforeningen sin gård, der senere blev solgt, og lod bygge sig et hus i Bevtoft.

Også efter genforeningen blev han ved med at være en trofast støtte for det folkelige og nationale arbejde i sognet.

Men sin største indsats i det offentliges tjeneste kom Wilken Nissen til at øve på det kommunale område.

Han var sognefoged fra genforeningen indtil 1958.

I mange år var han medlem af sognerådet, en tid dets formand, og som kommunekasserer virkede han til 1941.

Alle disse hverv blev passet med stor omhu og pligttrøskab. Dertil var Wilken Nissen en venlig og forekommende mand, overfor de mange, han gennem sit arbejde kom i berøring med. Der var noget beskedent, nærmest tilbageholdende, over Wilken Nissens ydre fremtræden, men på tomandshånd kunne han med lune fortælle oplevelser og træk fra tiden under fremmedherredømmet.

Wilken Nissen var dekoreret med Dannebrogsmændenes hæderstegn.

K. M. G.

Claus Friis, Nr. Løgum

Under fremmedherredømmet kaldtes Nørre Løgum sogn »Det sorte sogn«, fordi der udover en levende og stærk indremissions bevægelse ikke var jordbund for det folkelige og nationale arbejde, som i mange sogne samledes omkring forsamlingshuset. Nr. Løgum sogn fik først sit forsamlingshus i 1934. Der var kun få familier, som var sig nationalt bevidste og følte det ansvar og den forpligtelse, som fulgte hermed. Blandt dem var Claus Friis en af de mest fremtrædende, skønt han af væsen var beskeden og lidet anmasende. Claus Friis fødtes i Nybo i 1869, gik i skole i Løgumkloster og kom derefter på en slags efterskole i Husum. Det var meningen, han ville have været lærer, men han opgav det, han kunne ikke tænke sig at gå ind i den tyske skole. I 1889—90 var han elev på Askov højskole, han mindedes ofte dette ophold med megen glæde; bibliotekar Poul Bjerge blev hans personlige ven. Der er ingen tvivl om, at dette ophold betød meget for ham både i kristelig og national henseende. Han var helt fra ung af en belæst mand, optaget af dansk litteratur og historie.



I 1899 blev han gift med Maren Jensen fra Søgaard, og samme år købte han en gård i Nr. Løgum. Her blev de begge grebet af den vækkelse, der kom med indremission. Der blev bygget missionshus, hvor Claus Friis var den drivende kraft, han blev valgt ind i hovedbestyrelsen for indremission i Nordslesvig. Da der opstod splittelse i 1912 omkring pastor Tonnesen, måtte han ifølge hele sit livssyn slutte sig til den frisindede fløj. Det medførte, at han kom til at stå meget isoleret i Nr. Løgum, men med sit danske sindelag og frisind veg han ikke en tomme fra det, han anså for ret.

I 1920 solgte han gården i Nr. Løgum og flyttede til Løgumgård. I 1922 rejstes med støtte fra indremissions kredse efterskole og præliminærkursus i Løgumgård. Claus Friis var en af de mest virksomme ved oprettelsen og formand for skolen, indtil den i 1926 til hans store skuffelse måtte likvidere.

I 1920 udnævntes Claus Friis til sognefoged, et embede, han bestred indtil 1952. Han var i en lang årrække medlem af menighedsrådet og provstiudvalget. Selv var han mest glad for sit hverv som medlem af salmebogsudvalgene (1920—26) og i 1940 af det sønderjydske udvalg til en fælles salmebog for hele landet. Her kom hans store indsigt og dybe medleven i dansk kirkeliv ham til gode; han var en værdsat medarbejder i udvalgene.

I mange år var han medarbejder ved »Hejmdal«, han skrev en lang række artikler i bladet, dels om historiske emner og dels indlæg i dagens debat; dette var med til at gøre hans navn kendt udover landsdelen.

Claus Friis var én af dem, der under fremmedherredømmet i et vanskeligt sogn tonede rent flag, på en stilfærdig og positiv måde tilså han danskheden. En personlighed af høj karat lukkede øjnene den 9. november 1960.

J. Refslund Poulsen.

Jan Poulsen

Nis Hansen Refslund, Bovlund

Gdr. Nis Hansen Refslund fødtes i Bovlund (i æ Østerby) den 14. september 1878, som søn af gdr. Henrik Hansen og hustru, født Johnsen.

I Østerbyen boede morbroderen Bunde Refslund den yngre.

Ægteskabet var barnløst. Bunde Refslund adopterede nevøen Nis Hansen. Nis Hansen Refslund fik en lykkelig og tryk barndom og ungdom. Det interesserede hjem hos morbror Bunde og moster Marie og i forlængelse heraf kredsen, som sluttede op om det folkelige og nationale arbejde, hvis midtpunkt var frimenigheden, var en god grobund for et modtageligt sind. Efter ophold på Hejls efterskole, Testrup højskole og Korinth landbrugsskole overtog han den store gård i Bovlund. Han giftede sig med Berthaline Jepsen fra Branderup. Ved begravelsen den 8. juni 1961 udtalte sønnen, Bunde Refslund, at faderen altid havde følt overdragelsen af gården som en gave og som en national forpligtelse. — Det er rigtigt. Nis Refslund var altid villig til at give, når der fra forskellig side blev bedt om bidrag, der kunne styrke vor folkelige og nationale stilling.



Han var i 40 år medlem af Løgumkloster Banks bestyrelse. I 1923 blev han indvalgt i bestyrelsen for Sønderjyllands Højspændingsværk, et hverv, som han var overordentlig glad for på trods af, han fra begyndelsen var modstander af Nordslesvigs elektrificering.

Et ualmindeligt stort følge samledes i det skønneste sommervejr i gårdens smukke have for at følge ham til hans sidste hvilested på kirkegården i Bovlund. — Et bevis på, han var agtet og afholdt, en god dansk mand fra udlændighedstiden stedtes til hvile.

J. Refslund Poulsen.

F. Nørgård

Kristen Nørgård, Årsbjerg

Siden sidste Sprogforenings almanaks udgave er en af Ringenæs' gode mænd Kristen Nørgård afgang ved døden.

Kristen Nørgård var bondesøn fra Mors. På Askov højskole oplevede han »grænsens sang«. Ved genforeningen var han for-



stander for Vestbirk højskole. Han ønskede, at de Vestbirkelever, som var faldet i verdenskrigen, skulle have et varigt minde. 160 højskoleelever slæbte en sten hjem til skolen. Her blev deres navne indristet, og det blev skolens genforeningssten.

Nørgård var en flittig skribent. Ved »Højskolebladet« var han fast medarbejder med sønderjyske emner. Man savner idag disse gode meddelelser hernede fra, signeret Kr. N.

Da bevægelserne i Nordslesvig satte ind, blev Landeværnet genoprettet, pastor Nielsen blev grænsepræst i Højer og Erik Appel flyttede til Ellehus. Fra højskolernes side blev på initiativ af Kr. Nørgård og Fr. Schrøder tilbudt vederlagsfrie foredrag de steder, hvorfra ønsker indkom. Men efter Hitlers magtovertagelse følte Nørgård, at hans plads ville være nede i den truede firkanter. Han købte villaen Årsbjerg i Rinkeby, og sammen med sin kone Maren, fødte Andersen, oprettede de her et ferie- og hvilehjem, der samtidig blev brugt til grænselandskursus. Det viste sig, at det var en rigtig streng, der her blev slået på, for selv om Rønshoved højskole også holdt grænselandsuger, kunne der i sommerens løb være 170 deltagere til Årsbjergkursus.

Der knytter sig ingen »grænsens sang« til Skelbækken, men lignende indlevelse, som han selv i sin tid fik i Askov, ønskede han også, at hans kursister skulle få, gennem tale og udflugter. For Nørgård skilte grænsen ej. Hans Danmark strakte sig så langt, som der var hjerter der slog for Danmark. Han var nationalt troende, også med hensyn til Sydslesvig og den sydligste del heraf. Derfor fandt han sin plads i Sydslesvigsk Udvalg, hvor han var med i ledelsen og var formand for Åbenrå amt. Og dette arbejde vidde han sine sidste kræfter.

Jens Jepsen.

Peder Boesen, Københoved

Lille og spinkel af skikkelse, men stor som lærer for børn og stor i sand menneskelighed, således står Peder Boesen i erindringsbilledet.

Boesen blev født 24. august 1871 i Knudsbøl ved Jordrup.



Hans slægt stammede fra Krogstrup ved Københoved. I sin ungdom valgte han at blive lærer og dimitteredes fra Silkeborg Seminarium i 1893, var derefter et årstid lærer i Lillelund ved Ulfborg og blev så i 1894 knyttet til folkeskolen i Vester Vedsted, to km nordfor den gamle grænse ud til Vesterhavet; her havde han ved siden af også faste timer på efterskolen. Et arbejde, der interesserede ham meget. Her lærte han sin tilkommende hustru, Marie Schmidt fra Københoved, at kende. Hun var uddannet til lærerindegerning på Askov Højskole og virkede nu som lærer-

inde ved efterskolen. De blev gift i 1898 og var lærerfolk i Vester Vedsted indtil Nordslesvigs genforening med Danmark.

Årene før krigen blev i mange henseender rige arbejdsår for Boesen. Han var bl. a. gennem mange år formand for både ungdomsforening, menighedsråd og sygekasse og var i høj grad medvirkende til at Vester Vedsted kirke blev så smukt istandsat. Alt dette førte til et nært samarbejde med den kendte og ansete præst Otto Rosenstand og til et mangeårigt venneforhold til dette præstehjem. Og her har de sikkert begge modtaget inspiration og værdifuld påvirkning til hjælp i deres gerning.

To sønner og en datter voksede op i lærerhjemmet. Ejnar er sanginspektør og censor i sang og musik ved seminarierne. Gudmund er museumsinspektør på Rosenborg slot, og Signe, der er uddannet bibliotekar, er gift med lektor Bue Kaae i Esbjerg.

Med genforeningen kom en opfordring fra Marie Boesens fødeby, Københoved, om at blive lærerfolk dér. De fulgte kaldet. Og dermed løjede det sig så lykkeligt, at deres ønske om at gøre

en gerning i dansk folkekulturel ånd i den genvundne landsdel kunne gå i opfyldelse.

Det var et heldigt valg af lærerfolk Københoved her traf. Det viste sig hurtigt, at Boesens her på hjemlige egne havde fået et naturligt arbejds- og voksested. Og her virkede og levede de i fælles forståelse og livsindstilling sammen med denne egns befolkning til deres livsaften. 1936 søgte Boesen sin afsked. En stemmehåndsfejl havde begyndt at melde sig, og derfor blev han betænkelig ved at fortsætte som lærer.

Størst som lærer var Boesen, når han stiltfærdigt, men livligt fortalte bibelhistorie. Da blev der højt til loft og vidt til vægge i den gamle lave skolestue. Og hans øvrige historie- og geografitimer med — var ikke en tør og kedelig oprensning af kongerækker og årstal, af landkortets lande, bjerge, floder og byer m. m., men fortællingen blev for børnene som en oplevelsesrig rejse i jordens mangfoldige, forskellige landes natur med oplysninger om deres historiske udvikling, deres kultur og økonomiske hjulpekilder og næringsveje, for Boesen selv — med det åbne og modtagelige sind — elskede at rejse. Han havde rejst meget i sine unge dage i nord- og mellemeuropæiske lande og oplevet en vågen og vidende rejsendes mangfoldig skønne og berigende indtryk. Men skønnest for ham var dog Danmark med de bøgelyse øer.

En af Boesens dybeste interesser var dog bøgernes store verden. I ca. 30 år var han bibliotekar for det bibliotek, der havde til huse i det nye Københoved forsamlingshus, og for ham var, som Thøger Larsen siger det: »Bøgernes verden som stille gemmer, der rummer undre, øjeblikket glemmer; og mangel en evne og kostbar viden bæres af bogens tavshed ud i tiden, måske din søn, din sønnesøn den bringer løftende vinger. Lad os da vogte skatte, vi har arvet, vogte på andre, af vor samtid farvet, åndslivets høst på bøgernes blade sanke i lade«. —

Boesens oplevede den sjældne højtide, det er, at kunne fejre diamantbryllup ved meget godt helbred og usvækket interesse for, hvad der rørte sig i deres sønderjyske hjemstavn. Men efter hustruens død ældedes Boesen kendeligt. Han døde den 26. februar 1961 på et hvilehjem i Sædden ved Esbjerg, og en tåget og regndiset forårsdag fulgte et følge af slægt og venner ham på vejen fra Foldingbro langs Kongeaadalen til hans sidste hvilested i familiegravstedet på Skrave kirkegård.

Et åndeligt levende og lykkeligt hjem er ikke mere. Men for

deres åbenhjertige, folkelige, danske og kristne livssyn, for deres stiltfærdige og lysvågne færd vil dette afholdte lærerpars minde leve længe i denne egne befolkning.

Alexander Smidt.

F. h. ...

H. C. Møller, Haderslev

Den 3. november 1959 døde antikvarboghandler Hans Christian Møller, Haderslev, efter kun en uges sygdom.

Hans Chr. Møller var født i Jegerup ved Vojens den 20. marts 1892 som søn af den kendte gårdejer Philip Møller, der under fremmedherredømmet på fremtrædende måde tog del i nationalitetskampen. Den nationale ånd og det danske sind, der prægede barndomshjemmet i Jegerup, gik i arv til børnene, og hvor de end fik deres virke, blev kærligheden til Danmark og til dansk og nordisk ånd og tankegang det bærende i deres liv. Det gjaldt også i fremherskende grad Hans Christian Møller, der i en lang årrække uselvisk og trofast var med i forpostgerningen i Sydslesvig.



I 1919 blev han bestyrer af en boghandel, som Carl Hagerup oprettede i Flensborg. Et par år senere fik Møller sin egen boghandel i denne by. Skønt det var en almindelig boghandel med overvejende tyske bøger, blev Hans Møller naturligvis kendt som den danske boghandler, og de dengang skarpe nationale modsætningsforhold i Flensborg førte til, at han måtte opgive boghandelen, da den i 1927 blev saboteret af tyskerne.

H. C. Møller blev nu bibliotekar ved det danske bibliotek i Flensborg, og her havde oplandsarbejdet hans særlige interesse. Han havde personlige forbindelser med hjem i Angel og andre steder, hvor det danske sprog endnu blev talt, og på sin stiltfærdige og besindige måde fik han her ved hjælp af den danske bog genskabt en bristet forbindelse mellem sydslesvigske hjem

og dansk og nordisk kultur og tankegang. Fra 1927 til 1934 røggede han på uselvvisk måde sit arbejde ved det danske bibliotek i Flensborg.

1. januar 1935 startede H. C. Møller, meget kyndig i bøgernes verden, som han var, en antikvarboghandel i Haderslev. Det kneb til at begynde med at finde egnede lokaler, men i mange år har boghandelen nu haft til huse i ejendommen Apoteker-gade 4, hvor den nu videreføres af hans ældste datter, fru Kaja Lange Møller.

Boghandler Møller var et fint og nobelt menneske og en sjælden elskværdig forretningsmand, der altid i første række var bestræbt på at betjene sine kunder omhyggeligt og samvittighedsfuldt. Han overleves af sin hustru og af to sønner og to døtre. Den ældste søn er læge i Sverige, den yngste ingeniør i Nigeria. Den ældste datter viderefører — som nævnt — boghandelen i Haderslev, den yngste datter er lærerinde i Lyngby.

N. P.-H.

F. Brede

Mette Kjerstine Winther

I den høje alder af næsten 90 år døde Kjerstine Winther den 14. januar 1961 uden forudgående sygdom og sjælden åndsfrisk til det sidste. Hun stammede fra Vinum teglværk i Døstrup sogn og fik ved gifternålet med Peter Winther i 1893 sit hjem på gården i Abterp og efter mandens forholdsvist tidlige død i 1922 i Brede. Hun var lidt af en sagakvinde, der velbegavet og med en god hukommelse kunne fortælle, digte, synge og skrive breve om slægtens og folkets bedrifter og se dem som Selma Lagerlöfs farmor med troens åbne øjne. Ved genforeningen kom hun i styrelsen for Nordslesvigs Kvindeforening og var med på den berømmelige, dramatiske sejltur fra Mommark til København først i tyverne. I forsamlingshuset tog hun ofte ordet og talte varmt Sydslesvigs sag. »Flensborg Avis« vedblev at være hendes blad,



som hun ikke kunne undvære. Den ældste søn måtte hun desværre ofre i krigen. De andre otte fulgte hun som slægtens samlede midtpunkt med moderhertet. Hun var én af Sønderjyllands »fromme, stærke kvinder«.

J. H.

Peter Oksen, Skærbæk

Peter Oksen, som døde den 6. juli 1961, 82 år gammel, var på begge sider runden af kendte vestslesvigske bondeslægter. Han fødtes på slægtsgården i Mosbøl ved Skærbæk og skulle som ældste søn overtage gården efter sin far. I hans ungdomsår bølgede den nationale kamp på egnen, og Peter Oksen var blandt den kreds af vågne unge danske, som omkring århundredskiftet tog kampen op mod de forlyskningsbestræbelser, som den berygtede pastor Johs. Jacobsen var sjælen i, og han deltog med interesse i det danske forsamlingshus-liv, som kom til udfoldelse i det nyopførte landbohjem.

Under første verdenskrig gik Peter Oksen som tysk soldat over grænsen til Danmark og kom på Askov højskole, et ophold, som skulle blive afgørende for hans senere liv og virke. Her lærte han sin hustru, Ingeborg Schrøder, barnebarn af forstander Ludv. Schrøder, at kende, og her vakte hans interesse for elektriciteten.

Efter det egentlige Askov-semester kom Oksen på et særligt kursus, som beskæftigede sig med elektriciteten, og hvis leder var ingeniør J. Th. Arnfred, den senere forstander for højskolen. Peter Oksen deltog i de forsøg, Arnfred anstillede, og erhvervede sig herigennem et solidt grundlag for sit senere virke i elektrificeringens tjeneste.

I de følgende år, mens han og hustruen drev en gård i Aarup på Fyn og derefter fødegården i Mosbøl, udvidede Peter Oksen sit kendskab til elektriciteten, og det var naturligt, at han var



blandt dem, der tog initiativet til elektrificeringen af den sønderjyske vestkyst. Da Elektricitets-Andelsselskabet Sønderjyllands Vestkyst i 1919 blev en realitet, valgtes Oksen til dets første formand. Efter nogle år blev han forretningsfører og senere direktør og afstod i begyndelsen af tyverne gården i Mosbøl.

Det var under alt andet end lette vilkår, Peter Oksen begyndte sin pionergerning. Men hans ubetingede redelighed og særegne, stilfærdige måde at komme i kontakt med folk på indgød tillid og respekt, hans sunde dømmekraft var med til at overvinde mange vanskeligheder.

Ingeborg og Peter Oksens hjem i Skærbæk var i en lang årække et åndeligt midtpunkt, og mange har nydt godt af deres gæstfrihed og hjælpsomhed. Peter Oksen var dybt rodfæstet i sin vestslesvigske hjemstavn, en ypperlig fortæller og et elskeligt menneske, hvis personlighed og gerning har sat dybe spor.

Ole Bech.

Matthias Christiansen, Flensborg

Den 6. januar 1882 blev Matthias Christiansen født i Tætvang ved Agtrup i Sydtønder amt. Få år efter sit giftermål i 1908 med sin hustru Hanna fra slægten Carlsen i Ladelund flyttede han til Flensborg.

På baggrund af den danske opdragelse i hjemmet i Tætvang fandt Christiansen meget hurtigt sin plads i de danske rækker i fjordbyen. Som tillidsmand deltog han sammen med sin hustru ivrigt i det danske afstemningsarbejde og svigtede aldrig den danske sag og det danske tillidsmandsarbejde siden. Han var med til at oprette Sydslesvigsk Forenings 4. distrikt, hvor han indtil sin død tjente som tillidsmand. En overgang måtte han også klare formandens hverv. Med næsten stoisk ligevægt bar Christiansen og hans hustru de besværligheder, som i nazitiden kunne ramme danske sydslesvigere. Det var denne strålende hold-



ning hos mellemkrigstidens danske, der skabte forudsætningerne for det danske vårbrud i Sydslesvig i 1945.

Den 3. juni 1961 døde Christiansen i Flensborg netop den aften, da tusinde af hans landsmænd gik til årsmødets aftensamvær. Der skal endnu engang lyde en tak for trofast dåd!

Lars H. Schubert.

F. J. J. J.

Søren Mikkelsen Clausen

Gårdejer Søren Clausen, Svanstrup, der døde den 11. november 1960, var en fuldgod ætling af den kendte Clausen-slægt i Brede sogn. Efter konfirmationen kom han, der blev født 1888, på Bramminge Efterskole og siden på Lyngby Landbrugsskole, hvor han fik sin indvielse til dansk gerning i det tabte grænseland. Som ung deltog han fra sit daværende hjem i Sdr. Sejerslev i det danske ungdomsarbejde i Visby forsamlingshus. Siden havde han pladser på en del større gårde som Bevtoft mølle, Kiding, Majbølgård, og Kepslund. Da krigen kom, blev den også hans lod. Han blev såret, kom siden i fransk fangenskab og efter fredsslutningen hjem over Danmark. Aurillac-kammeratskabet med dansksindede sønderjyder betød gennem årene meget for ham. Han savnedes vist ikke ved noget årstævne. Efter giftermålet med Anne Holt fra sognet overtog han fødegården i Svanstrup og drev den med megen dygtighed gennem krise- og krigsår. Hans retlinethed og vågne danske interesse bragte ham snart ind i sognets offentlige liv, hvor han sad i skolekommission og sogneråd, i sparekassens, mejeriets og forsamlingshusets styrelse. Den 9. april 1940 mødte han tyskerne uden for sit hjem med et åbent ord om, at de ikke var ønskede gæster, hvorpå de en stund tog ham i deres forvaring.



Livet i forsamlingshuset havde i ham en trofast og opmærksom deltager, der glædede sig over det unge slægtleds slutten

op i rækkerne, også i sognets kirkeliv. Med glæde gik han efter bidragene til Skoleforeningen, havde han dog selv erfaret, hvad et højskoleophold betød i unges uddannelse. Hvad der i 1869 blev sagt i et lille digt til hans farfar, kan også siges om ham:

*Da gik, vor sognefoged, fast og mandig
ad troskabs, retsinds slagne landevej,
var banen jævnet var den mørk og sandig,
det rokkede fra pligtens mål dig ej.*

J. H.

Chr. Knarhøj, Sønderborg

Den 11. august 1961 døde fhv. kontorchef Chr. Knarhøj, en af Sønderborg bys gode danske borgere. Han var for kort tid siden blevet indlagt på et hospital i Aarhus, og her drog han sit sidste suk. Han blev 70 år gammel.



Chr. Knarhøj tilhørte en gammel Sønderborg-slægt. Han var søn af fabrikant, konsul P. Knarhøj, grundlæggeren af »Solo-margarine«-fabrikken. I denne virksomhed havde sønnen i mange år sin gerning og var afholdt og respekteret af alle, pligtopfyldende og samvittighedsfuld som han var.

Han var en elskelig mand, præget af gammel borgerlig kultur og stærkt interesseret i sin fødebyss liv. Ikke mindst optog det kulturelle arbejde ham. I mange år var han formand for Musikforeningen, og han har gennem årene været meget virksom for teater-livet,

Han var formand for den lokale teaterforening, men den forening, han med særlig glæde tog sig af, var dog nok den gamle Borgerforening, hvis formand han var ved sin død. Det samme hverv havde hans fader haft, og lige som denne havde også han en sjælden evne til at lede denne forening i samklang med de gode traditioner. Ved dens 100 års jubilæum for et par år siden blev han udnævnt til ridder af Dannebrog.

Han fortjener at mindes for det gode arbejde i den nationale sags tjeneste, han har udført.

M. K.

Hans Matthiesen, Styding

Den 5. maj 1961 døde forhenværende mejeribestyrer Hans Matthiesen, Styding, efter et langt liv i dansk mejeribrugs og den nordslesvigske befolknings tjeneste.

Hans Matthiesen, der blev 79 år gammel, var født i Aabenraa den 25. april 1882. Han lærte mejerifaget på Løjt Mejeri, hvorefter han fra 1905—06 var elev på Ladelund Mælkeriskole. I 1907 var han en kort tid leder af mejeriejer Zachariassens ret store mejeri i Dybbøl, men da pladsen som bestyrer på Fogderup Andelsmejeri blev ledig, foretrak han denne stilling, og han virkede her, indtil han i 1914 tiltrådte stillingen som bestyrer af Styding Andelsmejeri i Hammelev sogn. Her fik han sin manddomsgerning gennem 34 år, og ved siden af at arbejde mejeriet i Styding frem blandt de førende, fik han tid og kræfter til med dygtighed at varetage en lang række krævende tillidshverv både indenfor og udenfor sit fags rammer.

I 1919 startedes Haderslev Amts Mejeristforening, og Hans Matthiesen blev foreningens første formand, et hverv, han gang på gang blev genvalgt til, og som hans fremragende organisationsevner og naturlige veltalenhed næsten gjorde ham selvskrevet til. I 1939 indvalgte han i Andels-Pensionistforsikringens repræsentantskab, og efter sammenslutningen af de to Andels-Smøreksporforeninger i Haderslev amt valgtes han til revisor i Sønderjydsk Smøreksporforening i Vojens, og efter de ændrede vedtægter valgtes han til medlem af bestyrelsen som mejeribestyrernes repræsentant. Han gik stærkt ind for oprettelsen af Andelsbanken i Haderslev, og også her kom han ind i ledelsen. I mange år var han tillige formand for Centralforeningen af sygekasser i Haderslev Amt og medlem af Sygeforsikringen Sønderjyllands bestyrelse. Til sin død var han formand for Hjemmesygeplejeforeningen for Haderslev Amt og revisor i Andelsvaskeriet i Aabenraa og Smøreksporforeningen i Vojens.



Det tog hårdt på Hans Matthiesen, da han i juli 1960 mistede sin hustru, men den jernvilje, han altid har været i besiddelse af, tvang ham til ikke at give op. Han var kun syg i få dage. Han overleves af fire sønner og tre døtre. Den ældste søn er købmand i Haderslev. En søn overtog for en halv snes år siden bestyrerposten i Styding efter sin far, og de andre to sønner har begge deres hjem og gerning i Odense. En datter er gift i Haderslev, de andre to døtre i København.

Hans Matthiesen vil blive mindet som en af grænselandets gode sønner.

N. P.-H.

Hans-Johannes Thams, Koldenbyttel

En af vore mest trofaste medarbejdere, tillidsmanden Hans-Johannes Thams fra Koldenbyttel i Ejdersted, blev dræbt ved en tragisk færdselsulykke den 12. juni 1961 i Husum amt. Han blev født den 3. febr. 1914 i Heide. Efter overstået læretid gjorde

han sig hurtigt selvstændig som ortopædisk skomager. I en lang år-række var H. Thams kredshåndværksmester i Hohensalzar. Senere tjente han med flid til det daglige brød ved at være skomagermester og gartner. Han kom til Koldenbyttel i 1945, hvorefter han i nogle år var faglærer ved fagskolen i Tønning.

Hans indsats for Sydslesvigsk Forening har været af stor betydning for os alle. Altid var han bestræbt på at hjælpe, hvor han kunne. Siden 1945 har han været formand for distriktet Koldenbyttel. I flere år var han medlem af SSF's



amtsstyrelse samt repræsentant i hovedstyrelsen og sundhedsudvalget.

Den indsats, H. Thams gjorde for det danske arbejde i Sydslesvig, bevirkede, at han også fra tysk side blev respekteret.

Æret være hans minde!

Otto Andresen.

Emil Mygind, Kollund

Emil Mygind blev født den 2. februar 1889 i Øster Lindet. Hans fader, H. B. Mygind, var gårdmand, men drev også en udstrakt handel. Hans moder var født i Krusaa kro; hendes tvillingbroder Georg Petersen havde gården Dubjerg i Kollund, og



kaldtes i sin tid Kollunds ukronede konge, men han var tysk. Da Emil Mygind skulle være soldat, meldte han og hans broder Georg sig til Gardeskytterne i Berlin, så kunne de være sammen og var fri for at komme til Posen eller Østpreussen. Da krigen brød ud 1914, måtte de straks afsted, og i Marneslaget blev Emil såret og kom i fransk fangenskab samme dag som hans broder kom i engelsk fangenskab. Emil blev først sendt til Afrika som fange, og det blev et ubehageligt ophold for ham. Senere overførtes han til den danske fangelejr, hvor han var til krigens slutning.

Efter krigen giftede han sig og overtog svigerfaderens ejendom i Øster Lindet. I 1929 solgte han den og købte Dubjerg i Kollund, som hans morbroder havde ejet siden 1890, men i de senere år havde været på fremmede hænder.

Emil Mygind var levende interesseret i grænseegnens forhold. I 1937 blev han medlem af sognerådet og blev straks formand, en post han varetog gennem ni år, medens han var medlem i 20 år. Det var en vanskelig post i det store Bov sogn, og der var mange problemer at tage stilling til, både nationale og sociale. Men han havde en sjælden evne til at omgås folk og få en sag til at glide. Under den sidste krig fik han brug for alle sine evner. Han var en ypperlig fortæller, og han fortalte så det kunne huskes. Det må beklages, at han ikke har nedskrevet sine oplevelser, for han førte en sjælden god pen.

Han døde meget pludselig den 29. marts 1961. Her på egnen vil han længe blive husket og savnet.

Hans Schmidt.

Jes Svennesen, Barsø

Den 17. januar 1961 døde Jes Svennesen på Barsø. Han var da øens ældste og nåede den høje alder af 88 år.

Jes Svennesen har levet hele sit liv på den skønne lille ø, hvor hans slægt har haft hjemme gennem århundreder. Her blev han født den 7. juli 1872 som søn af gårdmand Svenne Svennesen og hustru Ingeborg, født Reuter, og voksede op i et godt kristent og dansk hjem.

I 1903 overtog han sin fædrengård og giftede sig med Melha Grau, der var født på Barsø, men hvis fædrene slægt stammer fra Als. De to skabte sammen et hjem, som hævdede sin plads blandt øgens gode danske hjem. Her levede endnu mindet om, hvorledes øens familier i 1864 uden undtagelse stod på danskernes side og ydede det dengang så kendte Aarøes Frikorps deres fulde støtte,



mens fastlandet var besat af tyskerne. Da den første verdenskrig udbrød, havde tyskerne heller ikke glemt barsøernes holdning under krigen i 1864, og nu besluttede de ved en rask dåd at sikre sig øens dansksindede mænd. Den 31. juli 1914 mødte pludselig to gendarmere på Barsø og bortførte otte af øens mænd. Blandt dem var også Jes Svennesen. Efter et par dages arrest i Aabenraa blev de anbragt i tysksindede gårdmandshjem omkring i amtet. I hele den travle høsttid måtte de være borte fra deres hjem, og deres hustruer og børn måtte klare arbejdet alene.

I 1920 valgte øens dansksindede flertal Jes Svennesen til kommuneforstander, og dette hverv medførte, at det blev ham, der bød kong Christian og dronning Alexandrine velkommen, da de efter genforeningen gæstede Barsø. Under Jes Svennesens førerskab gik kongeparret en tur omkring på øen og besøgte flere af gårdene. I Jes Svennesens hjem så de med interesse de mange smukke gamle ting, som her er bevaret, og da kongen især ytre-

de sin beundring over nogle fine gamle glas, bad Metha Svennesen majestæterne modtage et af glassene som gave.

Få steder har man som på denne gård værnnet om arven fra henfarne slægter. Stuerne prydes af smukke gamle møbler, og i skabene gemmes en sjælden skat af gammelt sølvstøj, porcelæn og glas. Desuden ligger her gamle bøger, dagbøger og andre optegnelser i mængde.

Mange har gennem årene besøgt Svennesen-slægtens gård og glædet sig over, hvad her er bevaret. Opkøbere har ingen forretninger kunnet gøre her; men kom der gæster, der kunne glæde sig over at se de gamle ting på den plads, hvor de hører hjemme, da kunne de føle sig velkomne i Jes Svennesens hjem, og man åbnede gæstfrit stuer og skabe for dem.

Jes Svennesen følte sig med dybe rødder knyttet til sin hjemstavn. I en rodløs og rastløs tid som vor kan det give en egen glæde og hvile i sindet at gæste en mand, der er så trygt forankret i sin fædrenejord og i god gammel bondekultur, som Jes Svennesen var. Han elskede sin sødeø og dens minder og havde et godt kendskab til øens historie og dens natur, og ville man vide noget om Barsø, dens gårde og slægter, dens historie og folkeminder, dens stednavne eller dens natur, da havde man en ypperlig meddeler i Jes Svennesen. På sin stilfærdige og venlige måde fortalte han, ofte med lune, men altid nænsom i omtalen af sine medmennesker. Der var noget fint og ægte over Jes Svennesen, og han var agtet og afholdt som få.

Et stort sølge fulgte ham til hans sidste hvilested på Løjt kirkegård; en af vor hjemstavns gode danske mænd var gået bort.

J. M. H.

Regering og folketing

*Ministeriet: 11 socialdemokrater, 5 Radikale Venstre, 1 udenfor
parlierne.*

(Folketingsvalget 15. november 1960)

Statsminister:	Viggo Kampmann (s)	
Udenrigsminister:	Jens Otto Krag (s)	
Finansminister:	Hans R. Knudsen (s;	
Forsvarsminister:	Poul Hansen (s)	
Justitsminister:	Hans Hækkerup (s)	
Kirkeminister:	Bodil Koch (s)	
Kulturminister	Julius Bomholt (s)	
Undervisningsminister:	K. Helveg Petersen (r)	
Indenrigsminister:	Lars P. Jensen (s)	
Økonomiminister:	Kjeld Philip (r)	
Landbrugsminister:	Karl Skytte (r)	
Boligminister:	Carl P. Jensen (s)	
Arbejdsminister:	Kaj Bundvad (s)	
Handelsminister:	Hilmar Baunsgaard (r)	
Minister for off. arbejder: ..	Kai Lindberg (s)	
Fiskeriminister:	A. C. Normann (r)	
Minister for Grønland:	Mikael Gam (udenf. p.)	

(Folketingsvalget 15. november 1960;

Socialdemokratiet	1.023.794 st.		76 medl.
Venstre	512.041 »		38 »
Konservative	435.764 »		32 »
Socialistisk Folkeparti	149.440 »		11 »
Radikale Venstre	140.979 »		11 »
De uafhængige	81.134 »		6 »
Retsforbundet	52.330 »		0 »
Kommunister	27.298 »		0 »
Slesvigske Parti	9.058 »		1 »
Udenfor partierne	109 »		0 »
(Grønland 2, Færinger 2)	0 »		4 »

2.431.947 st. 179 medl.

Stemmetal i Nordslesvig

Socialdemokratiet	42.538 st.
Venstre	25.290 »
Konservative	19.129 »
Slesvigsk Parti	9.058 »
Radikale Venstre	5.108 »
De uafhængige	3.876 »
Retsforbundet	3.191 »
Socialistisk Folkeparti	2.078 »
Kommunister	468 »

110.736 st.

Valgt i Nordslesvig

Socialdemokrater:	P. Gorrsen, Jens Bladt, Andreas Hansen, Fr. W. Teichert.
Venstre:	Simon From, Ejnar Hansen.
Konservative:	Lars Clausen.
Slesvigsk Parti:	Hans Schmidt
Radikale Venstre:	J. P. Jensen.

Nationale foreninger og institutioner

SPROGFORENINGEN

Formand: fhv. højskoleforstander J. Th. Arnfred, Askov.

Ledelse: Hans Jørgen Hansen, Lysabildskov, fru Anne Marie Skau, Nygård,
Ø. Lindet, redaktør Morten Kamphøvenser, Aabenraa, rektor A. Fellberg
Jørgensen, Tønder.

Årsmødet afholdes sidste søndag 1 juni.

GRÆNSEEGNENS ARBEJDSUDVALG

Formand: Redaktør Morten Kamphøvenser, Snareved 7, Aabenraa, telf. 2 28 40.

Sekretær: Fru Marguerite Hahnemann, Storegade 5, telf. 2 12 30, efter kl. 10
telf. 2 21 49.

SKOLEFORENINGEN

Formand: fhv. højskoleforstander Hans Lund, Tanderupgård pr. Ribe.

Næstformand: Gårdejer Svend Christensen, Burkal

Sekretær: N. Gotthardsen, Høgsbro, kasserer.

Årsmødet afholdes sidste søndag 1 juni.

GRÆNSEFORENINGEN

Kontor: Peder Skramsgade 5, København K.

Formand: Direktør Fr. Heick, Viborg.

Næstformænd: Dommer F. Juhl, landsdommer Fr. Thygesen, direktør K. Skat-
Rørdam.

Sekretær: Kontorchef, cand. jur. Antoni Petersen.

DEN NORDSLESVIGSKE KVINDEFØRENING

Formand: Fru Margrethe Madsen, Roost pr. Branderup.

Næstformand: Fru Marie Thorup, Ø. Lindet.

Kasserer: Fru Karen Fink, Storegade 3, Aabenraa.

DET UNGE GRÆNSEVÆRN (D. N. U.)

Kontor: Kastanleallé 24 A, Sønderborg.

Formand: Prokurist Sv. A. Hellesen, Sønderborg, telf. (0 44) 2 30 41.

Næstformand: Assistent, frk. Astrid Due, Finsensvej 8 G., København F.,
telf. GO 89 38 y.

DANSK AMATØR TEATER SAMVIRKE

Formand: Viceskoleinspektør J. K. Kristensen, Østervraa.

Sekretær: Overlærer Arne Aabenhus, Solbakken 10, Graasten.

Kasserer: Ingeniør J. Agerskov, Birkealle 12, Kolding.

Landssekretariat: Box 5, Graasten, telf. 5 11 03.

UNGDOMSFORENINGERNE

Aabenraa amts hovedkreds:

Formand: Forstander Aage Rasmussen, Sundeved Ungdomsskole,
Bovrup, telf. 8 03 11.

Kasserer: Forpagter Svend Aage Pedersen, Slyngsten, Felsted.
(18 foreninger — 1.050 medlemmer).

Haderslev østeramts hovedkreds:

Formand: Lærer A. B. Keck, Bjerning, Haderslev.
Kasserer: Gårdejer Aksel Tang, Hytkjærgård pr. Marstrup.
(21 foreninger — 2.714 medlemmer).

Røddingegnens hovedkreds:

Formand: Gårdejer Kjeld Christensen, Tornum pr. Lintrup.
Kasserer: Gårdejer Kresten Gram, Kolsnaplund pr. St. Nustrup.
(12 foreninger — 2.036 medlemmer).

Sønderborg amts hovedkreds:

Formand: Gårdejer Nis Christensen, Havnbjerg.
Kasserer: Lærer Marius Knudsen, Blans.
(15 foreninger — 3.305 medlemmer).

Løgumkloster og omegns hovedkreds:

Formand: Mejeribestyrer Carl Adolf Jessen, Øster Højt.
Kasserer: Lærerinde, fru Else Jensen, Ellehus skole, Jejsling.
(13 foreninger — 811 medlemmer).

Skærbæk og omegns hovedkreds (for Tønder amts nordlige del):

Formand: Lærer H. E. Andreasen, Vodder pr. Frifelt.
Kasserer: Købmand Knud Hansen, Skærbæk.
(8 foreninger — 950 medlemmer).

K. F. U. M. OG K. I SØNDERJYLLAND

Haderslev-kredsen:

Kredsformand: Lærer Lassen, Hoptrup Højskole.

Gram-kredsen:

Kredsformand: Købmand Aage Poort, Gram.

Aabenraa-Tønder-kredsen:

Kredsformand: Sognepræst N. Bækgaard Thomsen, Rise pr. Rødekre.

Sønderborg-kredsen:

Kredsformand: Forstander G. Peters-Lehm, Rinckenæs Ungdomsskole.

SØNDERJYDSK IDRÆTSFORENING

Formand: Stadsskoleinspektør S. P. Hansen, Aabenraa.

Sekretær og forretningsfører: Overassistent Gerh. Schimpek, Haderslev.

Formand for gymnastikudvalget: Gårdejer Claus Christensen, Lavensby pr. Nordborg.

Formand for idrætsudvalget: Bogholder Holger Jacobsen, Ringridervej 88, Sønderborg.

Formand for skydeudvalget: Kaptajnløjtnant T. J. Sundvang, Rådmandsløkken 4 a, Sønderborg.

Repræsentant for kvindegymnastik: Lærerinde, frk. Agnete Nielsen, Højer.

Repræsentant for folkedans: Førstelærer H. Flint, Daler.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse. Formænd er:

Haderslev vesteramt: Inseminør Jens Chr. Nielsen, Rødding.

Haderslev østeramt: Seminarielektor Marius Rils, Haderslev.

Aabenraa amt: Lærer Sven Gammelgaard, Kollund.

Sønderborg amt: Højskolelærer K. E. Larsen, Idrætshøjskolen, Sønderborg.

Tønder amt: Lærer Knud Nielsen, Bredebro.

HADERSLEV VESTERAMTS GYMNASIKFORENING

Formand: Højskolelærer Anders Sørensen, Rødding.

Kasserer: Frk. Johanne Poulsen, Rødding.

Formand for håndboldudvalget: Gårdejer Kristian Salling, Kastbjerg, Lintrup.

Formand for idrætsudvalget: Peter Petersen, St. Klovtoft, Jels.

Formand for dommerklubben: Valdemar Jacobsen, Skodborg J.

HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

Forretningsudvalg: Landsarkivar Peter Kr. Iversen, Aabenraa, formand, fuldmægtig Olav Christensen, Haderslev, kasserer, lærer Chr. Stenz, Aabenraa, sekretær.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske Årbøger: Adjunkt Knud Fanø, Tønder, landsarkivar Johan Hvidtfeldt, Viborg, landsarkivar Peter Kr. Iversen, Aabenraa.

Sekretariat og ekspedition: Landsarkivet, Aabenraa. (Arkivar H. H. Worsøe). Telf. 2 27 04.

Redaktionsudvalg for skriftrækken: Generalkonsul, dr. phil. Troels Fink, Flensborg, seminarieadjunkt H. V. Gregersen, Haderslev, (redaktionssekretær), landsarkivar Peter Kr. Iversen, Aabenraa, forstander Hans Lund, Tanderupgård.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk månedsskrift: Viceskoleinspektør W. Christiansen, Tønder, lærer Chr. Stenz, Aabenraa, museumsinspektør H. Neumann, Haderslev.

Amtsudvalgsformænd:

Haderslev amt: Sognepræst Tage Holm, Vojens.

Sønderborg amt: Gårdejer Ernst Christensen, Asserballe.

Tønder amt: Gårdejer Cornelius Schmidt, Døstrup.

Aabenraa amt: Overassistent Holger Jacobsen, Aabenraa.

Sydslesvig: Pastor H. F. Petersen, Satrup, Angel.

DE SØNDERJYSKE DANSKE SAMFUND

Formand: Amtskontorchef J. P. Caspersen, Aabenraa.

Sekretariatet ledes af redaktør Kai Edv. Larsen, Rådhusstorvet 3, Sønderborg.

Biblioteker

Der er biblioteker i alle Nordslesvigs kommuner med undtagelse af Emmerlev, Starup og Grarup. Af pladshensyn er telefon og åbningstider kun anført for de 20 største biblioteker.

Aabenraa, Rådhusgangen, telf. 2 25 66. Udlån og læsesal 1/9 til 30/4: 10—20, lørdag dog 10—19. Om sommeren 10—19, lørdag dog 10—16.

Rugkøbel bibliotek, telf. 2 14 80. Mandag, onsdag og fredag 15—20, tirsdag, torsdag og lørdag 15—17. Om sommeren mandag, onsdag og fredag 17—20.

Børnebiblioteket, skolen bag rådhuset, telf. 2 25 66. Mandag og onsdag 13—19, tirsdag, torsdag og fredag 13—17, lørdag 13—15.

Augustenborg. Telf. 81. Mandag 16—18, onsdag 16—18 og 19—21, fredag 19—21.

Bov sogns bibliotek, Padborg, telf. 7 34 54. Udlån og læsesal: mandag og torsdag 13,30—17, tirsdag og fredag 13,30—20, onsdag 19—20, lørdag 10—13.

Frå 1/5 til 31/8 kun åbent til kl. 19, onsdag altså lukket.

Braøger. Mandag, onsdag og fredag 14—16 og 19—20.

Christiansfeld. Telf. 6 14 46. Onsdag 14,30—17,30, fredag 16—20.

Gram. Telf. 2 12 54. Tirsdag 19—21, fredag 16—18.

Graasten. Telf. 5 13 75. Sommer 1. 4.—30. 9.: Mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag 18—20. Vinter 1. 10.—31. 3.: Mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag 18,30—20,30, samt onsdag eftermiddag 15—17.

Haderslev, Jomfrustien 20, telf. 2 26 56. Udlån vinter: 10—19. Udlån sommer: 10—19, lørdag 10—14 (1. 5.—30. 9.). Læsesal vinter: 10—21. Læsesal sommer: 10—19, lørdag 10—14.

Børnebiblioteket: Mandag, tirsdag, torsdag, fredag 14—18, onsdag 14—19. Lukket i jull.

Hoptrup. Telf. 7 53 11. Mandag 19—21.

Højer, kommuneskolen. Mandag 15—16, tirsdag 19,30—20,30, fredag 19—21.

Løgumkloster. Udlån vinter: Mandag og torsdag 19—21, torsdag 15—17.

Udlån sommer 1. 4.—30. 9.: Mandag 19—21, torsdag 15—16. Læsesal vinter: 10—21, undtagen lørdag. Sommer: Samme tider som udlånet.

Nordborg. Telf. 5 16 70. Tirsdag, onsdag og fredag 16—18 og 19—21, lørdag 13—15.

Rødekre. Mandag 14,30—16, onsdag 9,30—11, fredag 19—20,30.

Rødding. Telf. 4 11 08. Mandag og onsdag 19,30—21,30, fredag 15,30—18.

Skærbæk. Mandag 16—18, tirsdag og torsdag 19—21.

Sønderborg, Jernbanegade 10, telf. 2 26 31. Udlån 10—19, lørdag dog 10—14.

Læsesal vinter: 10—21, lørdag dog 10—14. Sommer 1. 5.—31. 8.: 10—19, lørdag 10—14.

Børnebiblioteket: 14—18, undtagen lørdag.

Tinglev. Vinter 1. 10.—31. 3.: Mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag 19—21, tirsdag og fredag desuden 16—18. Sommer 1. 4.—30. 9.: Samme dage 19—20, tirsdag og fredag desuden 16—17. Jull lukket.

Toflund. Telf. 79. Mandag og fredag 17—19,45.

Tønder, Richtsensgade 10, telf. 2 12 06. Udlån og læsesal vinter: 10—20, lørdag dog 10—16. Sommer 1. 5.—30. 9.: 10—19, lørdag dog 10—16.

Børnebiblioteket: 14—17, lørdag dog 14—16.

Vojens. Mandag, tirsdag, onsdag, fredag 19—21.

SØNDERJYDSK LANDSARKIV, AABENRAA

Landsarkivar P. Kr. Iversen. Arkivarer: H. Heilesen og H. H. Worsøe.
Aben 9—12 og 13—16. Telf. 2 27 04.

Sønderjyllands Kreditforening Haderslev

Erhvervs-institutioner og organisationer

(Formænd, sekretærer og sønderjydske medlemmer)

I. Statsinstitutioner

STATENS JORDLOVSUDVALG

Kontor: Set. Annæ Plads 19, København K.

Formand: Gårdejer Niels Chr. Nielsen-Man, Aldershåb, Brevst.

Administrationschef: T. H. Kaare.

Medlem for Haderslev og Sønderborg amtsråds kredse:

Gårdejer Einar Simonsen, Flovtgård pr. Øsby.

Medlem for Aabenraa og Tønder amtsråds kredse:

Husmand Fr. W. Teichert, Søgaard pr. Klipleve.

Kontoret i Tønder ledes af: Kontorchef E. Ibsen.

Leder af det tekniske kontor i Tønder: Civiling. Th. Claud Westh, Tønder.

JORDFORDELINGSKOMMISSIONERNE

Jordfordelingskommissionen for 9. område, omfattende Haderslev og Sønderborg amtsråds kredse:

Formand: Gårdejer E. Simonsen, Flovtgård pr. Øsby.

Medlemmer: Gårdejer Jørgen Lyck, Vester Sottrup, og husmand Johs. Petersen, Halk.

Dommer: Sigud Andresen, Haderslev.

Jordfordelingskommissionen for 10. område, omfattende Tønder og Aabenraa amtsråds kredse:

Formand: Folketingsmand Fr. W. Teichert, Søgaard pr. Klipleve.

Medlemmer: Gårdejer Cornelius Schmidt, Døstrup, og husmand Jørgen Jørgensen, Nørre Hjarup pr. Hovslund.

Dommer: H. Fogh, Tønder.

Jordfordelingssekretariatet: Holbergsgade 23, København K.

KOMMISSIONER ANG. OPRETTELSE AF HUSMANDSBRUG, ARBEJDERBOLIGER m. m.

Formænd: Haderslev amt: Gårdejer Viggo Larsen, Skodborg.

Aabenraa amt: Gårdejer Jørgen Jørgensen, Nr. Hjarup, Hovslund.

Sønderborg amt: Husm. Jørgen Clausen, Hlmmark, Svenstrup, Als.

Tønder amt: Husejer Carl Olesen, Spandet pr. Arnum.

II. Private selskaber og landbrugsorganisationer

DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSELSKAB

Rolighedsvej 26, København.

Ledende præsident: Kammerherre, hofjægermester Edw. Tesdorpf, Gjørsløv pr. St. Hedinge.

Kontorchef: H. Wraae-Jensen.

I bestyrelsesrådet: Direktør Fr. Heick, Hedeselskabet, Viborg, og gårdejer Andr. Hørlück, Skodborg.

DET DANSKE HEDESELSKAB

Hovedkontor: Viborg.

Formand: Kammerherre, hofjægermester Chr. Lüttichau, Tjele pr. Ørum
(Sønderlyng)

Direktør: Fr. Helck, Viborg.

Mose- og engafdeling: Afdelingschef C. V. Schledermann Larsen, Viborg.

Distriktskontor i Haderslev: Bestyrer V. Lindebo Hansen.

Distriktskontor i Tønder: Bestyrer J. P. Knudsen.

Distriktskontor i Aabenraa: Bestyrer N. Jespersen.

Kulturteknisk afdeling: Afdelingschef F. Ebert, Viborg.

Distriktskontor i Kolding: Distriktsingeniør A. Fredborg.

Filialkontor i Tønder: Afdelingsingeniør A. Sørensen.

Plantningsafdelingen: Afdelingschef B. Steenstrup, Viborg.

Plantagedistrikt: Skovrider Kr. Frømsejer, Skærbæk.

LANDBRUGSRAADET

Kontor: Axelborg, København V.

Præsident: Folketingsmand Anders Andersen, Benzonslyst, Voldby, Grenaa.

Direktør: N. Kjærgaard.

LANDBOFORENINGER

DE SAMVIRKENDE DANSKE LANDBOFORENINGER

Kontor: Axelborg, København V.

I formandskabet: Gårdejer Anders Andersen og forstander Johs. Larsen.

Sønderjyder i bestyrelsen: Gårdejer Holger Hansen, Tinggård, Stubbæk,

Aabenraa, gårdejer Aksel Petersen, Rørkær pr. Jejsing, og gårdejer Chr.

Speggers, Mjang, gårdejer Paul la Cour Møller, Bispegården, Ketting, Als.

FORENINGEN AF JYDSKE LANDBOFORENINGER

Kontor: Blspetorvet, Aarhus.

Formand: Gårdejer, folketingsmand Anders Andersen, Benzonslyst,
Voldby, Grenaa.

I bestyrelsen: Gårdejer Holger Hansen, Tinggård, Stubbæk, Aabenraa, og

Axel Petersen, Rørkær, Tønder. Sekretærer: J. K. Haugaard og

Anders R. Holm.

FÆLLESLANDBOFORENINGEN FOR NORDSLESVIG

Formand: Gårdejer Holger Hansen, Tinggård pr. Aabenraa.

Sekretær og kasserer: Konsulent Chr. Nielsen, Vester Sottrup.

Bestyrelsen består af de enkelte landboforeningers og de to førstnævnte
fællesledelsers formænd.

Husdyrbrugskonsulenter: Jørgen Frank, Lysnøse, Nordborg, Kr. Dahlgaard
Jensen, Vester Sottrup, og B. Vinge Madsen, Vojens.

1. DEN NORDSLESVIGSKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Ejnar Hansen, Hjerting pr. Rødding.

Sekretær: Gårdejer Knud Knudsen, Jels.

Konsulenter: Georg Nissen, C. H. Lausten, Niels Lassen; i samarbejde med
egnens husmandsforening havebrugskonsulent Arne Knudsen og husdyr-
brugskonsulent H. P. Fogtmann, og i samarbejde med Kolding og Omegns
og Kolding Herreds Landboforening maskinkonsulent Henry Ubbesen,
bygningekonsulent Ange Beldringe, Kolding.

2. HADERSLEV AMTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Hans Mikkelsen, Kjerulfsminde, Hjerndrup.

Sekretær: Gårdejer E. Boesen, Stubbom, Fjelstrup.

Konsulenter: Fr. P. Nielsen, Ladegård pr. Haderslev, og P. R. Madsen, Haderslev, Andreas Hansen, Fasanvej 26, Haderslev (husdyrbrug), C. Hansen, Haderslev (regnskab), husholdning: frk. Ingrid Petersen,* Virkelyst 1, Haderslev, telf. 2 15 69. (2135 medlemmer).

3. NR. RANGSTRUP HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gdr. Kristian Lund, Gestrup pr. Toftlund.

Sekretær: J. Have, Toftlund.

Konsulenter: Th. Petersen (husdyrbrug), K. Harms (regnskab), J. Have (planteavl).

4. AABENRAA AMTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Holger Hansen, Tinggård pr. Aabenraa.

Sekretær: Carl Poulsen, Rødekro.

Konsulenter: C. Poulsen, Rødekro, (planteavl), E. Larsen, Rødekro, (husdyrbrug), P. Mølgaard, Aabenraa, (regnskab). (900 medlemmer).

5. VIS HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Karsten Th. Gregersen, Frøslev pr. Padborg.

Sekretær: N. A. Drewsen, Hokkerup pr. Tørsbøl.

Konsulenter: N. A. Drewsen, Hokkerup (planteavl og ungdomsarb.), Erik Larsen, Rødekro (husdyrbrug), fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs. (400 medlemmer).

6. DEN SUNDEVEDSKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer H. Clausen, Blansskov pr. Avnbøl.

Sekretær: Gårdejer Viggo Alexandersen, Vanggård, V. Sottrup.

Konsulenter: Chr. Nielsen, Vester Sottrup (planteavl), Winther (planteavl og ungdomsarbejde), P. Nielsen, Kirkehørup (husdyrbrug), fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs (havebrug). (425 medlemmer).

7. ALS NØRHERRERDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Jacob Jørgensen, Brandsbøl.

Sekretær: Gårdejer Frederik Jacobsen, Nørrelykke, Nordborg.

Konsulenter: Chr. Nielsen, Vester Sottrup (planteavl), Peder Nielsen, Kirkehørup (husdyrbrug), H. Frederiksen, Nordborg (regnskab), fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs (havebrug). (230 medlemmer).

8. DEN ALSISKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Chr. Jørgensen, Tandsgård pr. Over Tandslæt.

Sekretær: Gårdejer Jørgen Vehl, Tandsvæel, Over Tandslæt.

Konsulenter: Chr. Nielsen, Vester Sottrup (planteavl), P. Nielsen, Kirkehørup (husdyrbrug), P. J. Hansen, Hørup (regnskab), fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs (havebrug), fru Else Hansen, Rødekro (husholdning). (650 medlemmer).

9. DET BLANDEDE DISTRIKTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Niels N. Lund, Vester Gammelby pr. Højer.

Sekretær: Claus Clausen, Svenstrup, Bredebro.

Konsulenter: L. Nørgaard, Bredebro (planteavl), Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), K. P. Kristensen, Tønder (regnskab), fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs (havebrug), frk. Aase Gudiksen, Tønder (husholdning).
(700 medlemmer).

10. SLOGS HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Axel Petersen, Rørkær pr. Jejsing.

Sekretær: Gårdejer Hans Schack, Ravsted.

Konsulenter: Laust Aalling, Bylderup Bov (planteavl), Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs (havebrug).
(400 medlemmer).

11. LANDBOFORENINGEN FOR LØGUMKLOSTER OG OMEGN

Formand: Gårdejer Nis Evarsdén, Løgumkloster.

Sekretær og kasserer: Gårdejer Hans Nissen, Nørre Løgum pr. Løgumkloster.

Konsulenter: Hans Jepsen, Løgumkloster (planteavl), Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs (havebrug).
(320 medlemmer).

12. LANDBOFORENINGEN FOR SKÆRBÆK OG OMEGN

Formand: Gårdejer P. Thysen, Aved pr. Frifelt.

Sekretær: Gårdejer Johs. Hamann, Haved, Rejsby.

Konsulenter: P. V. Johnsen, Skærbæk (planteavl), Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug).
(419 medlemmer).

LANDWIRTSCHAFTLICHER HAUPTVEREIN F. NORDSCHLESWIG

Formand: Gårdejer Chr. Dledrichsen, Haderslev.

Sekretær: Konsulent P. Rasmussen, Aabenraa.

Konsulenter: M. N. Bruhn, Aabenraa (planteavl), Hans K. Agerley, Haderslev (planteavl), E. Wittmann, Aabenraa (bøgføring), H. U. Petersen, Tønder (børføring), J. Henningsen, Aabenraa (bøgføring).
(1480 medlemmer i 8 foreninger).

HUSHOLDNINGSFORENINGER

DET SØNDERJYDSKE HUSHOLDNINGSSUDVALG

Formand: Fru Henny Birck, Arrild.

Fællesudvalg for nedennævnte husholdningsforeninger, som alle er tilsluttet Foreningen af jyske Landboforeningers Husholdningsudvalg:

HADERSLEV AMTS LANDBOHUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Marie Kortbeck, Anstet pr. Fjelstrup.

Konsulent: Ingrid Petersen, Haderslev.

NR. RANGSTRUP HERREDS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Martha Hansen, Agerskov mejeri, Agerskov.

Konsulent: Jørgine Frank-Jensen, Aabenraa.

*) Samtlige husholdningskonsulenter sorterer under De sønderjyske Husholdningsforeninger.

LØGUMKLOSTER OG OMEGNS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Ruth Antonius, Landeby pr. Løgumkloster. (210 medlemmer).

DET BLANDEDE DISTRIKTS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Anna Jensen, Daler.

Konsulent: Frk. Gudiksen, Tønder. (800 medlemmer).

DE SAMMENSLUTTEDE HUSHOLDNINGSFORENINGER I AABENRAA OG SØNDERBORG AMTER

Formand: Fru Ruth Nissen, Skelbækgård.

Konsulent: Jørgine Frank-Jensen, Aabenraa, Tækkerløkken 6, telf. 2 13 41.

SLOGS HERREDS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Anna Rud Bentholt, »Grønvang« pr. Jejsing.

Konsulent: Frk. Aase Gudiksen, Leosallé 42, Tønder, telf. Tønder 2 25 77.
(565 medlemmer).

HUSMANDSFORENINGER

DE SAMVIRKENDE DANSKE HUSMANDSFORENINGER

Kontor: Rådhuspladsen 14 I, København V.

Formand: Husmand Peter Jørgensen, Agervej, Slagelse.

I bestyrelsen bl. a.: Husmand Jens P. Jensen, Agerskov.

Anders Schmidt afløstes 1. 4. 1958 af husmand Johs. Pedersen, Røglind, No.
Sekretariatets chef: Kaare Milthers, København.

DE SAMVIRKENDE JYDSKE HUSMANDSFORENINGER

Kontor: Johs. Bjergsgade 5, Aarhus, telf. 2 34 99.

Formand: E. Vestbo, Brosbøl pr. Tarm.

I bestyrelsen: Husmand Broder Brodersen, Rufas, Avnbøl.

Sekretær: Th. Christensen, Aarhus.

DE SAMV. SØNDERJYDSKE HUSMANDSFORENINGER

Formand: Husmand J. P. Jensen, Agerskov.

Sekretær, kasserer og konsulent i planteavl: A. Laisen, Bjerningrød pr.
Haderslev.

Konsulenter: (Se enkeltforeningerne).

AABENRAA AMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Jørgen Jørgensen, Nr. Hjarup, Hovslund.

Konsulenter: O. A. Mortensen, Gram (husdyrbrug), Erik Christensen, Løgum-
kloster (ungdomsarbejde), fru M. Dahl Nielsen, Simmerstedvej 117,
Haderslev (husholdning), Erik Larsen, Rødekre. (ca. 700 medlemmer).

TØNDER AMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Husmand Jakob Thomsen, Nolde, Bylderup Bov.

Sekretær: Martin Christensen, Overby Vestermark, Døstrup.

Konsulenter: Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), Alfred Pedersen, Hjord-
kær (fjerkræ), Erik Christensen, Løgumkloster (ungdomsarb. og plante-
avl), fru Mary Dahl Nielsen, Haderslev (husholdning).
(1245 medlemmer).

HADERSLEV VESTERAMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Husmand Jens P. Jensen, Agerskov.

Sekretær: Husdyrbrugskonsulent A. Mortensen, Gram.

Konsulenter: H. P. Fogtmann, Rødding, og Th. Pedersen, Tofthund (husdyrbrug), Arne Knudsen, Gram (havebrug). (1200 medlemmer).

HADERSLEV ØSTERAMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Husmand Johs. Petersen, Halk, Hejsager.

Sekretær: Svend A. Petersen, Havremark pr. Haderslev.

Konsulenter: Andr. Hansen, Fasanvej 26, Haderslev (husdyrbrug), A. Lalsen, Bjerningrød pr. Haderslev (landbrugskonsulent). (1277 medlemmer i 18 foreninger).

SØNDERBORG AMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Husmand Broder Brodersen, Rufas, Avnbøl.

Konsulenter: Erik Knudsen, Bronger (planteavl), Elgild Christensen, Vester Sottrup (husdyrbrug og driftsleder i indkøbsforeningen), Peter Nielsen, Kirkehørup. (1429 medlemmer i 24 foreninger).

SØNDERBORG AMTS HUSMANDSFORENING og KREDSFORENINGEN SØNDERJYDEN

Formand: Husmand, sognerådsformand Broder Brodersen, Rufas, Avnbøl.
Telf. 109.

Konsulenter: Peter Nielsen, Kirkehørup, telf. 74, (husdyrbrug). Erik Knudsen, Bronger, telf. 258, (planteavl). Didde Danielsen, Tandslet, telf. 4 77 10, (husholdning). (24 foreninger. 1700 medlemmer).

KVÆGAVLSFORENINGER

SØNDERJYDSK FÆLLESLEDELSE AF KVÆGAVL

Formand: Gårdejer Jakob Ravn, Olufsminde, Simmersted.

Konsulenter: Jørg. Frank, Nordborg, og B. Vinge Madsen, Vøjens.

11 kvægavlsforeninger, deraf 8 med kunstig sædooverføring = 45.000 køer.
87 kontrolforeninger, omfattende 4.200 besætninger med ialt 50.000 køer.

SØNDERJYDSK FÆLLESLEDELSE FOR AVLEN AF RØDT DANSK MALKEKVÆG

Sønderborg-kredsen

Formand: Gårdejer Jakob Møller, Vester Sottrup.

Konsulent: Kr. Dahlgård Jensen, Vester Sottrup.

Fællesledelsen omfatter 37 kontrolforeninger med ca. 20.000 køer, og 1 kvægavlsforening med ca. 3000 medlemmer og godt 33.000 køer.

SØNDERJYDSK AVLSFORENING FOR SORTBROGET DANSK MALKEKVÆG

Formand: Gårdejer Jens Holm, Langager pr. Skodborg J.

Konsulent: B. Vinge Madsen, Vøjens.

183 medlemmer. 3.500 køer.

HESTEAVLSFORENINGER

DE SAMVIRKENDE JYDSKE HESTEAVLSFORENINGER

Kontor: Østergade 9, Aarhus.

Formand: Gårdejer H. Chr. Hansen, Rødrup pr. Randers.

Næstformand: Gårdejer Mads Thuesen, Anslet pr. Fjølstrup.

Konsulent: Chr. Hansen, Aarhus.

STAMBOGSFØRING

STAMBOGSFØRINGEN FOR HESTE AF JYDSK RACE

Udvalgets formand: Gårdejer H. Chr. Hansen, Rødrup, Randers.

Stambogsfører: Landskonsulent Chr. Hansen, Aarhus.

FJERKRÆAVL

FÆLLESUDVALGET FOR FJERKRÆAVLEN I SØNDERJYLLAND

Arbejdsområde 1 samtlige sønderjydske landbo-, husmands- og fjerkræavlerforeninger.

Formand: P. J. Buchard, Kliplev.

Konsulent: Alfred Pedersen, Nybøl pr. Hjordkær.

SLAGTERIER

DE SAMVIRKENDE DANSKE ANDELS-SVINESLAGTERIER

Kontor: Axelborg, København V.

(Omfatter 62 andelsslagterier og 20 bi-virksomheder).

Formand: Forstander Johs. Dons Christensen, Ladelund pr. Brørup.

Sekretær: Direktør H. Behnke.

SLAGTERIER I NORDSLESVIG

ANDESSLAGTERIER

Aabenraa:

Formand: Gårdejer J. P. Møller, Rødekro.

Direktør: Fr. Johansen.

Graasten:

Formand: Joh. Phillipsen, Lundtoftbjerg.

Direktør: H. Thede Bossen.

Rødding:

Formand: Gårdejer R. Mathiasen, Stenderup pr. Rødding.

Direktør: C. J. Rühner-Petersen, Rødding.

Sønderborg:

Formand: Gårdejer Jens Iversen, Paradisgård, Lambjergskov pr. Kirkehørup.

Direktør: O. F. Bugge.

Tønder Andelsslagteri.

Formand: Gårdejer Knud Madsen Knag, Østerende pr. Ballum.

Direktør: Holger Andresen.

Vojens:

Formand: Gårdejer Jørgen Fallesen, Tårning pr. Hammelev.

Direktør: Th. Mossing Jensen.

PRIVATSLAGTERIER:

A/S Bylderup Bov og Omegns Eksportslagteri.

Direktør: Enderlehn.

A/S Skærbæk og Omegns Eksportslagteri, Skærbæk.

Formand: Gårdejer Svend Ange Hansen, Ballum.

Direktør: Jacob Scherrebeck, Skærbæk.

A/S J. D. Koopmanns Svineslagteri, Haderslev.

Direktør: A. Blum Hansen.

D. L. K.

Aabenraa afdeling:

Formand: Gårdejer Jes Jessen, Rugbjerg pr. Hovslund.

Salgsleder: Gårdejer V. Søndergaard, Sdr. Ønlev, Hjordkær.

Bogholder: Aabenraa Andels-Svineslagteri.

Haderslev afdeling:

Formand: Gårdejer Jakob Fromm, Granrupgård pr. Haderslev.

Salgsleder: Gårdejer Jens Lund, Gabøl.

Bogholder: Andelsbanken.

Tønder afdeling:

Formand: Gårdejer Johs. Petersen, Vestermark, Abild.

Salgsledere: Jørgen Petersen, Døstrup, Nikolai Detlefsen, Højer,
Lorenz Johansen, Bredevad.

Bogholder: V. Christiansen, Strucksallø, Tønder.

Sønderborg afdeling:

Formand: Gårdejer Chr. Nissen, Vester Sottrup.

Salgsleder: Direktør O. Bagge, andelsslageriet.

Bogholder: Sønderborg Andelsslageri.

MEJERIFORENINGER

DE DANSKE MEJERIFORENINGERS FÆLLESORGANISATION

Kontor: Rådhuspladsen 3, Aarhus.

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.

Direktører: T. Mathiasen og Kock Henriksen.

DE SAMVIRKENDE JYDSKE MEJERIFORENINGER

Formand: Gårdejer K. L. Knudsen, Agdrup, Tuars.

SØNDERJYDSK MEJERIFORENING

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.

Sekretær og kasserer: Statskonsulent Johs. Jensen, Aabenraa.

(101 mejerier).

SØNDERJYDSK SMØREKSPORTFORENING, VOJENS

Formand: Gårdejer Jacob Jacobsen, Skærbæk.

Direktør: Th. Jensen.

(42 mejerier).

SØNDERJYDSKE LANDMÆNDS ANDELS SMØREKSPORTFORENING, SØNDERBORG

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.

Direktør: S. Røygård Petersen, Sønderborg.

(43 mejerier).

DANSK MEJERISTFORENING

Kontor: Vindegade 74, Odense.

Formand: Mejeribestyrer Frilev Nielsen, Tørring, Lemvig.

Sekretær: M. Jeppesen, Odense.

Aabenraa amtskreds: Formand: Mejeribestyrer K. Frosch, Rødekro.

Haderslev amtskreds: Formand: Mejeribestyrer O. Daaugaard, Øsby.

Sønderborg amtskreds: Formand: Mejeribestyrer Korsholm Petersen, Ketting.

Tønder amtskreds: Formand: Mejeribestyrer P. Petersen, Løgumgård,

III. Handelsorganisationerne

GROSSERER-SOCIETETETS KOMITE, BØRSEN

Formand: Grosserer Chr. Saugman, København.

PROVINSHANDELSKAMMERET

Formand: Konsul Hans Muus, Odense.

Kammermedlem: Direktør Hans Petersen, A/S Netzlers Efterfl., Sønderborg.

Sekretariat: Kompagnistræde 32 a, København K.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårdsvej 45, Aarhus.

HANDELSSTANDSFORENINGERNE I SØNDERJYLLAND

Handelsstandsforeningerne i

Haderslev: Formand: Fabrikant M. Schaumann.

Aabenraa: Formand: Direktør Tage Flink.

Graasten: Formand: Købmand Alfred Johansen.

Sønderborg: Formand: Grosserer T. Møller.

Tønder: Formand: Høghandler J. N. Jepsen.

Toftlund: Formand: P. A. Lautrup.

HANDELS- OG HANDVÆRKERFORENING

Toftlund: Formand: P. A. Lautrup.

DE SAMVIRKENDE KØBMANDSFORENINGER I DANMARK

Formand: Købmand Knud Aagaard, Aarhus.

Med 130 afdelinger, fordelt i 4 centralorganisationer.

Centralorganisationen for Jylland, formand: Købmand Knud Aagaard, Aarhus.

Derunder De samvirkende sønderjydske Købmandsforeninger, formand:

Købmand Chr. Degn, Sønderborg.

Haderslev og omegn:

Formand: Johs. Mathiesen, Storegade 71, Haderslev.

Midtsønderjyllands Købmandsforening:

Formand: Købmand Jeppe Gaarde, Toftlund.

Aabenraa og omegn:

Formand: Købmand Poul Thomsen, Krusan.

Graasten og omegn:

Formand: Købmand Georg J. Jessen, Trappen, Graasten.

Tønder Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand Chr. Muusmann, Bylderup-Bov.

Tønder Kolonialhandlerforening:

Formand: Købmand Werner Petersen, Vestergade 24, Tønder.

Sønderborg Detailhandlerforening:

Formand: Købmand C. Degn, Sønderborg.

Sønderborg Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand H. Slevertsen, Ketting.

BRUGSFORENINGERNE

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, hovedkontor: Njalsgade 15, København S.

Formand for bestyrelsen: Professor, dr. oec. P. Nyboe Andersen, København.

Førstedirektør: cand. polit. Ebbe Groes, København.

Medlem af repræsentantskabet: Gårdejer Laur. Nielsen, Buskmose, Rinkenæs.

Handelsafdeling i Sønderborg, Kongevej 48—54.

Forretningsfører: E. Skovmand, Sønderborg.

INDKØBSFORENINGER

Dansk Andels Gødningsforretning.

Hovedkontor: »Axelborg«, København V.

Formand for bestyrelsen: Gårdejer Jens P. Just, Uge, Tinglev.

Direktør: Finn Thøgersen, København.

Medlemmer af repræsentantskabet: Gårdejer Hans Claussen, Blans Skov,
Avinbøl, og gårdejer Hans J. Korsgaard, Jejsing.

Afdelingskontor i Aabenraa, Nyhavn.

Forretningsfører: Axel Nielsen, Aabenraa.

Jydsk Andels-Foderstofforretning.

Hovedkontor: »Axelborg«, København V.

Formand for bestyrelsen: Gårdejer, folketingsmand Ejnar Hansen,
Bjørnekær pr. Rødding.

Direktør: J. E. Olesen, København.

Medlem af repræsentantskabet: Gårdejer Laurits Nielsen, »Buskmose«
pr. Rinkeæs.

Afdelingskontor i Aabenraa.

Forretningsfører: T. G. Petersen, Aabenraa.



HANDELSGØDNING

er

ANDELSGØDNING

Bliv medlem af lokalforeningen og drag fordel af de økonomiske goder, som sammenslutningen D. A. G. har tilvejebragt.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

Nyhavn

Telf. 2 28 82

Aabenraa

IV. Håndværk og industri

HANDVÆRKSRADET

Kontor: H. C. Andersens Boulevard 20, København.

Formand: Oldemand, skreddermester Poul Persson, K., DM. p.p., København.

I bestyrelsen: Snekermester N. Høyljerg-Larsen, R., Aabenraa, tømrermester Chr. Jensen, Bolderslev.

HANDVÆRKER- OG INDUSTRIFORENINGER I SØNDERJYLLAND

Aabenraa Haandværker- og Industriforening:

Formand: Snekermester N. Høylberg-Larsen, Aabenraa.

Christiansfeld og Omegns Haandværkerforening:

Formand: Smedemester N. Holm.

Graasten Haandværkerforening:

Formand: Glarmester Alnor.

Haderslev Haandværkerforening:

Formand: Murermester Johs. Hansen. Telf. 2 23 68.

Sønderborg Haandværker- og Industriforening:

Formand: Aut. gas- og vandmester Knud Bendixen, Ringgade 205, Sønderborg.

Tønder Haandværkerforening:

Formand: Vulkanisørmester Rasmussen, Tønder. Telf. 2 14 53.

Håndværkerskolen i Sønderborg. Telf. 0 44—2 32 44.

V. Kreditinstitutioner

SØNDERJYLLANDS KREDITFORENING

Kontor: Aastrupvej, Haderslev.

Direktion: S. Marcussen, M. Thuesen, H. Bayer.

Repræsentantskabet: Formand: Gårdejer J. Ravn, Simmersted, næstformand:

murermester Johs. Hansen, Haderslev, gårdejer Hans Lyek, Varnæs, gård-ejer Claus Clausen, Havnbjerg, gårdejer Hans Mattesen Boesen, Sønder-næs, gårdejer Haakon Fink, Brændstrupgård, købmand Anton Hundevadt, Haderslev, gårdejer Laue Frederiksen, Sillerupgård, gårdejer Morten Holm, Halk, gårdejer Laurids Møller, Bovlund, ingeniør Jes Eegholm, Sønder-borg, rentier I. H. Østergaard, Gabøl, gårdejer P. Helsel, Kassøgård, gård-ejer Asmus A. Lyck, Vibøge, gårdejer Nis Petersen, Rørkær, borgmester Erik Jessen, Aabenraa, bygmester P. Villadsen, Sønderborg, købmand Chr. Muusmann, Bylderup.

VEST- OG SØNDERJYDSK KREDITFORENING

Kontor: Ringkøbing.

Direktion: P. H. M. Valeur, Jens Jensen, P. Gundersen.

Formand for repræsentantskabet: Gårdejer E. Puggaard, Puggård pr. Gredstedbro.

Repræsentanter for Sønderjylland:

Gårdejer Fedder Mathiesen, Randerup pr. Ballum, gårdejer Poul H. Outzen, Ellum pr. Løgumkloster, og gårdejer Peter N. Petersen, Oxlundgård pr. Fole.

JYDSK GRUNDEJER KREDITFORENING, HERNING

Direktion: Holger Jepsen, J. Møller, O. Nielsen.

Repræsentanter for Sønderjylland:

Fritz Biehl, Graasten, for Aabenraa-Sønderborg amt.

Jørgen Brodersen, Bredebro, for Tønder amt.

Hans Timmermann, Gram, for Haderslev amt.

NY JYDSKE KJØBSTAD-CREDITFORENING, AARHUS

Direktion: Arkitekt, n. a. a. Ejnar Poulsen, exam. jur. J. Juul-Nielsen og cand. jur. Svend Dal.

Formand for repræsentantskabet: Landsretssagfører Karmark Olsen, Randers.

Medlem af repræsentantskabet: Konsul Jørg. M. Hansen, Aabenraa, direktør J. P. Skøtt, Haderslev, købmand Carl Borch, Tønder, og bankdirektør H. Müller-Kristiansen, Sønderborg.

JYDSK HYPOTEKFORENING

Kontor: Aarhus

Direktion: Direktør, landsretssagfører Smedegaard Andersen, Herning, arkitekt Jep Fink, Aabenraa, landsretssagfører Holg. Nielsen, Mariager.

KREDITFORENINGEN AF EJERE AF MINDRE EJENDOMME PAA LANDET I JYLLAND

Landsretssagfører Aa. Brink Jensen, adm. direktør.

Medlem af repræsentantskabet for Sønderjylland: Husmand Jørgen Petersen, Blans pr. Avnbøl, Evald Lorenzen, Skærbæk.

LANEKASSEN FOR SØNDERJYLLAND

Bestyrelsen:

Administrative udvalg: Generaldirektør Knud Korst, K. I., Dbm., (formand), kontorchef i finansministeriet L. Frederiksen, R. af D.

Øvrige bestyrelse:

For Haderslev amt:

Sparekassedirektør P. K. Lyck, Rødding, og medlem af ligningsrådet Andreas Friis, Vonsbæk.

For Tønder amt:

Fhv. folketingsmand Alfred Kristensen, Bylderup Bov, og skyldrådsformand Chr. Hansen, Visby, Jylland.

For Sønderborg og Aabenraa amter hhv.:

Amtsrådsmedlem Anders Schmidt, R. af D., Faurholm, og folketingsmand P. W. Telchert, Søgaard pr. Klipleve.

Til rådgivning for det administrative udvalg: Direktør Olrik Jensen.

Sekretær for udvalget: Ekspeditionssekretær H. Dyrskjødt, finansministeriet.

Administration: Finansministeriets 1. statsaktivkontor, Slotsholmsgade 10, København K.

LANDEVÆRNET

Kontor: Tinglev.

Formand: Gårdejer Hans Andersen, Kongsbjerg.

Næstformand: Fhv. lærer J. Refslund Poulsen, Bjerndrup pr. Løgumkloster.

Sekretær: Gårdejer Kr. Phillipsen, Lundtoftbjerg.

Forretningsfører: Sparekassedirektør V. Beyer, Tinglev.

Danske organisationer og institutioner i Sydslesvig

SYDSLESVIGSK FORENING (SSF)

Formand: Rektor Hermann Tychsen, Mørvlvgade 155 a, Flensborg,
telf. 51 71.

186 distrikter og afdelinger med ialt 30.422 medlemmer.

8 amter med hver 1 sekretariat og 1 sekretær:

Flensborg by:

Formand: Lærer Claudius Christiansen, Skovgade 43, Flensborg, telf. 44 25.

Sekretariat: Nikolajgade 10, Flensborg, telf. 47 66.

Sekretær: Hans Wolff.

Flensborg amt:

Formand: Gårdejer Christian Mahler, Havrup Mark, telf. Barderup 130.

Sekretariat: Toosbüygade 4, Flensborg, telf. 58 27.

Sekretær: Nis Petersen.

Gottorp amt:

Formand: Lærer Jørgen Heutschel, Erdbeerenberg 32, Slesvig.

Sekretariat: Lolfod 69, Slesvig, telf. 20 88.

Sekretær: Magnus Bichel.

Egernførde amt:

Formand: Direktør Iver Callø, Langebrogade 10, Egernførde, telf. 28 25.

Sekretariat: H. C. Andersenvej, Egernførde, telf. 25 27.

Sekretær: Günter Dreller.

Rensborg nørreamt:

Formand: Johs. Petersen, Rosevej 2, Bydelsdorf, telf. 34 17.

Sekretariat: Portgade 4, Rensborg, telf. 33 76.

Sekretær: Peter Häbel.

Ejdersted:

Formand: Gårdejer Otto Andresen, Vollervik, telf. Garding 325.

Sekretariat: Joh. Adolfs-Gade 22, Tønning, telf. 412.

Sekretær: Hans Heinrich Ruge.

Husum amt:

Formand: Hans Perschke, Hatsted Mark.

Sekretariat: Klaus-Groths-Gade, Husum, telf. 2527.

Sekretær: Wilhelm Müller.

Sydtønder amt:

Formand: Lærer Ernst Meyer, Medelby, telf. 183.

Sekretariat: Østervej 55, Nibøl, telf. 328.

Sekretær: Willy Fries.

SYDSLESVIGSK VÆLGERFORENING (SSV)

Formand: Lærer Karl Otto Meyer, Skovlund, telf. 471.

Opnåede ved kommunevalget i 1959 33.460 stemmer, har for tiden 2 landdagsmænd, 13 byrådsmedlemmer i Flensborg (over for 27 tyske), 23 medlemmer i de sydslesvigske kredsde og 206 i de sydslesvigske komm.råd.

SSV's Landssekretariat: Nørregade 76, Flensborg, telf. 31 53.

Landssekretær: Hermann Bornholdt.

Sekretær Karl Heinz Hagenau.

FORNING FOR NATIONALE FRASHE

(Friserforening)

Formand: Gårdejer Carsten Boysen, Ritsum, telf. Nibøl 586.

Sekretariat: »Villa Sønnichsen«, Lindholt, telf. Nibøl 435.

Sekretær: Alfred Boysen.

* * * *

CHRISTIANSLYST

(Ungdomshjem). — Nottfeld pr. Sønderbrarup, telf. Sønderbrarup 229.
Ungdomskonsulent Knud Mortensen.

DANSK CENTRALBIBLIOTEK I SYDSLESVIG

Nørregade 59, Flensborg, telf. 79 54.

Overbibliotekar: Torben Glahn.

Biblioteker i Slesvig (med filial i Kappel) og Husum (med filialer i Frederiksstad og Tønning). 1 filial i Harreslev og 3 i Flensborg. Derudover 77 udlånssteder i hele Sydslesvig (bogbilvirksomhed).

12 bibliotekarer (deraf 1 i Slesvig og 1 i Husum).

Bogbestand ialt 127.667 (77.051 til voksne og 50.616 til børn).

1960/61 udlånt 194.907 bøger (88.044 til voksne og 106.863 til børn).

DANSK GENERALSEKRETARIAT

Nørregade 76, Flensborg, telf. 78 21 . 78 22.

Generalsekretær Hans Ronald Jørgensen.

Kontorchef Lars Heinrich Schubert.

Fuldmægtig Helene Dörffler.

DANSK LÆRERFORENING

Formand: Skoleleder Jørgen Petersen, Ladelund, telf. 167.

DANSK PIGESPEJDERKORPS SYDSLESVIG

Korpschef: Lærerinde, frøken Grethe Blerring, Riddergade 27, Flensborg, telf. 27 76.

8 troppe og 5 flokke.

DANSKSINDEDE SYDSLESVIGSKE KRIGSDELTAĞERE

Formand: Johs. Ankersen, Toosbøygade 31, Flensborg, telf. 50 86.

DANSK SKOLEFORENING

Formand: Bibliotekar Fr. Mommsen, Nørregade 59, Flensborg, telf. over 80 11.

Skoledirektør, cand. mag. Chr. Thorup Nielsen, Ridderg. 27, Flensborg, telf. 26 80.

Kontor: Riddergade 27, Flensborg, telf. 74 55.

81 skoler med 4.554 elever, 314 lærere.

35 børnehaver med 1.008 børn, 55 børnehavelærereinder.

1 gymnasium og 2 mellemskoler med tysk-anerkendte examina.

DANSK SPEJDERKORPS SYDSLESVIG

Korpschef: Lærer Dirch Jørgensen, Flensborgg. 3, Slesvig, telf. 23 45.

(5 troppe).

DANSK UNGDOMS- OG VANDREHJEM

Neuwerkstrasse 6, Slesvig, telf. 35 37.

Bestyrerinde: Fru Ester Lovmand.

DE GAMLES VÆRN

Formand: Fru Valborg Glahn, Nørregade 59, Flensborg, telf. 45 18.

DEN DANSKE KIRKE I SYDSLESVIG

Dansk Kirkekontor, Wrangelgade 14, Flensborg, telf. 29 25.

Forretningsfører: Erik Matthlesen.

Førstepræst: Pastor H. Kvist, Wrangelgade 14, Flensborg.
25 præster, 101 prædikesteder.

DEN SLESVIGSKE KVINDEFØRENING

Formand: Fru Anna Büchert, Husby, telf. 508.

Konsulent: Agnes Myrup Andersen, Søndergade 48, Harreslev Mark,
telf. Flensborg 33 95.
64 lokalforeninger.

DE SYDSLESVIGSKE FOLKEDANSERE

Formand: Knud Sørensen, Mørvlgade 155, Flensborg.

DE SYDSLESVIGSKE HUSMODERFORENINGER

Formand: Fru Ellen Jensen, Frederiksdal 40, Flensborg, telf. 27 59.
Konsulent: (Vakant). — 20 lokalforeninger.

FLENSBORG AVIS

Storegade 83-85, Flensborg, telf. 78 55.

Chefredaktør Jacob Kronika. Direktør Rolf Lehfeldt.

Forretningsfører Helmut Juhl.

FORENINGEN AF SYDSLESVIGS STUDERENDE

Formand: Lærerinde, frk. Enke Heitmann, Lindholm, telf. Nibøl 701.

FRIVILLIGT DRENGEFORBUND I SYDSLESVIG

Distriktsleder: Pastor Walther Jessen, Wrangelgade 4, Flensborg, telf. 35 21.

Forbundssekretær: Lærer Jens Døssing, Stuhls Allé 16, Flensborg, telf. 40 61.
11 kredse — 1 orkester i Flensborg.

Sommerlejr ved Tarp (→Trene-hyttene).

FÆLLESLANDBOFORENINGEN I SYDSLESVIG

Formand: Gårdejer Erik Paulsen, Musbæk, telf. Flensborg 44 68.

Kontor: Storegade 2, Flensborg, telf. 59 75.

Landbrugskonsulent Aage Sørensen.

1. Landboforeningen for Flensborg og Omegn

Formand: Gårdejer Erik Paulsen, Musbæk, telf. Flensborg 44 68.

Konsulent: Aage Sørensen, Jaruplund Mark, telf. Flensborg 10 95.

2. *Landboforeningen for Sydangel*
Formand: Christen Hausen, Mølmark, telf. Sørup 258.
Konsulent: Christen Møller, Sønderbrarup, telf. 249.
3. *Landboforeningen for Gottorp Amt*
Formand: Claus Buck, Christiansholm, Rensborg amt, telf. 20.
Konsulent: Henning Jensen, Sligade 40, Slesvig, telf. 34 45.
4. *Landboforeningen for Husum og Omegn*
Formand: Hermann Lorenzen, Kollund Mark, telf. Fjolde 223.
Konsulent: Gerhard Luth, Adolf-Mengesgade 3, Husum, telf. 28 33.
5. *Landboforeningen for Ejdersted*
Formand: Gårdejer Otto Andresen, Vollervik, telf. Garding 325.
Konsulent: Gerhard Luth, Adolf-Mengesgade 3, Husum, telf. 28 33.
6. *Landboforeningen for Sydønder Amt (gest)*
Formand: Peter Andresen, Kalleshave pr. Læk, telf. Læk 427.
Konsulent: Harald Holm Jacobsen, Hovedgade 2, Nibøl, telf. 627.
7. *Den nordfrisiske Landboforening (marsken)*
Formand: Gårdejer Carsten Boysen, Risum, telf. Nibøl 586.
Konsulent: Dr. Math. Schmidt-Tychsen, »Bahrenhof« pr. Nibøl, telf. 470.

HANDVÆRKETS FÆLLESREPRÆSENTATION FOR SYDSLESVIG

Formand: Ingeniør Helmut Welbel, Rude 10, Flensborg, telf. 76 44.

Kontor: Storegade 2, Flensborg, telf. 29 49.

Sekretær Hellmut Tledemann.

5 lokale håndværkerforeninger.

JARUPLUND HØJSKOLE

Forstander: Niels Bøgh Andersen, Jaruplund, telf. Barderup 182.

KFUM OG K I SYDSLESVIG

Kredsformand: Pastor Helge Heinsen, Klaus-Grothsgade, Husum, telf. 21 84.

Kredssekretær Ole Steenvinkel, Am Lachsbach 8, Flensborg, telf. 43 06.

8 foreninger og klubber.

SLESVIGSK KREDITFORENING

Formand for tilsynsrådet: Gårdejer Christian Mahler, Havrup Mark,
telf. Barderup 130.

Kontor: Storegade 2, Flensborg, telf. 59 75.

Forretningsfører Nils Hansen.

SÜDSCHLESWIGISCHE HEIMAT-ZEITUNG

(Südschleswigscher Verlag Der Schleswiger G. m. b. H.)

Storegade 65, Flensborg, telf. 74 44.

Chefredaktør Carl Hagens. — Forlagsdirektør Peter Jans.

SYDSLESVIGS DANSKE KUNSTFORENING

Formand: Lærer Harry Jensen, Slesvigsgade 4, Flensborg, telf. 54 73.

SYDSLESVIGS DANSKE UNGDOMSFÖRENINGER

Formand: Lærer W. Klüwer, Risby, telf. 277.

Dansk Ungdomssekretariat: Marlegade 20, Flensborg, telf. 51 56.

Ungdomssekretær Franz Wingender.

94 enkeltforeninger og 9 ungdoms- og fritidshjem samt 15 »Ungdommens Dagligstuer«.

SYDSLESVIGSKE FOLKEKOR

Formand: Rektor Hans M. Futtrup, Paulineallé 2, Lyksborg, telf. 547.
11 korforeninger.

SYDSLESVIGSK ERHVERVSFOND

Formand for tilsynsrådet: Malermester A. Albertsen, Heinr. Hertz-Str. 8,
Flensborg, telf. 47 42.

Kontor: Nørregade 76, Flensborg, telf. 78 29.

Forretningsfører: Rolf Lehfeldt.

SYDSLESVIGSK SUNDHEDSTJENESTE

Formand for sundhedsrådet og arbejdsudvalget: Landdagsmand Samuel
Münchow, Rude 34, Flensborg, telf. 48 90.

Kontor: Skovgade 45, Flensborg, telf. 31 18.

Forretningsfører: Otto Keuchel.

1 skolelæge med assisterende læge, 1 skoletandlæge, 1 tuberkuloseover-
læge med assisterende læge, 27 distrikts-, hjemme- og stationssygeplejersker
og 6 sundhedsplejersker.

SØNDERJYSK ARBEJDERFORENING

Formand: Heinz Homann, Skovgade 9, Flensborg. — Sekretær Willy Lund.
7 lokalforeninger.

UNION-BANK A/S

Storegade 2, Flensborg, telf. 77 57.

Direktør Johan Wrang. — Direktør Christian Schütt.

KGL. DANSK KONSULAT

Nørregravene 19, Flensborg, telf. 33 05.

Generalkonsul, prof., dr. phil. Troels Fink.

Vicekonsul Holger Nyvang Knudsen.



Ønsker De at vide noget om dansk ung-
domsarbejde i Sydslesvig — læs

»TREKLINGEN«

kommer den 1. i hver måned. Ab.- pris
kr. 7,- om året. Ekspedition: Treklängen,
Graasten Bank, box H, Krusaa.

Undervisning

HØJSKOLER OG LANDBRUGSSKOLER

- Danebod Højskole, Fynshav, Als. Forstander Gunner Rasmussen.
Graasten Landbrugsskole. Forstander Karlskov Jensen og L. Lauridsen.
Hoptrup Højskole, Hoptrup. Forstander P. H. Lauritsen.
Rødding Højskole, Rødding. Forstander Fog Pedersen.
Rønshoved Højskole, Rinkenæs. Forstander Hans Haarder.
Telf. Hokkerup 5 87 30.
Idrætshøjskolen i Sønderborg. Forstander A. Søgaaard Jørgensen.
Telf. Sønderborg 2 18 48.

EFTERSKOLER

- Agerskov Ungdomsskole, Agerskov. Forstander Agnete Tang.
Hoptrup Efterskole, Hoptrup. Forstander P. H. Lauritsen.
Nordborg Efterskole, Nordborg, Als. Forstander Boye Andersen.
Sundeved Ungdomsskole. Forstander Aage Rasmussen.
Rens Efterskole, St. Jyndeved. Forstander Arne Eg Larsen.
Rinkenæs Ungdomsskole. Forstander G. Peters-Lehm.
Sommersted Ungdomsskole. Forstander M. Linderoth.
Højer Ungdomsskole. Skolen for unge piger, vinter og sommer.
Forstander Carla Schibler.
Vojens Ungdomsskole, Vojens. Forstander E. Hagelsø.

HUSHOLDNINGSSKOLER

- Als Husholdningsskole, Vollerup. Forstander Johanne Hansen.
Graasten Husholdningsskole, Graasten. Forstander Olga Reppien og
Ebba Drewes.

Solofabrikken $\frac{A}{S}$

Sønderborg . Telefon * 2 21 23

JAGTTABEL

PATTEDYR

Må jages hele året:

Egern, grævling, husmår (skovmår er totalfredet), hvaler, ilder, kanin, muldvarp, odder (på øerne dog fredet fra 1. marts til 31. juli), ræv, sæler og væseler.

Må jages til følgende tider:

Råbuk og sikahjort	15. maj til 14. juli og 1. okt.—31. dec.
Dåhjort og kronhjort	1. sept.—28. febr.
Hare	1. okt.—18. dec.
Rå og sikahind	1. okt.—31. dec.
Dåhind, kronhind og disses kalve ..	1. okt.—28. febr.

Totalfredet:

Elsdyr, pindsvin, skovmår og flagermus.

FUGLE

Må jages hele året:

Gråspurv, husskade, krage, råge og alle vildgæs (undtagen bramgås og kanadisk gås, der er totalfredet, samt grågås, der kun må jages fra 1. august—31. december).

Må jages til følgende tider:

Fiskehejre	1. juli—31. dec.
Havmåger og skarver	1. aug.—30. april
Blisgås	1. aug.—31. dec.
Regnsponer	1. aug.—31. dec.
*) Svømmeænder (undtagen gravand, der er totalfredet), grågås, huldue, ringdue, skovskade, vade-fugle (undtagen fiskehejre, klyde, præstekraver, rørdrum, skehejre, skovsneppe, stenvender, storke, trane og trapper) samt vandhøns	1. aug.—31. dec.
Måger (undtagen havmåger) og taffeland	1. aug.—31. jan.
Duchøg, spurvehøg og musvåge (alle andre rovfugle er totalfredet)	1. nov.—31. marts
Ederfugl	1. sept.—31. jan.
Fasanhaner	1. okt.—31. dec.
Fasanhøner	21. okt.—31. nov.

Dykænder (undtagen ederfugl, der kun må jages fra 1. sept. til 31. jan., rødhovedet and, der er totalfredet, skalleslugere, der kun må jages fra 18. sept. til 31. jan. og taffeland, der kun må jages fra 1. august til 31. jan.) 1. sept.—28. febr

*) Svømmeænder har i de senere år været fredet til og med 14. aug.

Agerhøne, grouse og vagtel	18. sept.—1. nov.
Urhane (hønen er totalfredet)	15. juli—31. juli
Alkefugle, allike, hvepsevåge, kjoever, lappedykkere, lommer, alm. mus- våge, skalleslugere, stormfugle, sjag- ger, solsort og andre drosler	18. sept—31. jan.
Skovsneppe	24. sept.—7. april

Totalfredet: Bramgås, gravand, gøg, kanadisk gås, klyde, præstekraver, ravn, samtlige rovfugle, der ikke er nævnt forud, altså alle falke (undt. vandrefalk), fiskeørn, glenter, gribbe, vintermusvåge og ørne; dernæst rødhoved and, rørdrum, skehejre, spætter, stenvender, steppehøne, storke, sulc, svaner, terner, tjurhane og -høne, trane, trapper, turteldue, ugler, urhøne og vendehals.

Desuden er alle i jagtloven ikke særlig nævnte fugle totalfredet.

Dykænder samt andre fugle og pattedyr (undt. sæler) må fra motorbåd ikke jages fra 31. maj—1. oktober og i Øresund overhovedet ikke hele året.

løvrigt henvises til meddelelserne i »Dansk Jagttidende«.

UNDTAGELSER

Øen Als:

Råbukke fra 15. maj—15. juli.

Råvildt fra 1. november til 31. december.

Harer fra 1. november til 18. december.

Fasanhaner fra 1. november til 31. december.

Fasanhøner har i 1961 været totalfredet.

SÆRFREDNINGER

for de sønderjydske landsdele undtagen Als

Harer har i 1961 måttet jages fra 15/10 til 18/12.

Fasanhaner har i 1961 måttet jages fra 15/10 til 31/12.

Fasanhøner har i 1961 været totalfredet.

Ribe amt:

Fasanhøner har i tidligere år været fredet.

Ringkøbing amt:

Fasanhaner og fasanhøner har i tidligere år været fredet.

Rømø:

Råvildt har i tidligere år været fredet.

Vejle amt:

Fasanhøner har i tidligere år været fredet.

De sønderjydske landsdele:

Harer har i de senere år været fredet til og med 14. oktober.

Vedrørende særfredninger tilrådes det at følge med, hvad der kommer af bekendtgørelser fra landbrugs- og statsministeriet i sommerens løb.

FREDNINGSTIDER FOR FERSKVANDSFISK

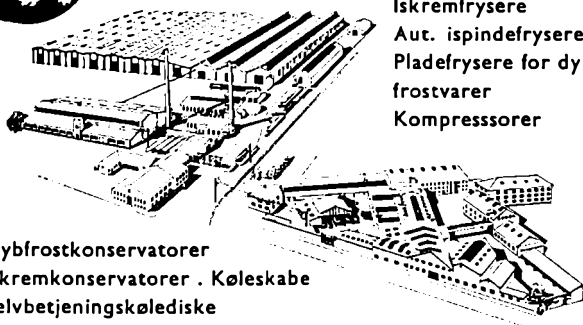
Gedde	40	cm	ingen
Laks	40	cm	1. okt.—31. marts
Havørred	40	cm	1. novbr.—31. jan.
— (i laksevande)	40	cm	1. okt.—31. marts
Søørred	40	cm	1. novbr.—31. jan.
Bækørred	25	cm	1. novbr.—31. jan.
Sandart	40	cm	1. maj—31. maj
Al	34,5	cm	ingen
Helt og Snæbel	35	cm	15. novbr.—14. dec.
Krebs, hun	9	cm	1. okt.—31. juli
— han	9	cm	1. okt.—31. marts

For fisk af nedennævnte art er fastsat følgende mindstemål, regnet fra snudespids til halefinnens spids (totaltlængde).

Al	345	mm
Laks	400	mm
Havørred	400	mm
Helt	350	mm
Snæbel	350	mm
Gedde	400	mm
Bækørred	250	mm



Mere end 60 års erfaring i
KØLETEKNIK —
— bag hver detalje ...



Iskremfrysere
 Aut. ispindefrysere
 Pladefrysere for dybfrostvarer
 Kompressorer

Dybfrostkonservatorer
 Iskremkonservatorer . Køleskabe
 Selvbetjeningskølediske
 Hjemmefrysere m. m.

BRØDRENE GRAM A/S, VOJENS, TELF. (045) 4 14 21



DEN NORDSLESVIGSKE FOLKEBANK

GRAASTEN BANK

HADERSLEV BANK

FOLKEBANKEN FOR ALS OG SUNDEVED

TØNDER LANDMANDSBANK

GODE BANKFORBINDELSER

5

PORTO-TAKSTER

INDLANDET

Breve indtil 50 g	frankerede	30 øre
over 50—250 g	—	40 »
over 250—1 kg	—	80 »
Brevkort, enkelte	—	20 »
med betalt svar	—	40 »

Tryksager indtil 50 g		12 øre
over 50—250 g		20 »
over 250 g —1 kg		60 »
do. indtil 7 kg, alene indeholdende reliefskrift til brug for blinde er portofrie.			

Vareprøver og blandede forsendelser			
indtil 50 g	frankerede	12 øre
50—250 g	—	20 »
250—500 g	—	60 »

Brevpakker indtil en vægt af 1 kg koster 60 øre. 45×20×10 cm
Rulleform 45×15 cm. *Må ikke indeholde skriftlige meddelelser. Skal påtegnes »brevpakke«.*

For anbefaling af breve, brevkort, tryksager, vareprøver og blandede forsendelser betales yderligere 50 øre; anbefalede forsendelser skal forudfrankeres.

»Søndagsbreve«. Foruden den almindelige porto erlægges 30 øre. På konvolutten skal der stå: »Søndagsbrev« og den forsynes med diagonalkryds.
Søndagsbreve udbringes *kun i postkontorernes bydistrikter* og ved enkelte postekspeditioner.

Værdibreve, beløb indtil 1000 kr.	70 øre		
Beløb 1000—2000 »	80 »	}	som ovenfor anbeført for breve af samme vægt
Beløb 2000—3000 »	90 »		
Beløb 3000—4000 »	100 »		
o. s. fr. 10 øre mere for hvert 1000 kroner.			

Pakker. Største vægt 50 kg, største mål som regel ikke over 1½ m i nogen retning (rulle- eller stangform 2 m), største rumfang 1 m³.

	Fjernzone- porto	Nærzone porto
indtil 1 kg	80 øre	70 øre
over 1—3 »	100 »	70 »
» 3—5 »	120 »	90 »
» 5—6 »	170 »	170 »
for hvert kg mere, yderligere	50 »	50 »

Nærzoneporto anv. inden for hvert af følg. områder:
Sjælland med Møn og Lolland-Falster med omliggende øer —
— Bornholm — Fyn med omliggende øer.

Jylland er delt i 6 zoner ved linier fra øst til vest; der gælder her nærzoneporto, når afsendelsesposthus og adresseposthus enten er beliggende i samme zone eller i 2 nabozoner. Endvidere har Fyn med omliggende øer og de to sydligste zoner i Jylland indbyrdes nærzoneporto. Læsø har samme nærzoneporto som Frederikshavn, Anholt som Grenaa og Samsø som Aarhus. Zonefortegnelser for Fyn og for Jylland fås ved henvendelse på posthusene.

Pakker med angiven værdi: Vægtporto som for almindelige pakker + værdiporto 70 øre for det første 1000 kr. af værdien og 10 øre for hvert 1000 kr. mere.

For **anbefaling** af pakker betales yderligere 50 øre; anbefalede pakker skal forudfrankeres.

Ilpakker: Foruden den sædvanlige porto 2 kr. mere for hver 5 kg eller dele deraf.

Postanvisninger.	Beløb indtil 10 kr.	40 øre
	» 10—100 »	60 »
	» 100—300 »	70 »
	» 300—1000 »	80 »

Indbetalingskort (Giro)

30 »

Postoprævninger.	Beløb indtil 25 kr.	90 øre
og postindkasseringer.	» 25—100 »	100 »
	» 100—300 »	110 »
	» 300—1000 »	150 »
Kun giro	» 1000—2000 »	225 »

På **postgiroblanketter** indtil 1000 kr. samme takst som ovenfor.
Over 2000—10.000 kr. 60 øre mere for hver overskydende 1000 kr. eller del deraf.

Ekspresudbringning

	i det indre ekspresdistrikt	i det ydre ekspresdistrikt
Pakker	150 øre pr. 5 kg	6 kr.*)
Andre forsendelser	100 øre	5 »

For udbringning mellem kl. 21,30 og 7 betales det dobbelte.

UDLANDET

	Finland, Island Norge og Sverige	Øvrige udland	
Breve indtil 20 g	30 øre	60 øre	Største vægt
250 g	40 »	pr. overskydende	2 kg
500 g	80 »	20 g 35 øre	
Breve over 500 g takseres som til øvrige udland efter <i>hele</i> vægten.			
Brevkort, enkelte	20 øre	35 øre	
m. svar	40 »	70 »	
Tryksager, indtil 50 g	12 »	pr. 50 g 12 »	
» »	250 g 20 »		3 kg
» »	1000 g 60 »		(en enkelt bog dog 5 kg)

Særlig grænseporto**) til Tyskland (især Flensborg): Brevkort 20 øre og breve *indtil* 20 g: 30 øre.

Udlandspakketakster: Spørg postkontoret.

Banepakker

Enkelte stykker ilgods af indtil 25 kg's vægt befordres uden fragtbrev mellem alle jernbanestationer og billetsalgssteder samt flere dampskibsselskabers anløbspladser, når de er påklæbet banemærker, som nedenstående skema viser:

Vægt:			
	indtil	5 kg	150 øre
over	5 kg	» 10 kg	225 øre
»	10 kg	» 15 kg	300 øre
»	15 kg	» 20 kg	375 øre
»	20 kg	» 25 kg	450 øre

*) Kun af vægt indtil 5 kg.

**) Om grænseportoområdets udstrækning spørg postkontoret.

Drægtighedstabel

Drægtighedens begyndelse	Fødsel kan ventes hos:			
	Hopper 329-345 dage	Køer 279-282 dage	Får 144-152 dage	Søer 112-115 dage
Januar 1	December 2	Oktober 8	Juni 2	April 25
" 8	" 9	" 15	" 9	Maj 2
" 15	" 16	" 22	" 16	" 9
" 22	" 23	" 29	" 23	" 16
" 29	" 30	November 5	" 30	" 23
Februar 5	Januar 6	November 12	Juli 7	Maj 30
" 12	" 13	" 19	" 14	Juni 6
" 19	" 20	" 26	" 21	" 13
" 26	" 27	December 3	" 28	" 20
Marts 5	Februar 3	December 10	August 4	Juni 27
" 12	" 10	" 17	" 11	Juli 4
" 19	" 17	" 24	" 18	" 11
" 26	" 24	" 31	" 25	" 18
April 2	Marts 3	Januar 7	September 1	Juli 25
" 9	" 10	" 14	" 8	August 1
" 16	" 17	" 21	" 15	" 8
" 23	" 24	" 28	" 22	" 15
" 30	" 31	Februar 4	" 29	" 22
Maj 7	April 7	Februar 11	Oktober 6	August 29
" 14	" 14	" 18	" 13	September 5
" 21	" 21	" 25	" 20	" 12
" 28	" 28	Marts 4	" 27	" 19
Juni 4	Maj 5	Marts 11	November 3	September 26
" 11	" 12	" 18	" 10	Oktober 3
" 18	" 19	" 25	" 17	" 10
" 25	" 26	April 1	" 24	" 17
Juli 2	Juni 2	April 8	December 1	Oktober 24
" 9	" 9	" 15	" 8	" 31
" 16	" 16	" 22	" 15	November 7
" 23	" 23	" 29	" 22	" 14
" 30	" 30	Maj 6	" 29	" 21
August 6	Juli 7	Maj 13	Januar 5	November 28
" 13	" 14	" 20	" 12	December 5
" 20	" 21	" 27	" 19	" 12
" 27	" 28	Juni 3	" 26	" 19
September 3	August 4	Juni 10	Februar 2	December 26
" 10	" 11	" 17	" 9	Januar 2
" 17	" 18	" 24	" 16	" 9
" 24	" 25	Juli 1	" 23	" 16

Drægtighedstabel

Drægtighedens begyndelse	Fødsel kan ventes hos:					
	Hopper 329-345 dage	Køer 279-282 dage	Får 144-152 dage	Søer 112-115 dage		
Oktober 1	September 1	Juli 8	Marts 2	Januar 23		
" 8	" 8	" 15	" 9	" 30		
" 15	" 15	" 22	" 16	Februar 6		
" 22	" 22	" 29	" 23	" 13		
" 29	" 29	August 5	" 30	" 20		
November 5	Oktober 6	August 12	April 6	Februar 27		
" 12	" 13	" 19	" 13	Marts 6		
" 19	" 20	" 26	" 20	" 13		
" 26	" 27	September 2	" 27	" 20		
December 3	November 3	September 9	Maj 4	Marts 27		
" 10	" 10	" 16	" 11	April 3		
" 17	" 17	" 23	" 18	" 10		
" 24	" 24	" 30	" 25	" 17		

MARKEDSFORTEGNELSE 1962

Haderslev amt

Haderslev: hver mandag eksportmarked med slagtekvæg. Hver mandag grisemarked.

Aabenraa amt

Aabenraa: hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg. 6. marts, 17. juli og 11. december heste.

Hellevad: 2. maj og 10. oktober marked med levekæg og heste.

Kliplev: 12. april og 13. september marked med heste samt levekæg.

Sønderborg amt

Sønderborg: hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Skovby (Als): 28. september heste.

Tønder amt

Arnum: 7. maj og 3. oktober marked med heste samt levekæg.

Løgumkloster: 20. marts, 19. juni samt 21. aug. heste.

Rømø: fåremarked, 18. aug. (afholdes hvert år 3. lørdag i aug.)

Skærbæk: hver onsdag marked med heste og slagtekvæg. Anden og fjerde fredag hver måned levekæg.

Tønder: hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Vejle amt

Brande: 6. marts, 3. april, 1. maj, 27. juli, 4. september og 9. november heste.

Egtved: 30. april og 4. oktober heste.

Give: hver tirsdag marked med slagtekvæg.

Jelling: 25. september heste.

Kolding: hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Vejle: hver mandag eksportmarked med slagtekvæg; 1. februar, 5. og 26. april og 27. september heste.

Ringkøbing amt

Dalager: 30. august heste.

Herring: 10. januar, 2. februar, 2. marts, 10. april, 1. maj, 29. juni, 21. juli, 31. august, 5. oktober, 2. november og 12. december heste. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag. Hver tirsdag eksportmarked for slagtekvæg.

Holstebro: hver mandag eksportmarked for slagtekvæg. Hver torsdag marked for levekvæg og grisemarked, 12. januar, 9. februar, 16. marts, 13. april, 2. maj, 14. juni, 27. juli, 13. september, 12. oktober og 16. november heste samt levekvæg.

Lemvig: hver torsdag marked for heste og slagtekvæg.

Skjern: hver onsdag marked for heste og slagtekvæg. Hver lørdag marked for levekvæg.

Ulfborg: 25. april, 29. august og 11. oktober heste og levekvæg.

Vinderup: 24. april og 3. oktober heste.

Ribe amt

Brørup: hver mandag marked for heste og slagtekvæg. 10. jan., 14. og 28. februar, 28. marts, 4. og 18. april, 16. maj, 20. juni, 11. juli, 1. og 15. august, 5. og 19. september, 3., 17. og 24. oktober, 7. og 21. november, 5. og 19. december levekvæg, 14. marts, 2. maj og 26. september HLk.

Bække: 9. maj og 21. september heste.

Esbjerg: hver mandag eksportmarked med slagtekvæg.

Grindsted: 8. marts, 26. april, 10. maj, 27. juni, 28. juli, 6. september, 9. oktober og 17. november heste. Hver mandag marked for heste og slagtekvæg. Torvedag samt grisemarked hver torsdag.

Ilo: 25. august fåremarked.

Holsted: 2. januar, 12. april, 27. august og 14. november marked med heste og slagtekvæg.

Kvæg- og hestemarkeder i Sydslesvig 1962

Husum amt

Bredsted: Kvægmarkeder afholdes den (magerkvæg) 19. og 27. april, 4., 11., 18. og 25. maj, 5., 12., 19. og 26. oktober, 2., 9., 16., 23. og 30. november, (heste) 10. marts, 8. juni, 15. september og 19. oktober — om fredagen afholdes der grise-marked (falder denne dag på en helligdag, afholdes grise-markedet om lørdagen).

Fjølde: (kvæg og heste) 17. april, 17. september, (kvæg) 8. maj. (Viöl)

Ribe: 9. marts, 13. april, 4. maj, 3. august 14. sept., 12. og 26. okt. og 9. nov. marked med heste og levekvæg. Hver mandag marked for slagtekvæg.

Varde: hver torsdag i april og okt. og hver første og tredje torsdag, i de øvrige måneder marked med heste og levekvæg. Torvedag hver torsdag.

Vejen: 18. april, 29. juni og 12. sept. heste.

Vorbasse: 7. april, 19. juli og 8. okt. heste.

Ølgod: hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Husum: (kvæg, magerkvæg og får) 3., 10., 17., 24. og 31. januar, 7., 14., 21. og 28. februar, 7., 14., 21. og 28. marts, 4., 11., 18. og 25. april, 2., 9., 16., 23. og 30. maj, 6. juni, 4., 11., 18. og 25. oktober, 1., 8., 15., 22. og 29. november, 5. og 12. december, (slagtekvæg) 20. og 27. juni, 4., 11., 18. og 25. juli, 1., 8., 15., 22. og 29. august, 5., 12., 19. og 26. september, 3., 10., 17., 24. og 31. oktober, 7., 14., 20. og 28. november, (heste) 3. januar, 11. april, 6. juni og 8. november, om torsdagen afholdes grisemarked, (falder denne dag på en helligdag, afholdes grisemarkedet på en onsdag).

Langhorn: (kreatur og får) 28. april, 20. oktober, (heste) 7. aug.

Svausted: (kvæg) 18. september.

Flensborg amt

Eggebæk: (kvæg og heste) 7., 14. maj, 1. og 29. oktober.

Flensborg: hver mandag formiddag afholdes der grisemarked (falder mandagen på en helligdag, afholdes markedet den efterfølgende hverdag).

Slesvig amt

Frederiksstad: (heste og føl) 24. juli, 11. september, 2. oktober og 20. november.

Krop: (kreaturer og heste) 21. april og 20. oktober.

Slesvig: (heste og føl) 7. september. Om lørdagen afholdes der grisemarked.

Sønderbrarup: (heste og føl) 30. juli.

Sønder Stabel: (kvæg og heste) 24. april og 6. oktober.

Treja: (kvæg) 24. april og 20. oktober.

Ejdersted amt

Tønning: (magerkvæg) 2., 9., 16. og 30. april, 7., 14., 21. og 28. maj, 4., 18. juni, (kvæg) 4., 11., 18. og 25. juli, 1., 8., 15. og 22., 29. august, 5., 12., 19. og 26. september, 3., 10., 17., 24. og 31. oktober, 7. og 14. november, (heste og kvæg) 3. juni og 16. august, (heste) 18. august. Der afholdes grisemarked mandag formiddag (falder denne dag på en helligdag, afholdes grisemarkedet på den forudgående lørdag).

Rensborg amt

Rensborg: (kvæg og heste) 15. januar og 26. marts, (Rotenhöferkvæg og heste) 30. april, (magerkvæg) 7. maj, (kvæg og heste) 25. juni og 24. september, (Rotenhöfer-kvæg og heste) 29. oktober, (magerkvæg) 5. november, »Nutzvieh« (heste, kvæg, får og grise) hver mandag (falder denne mandag på en helligdag, afholdes markedet på den efterfølgende hverdag), om torsdagen afholdes der grise- og fjerkræmarked (falder denne torsdag på en helligdag, afholdes markedet på den forudgående hverdag).

Sydtønder amt

Læk: (grise) 2., 8., 15., 22. og 29. januar, 5., 12., 19. og 26.

februar, (grise og får) 5., 12., 19. og 26. marts, (heste) 5. marts, (grise og får) 2., 9., 16., 24. og 30. april, (heste) 24. april, (grise og får) 7., 14., 21. og 28. maj, (heste) 14. og 28. maj, (grise og får) 4., 12., 18. og 25. juni, (grise) 2., 9., 16., 23. og 30. juli, (magerkvæg og grise) 6., 13., 20. og 27. august, (heste) 6. og 27. august, (magerkvæg og grise) 3., 10., 17. og 24. september, (heste) 10. september, (magerkvæg og grise) 1., 8., 15., 22. og 29. oktober, (heste) 1. og 15. oktober, (magerkvæg og grise) 5., 12., 19. og 26. november, (heste) 5. november, (grise) 3., 10., 17., 24. og 31. december.

Nibøl: (grise) 2., 9., 16., 23. og 30. januar, 6., 13., 20. og 27. februar, 6., 13., 20. og 27. marts, 3., 10., 17. og 24. april, (får og magerkvæg) 10., 17. og 24. april, (grise, får og magerkvæg) 2., 8., 15., 22. og 29. maj, (får og grise) 5., 12., 19. og 26. juni, (heste) 11. juni, (grise) 3., 10., 17., 24. og 31. juli, (slagtekvæg) 17., 24. og 31. juli, (grise og slagtekvæg) 7., 14., 21. og 28. august, 4., 11., 18. og 25. september, 2., 9., 16., 23. og 30. oktober, (heste) 16. oktober, (grise, slagtekvæg, får og lam) 6., 13., 20. og 27. november, (grise) 4., 11. og 18. december.

Vyk/Før: (heste, føl, kvæg, ungvæg, kalve, grise, små grise og får) 20. oktober.

Krammarkeder i Sydslesvig 1962

Bredsted, 14., 15. og 16. juni, 14., 15. og 16. september.

Egernsførde, 18., 19. og 20. marts, 15., 16. og 17. juli, 30. september, 1. og 2. oktober.

Flensborg, 30. og 31. marts, 1., 2. og 3. april, 14., 15., 16., 17. og 18.. september.

Frederiksstad, 24. og 25. juli.

Garding, 14. og 15. juni.

Husum, 21., 22., 23. og 24. juni, 20., 21., 22. og 23. september.

Kappel, 6. og 7. maj, 4. og 5. november.

Langhorn, 7. og 8. august.

Læk, 13. og 14. maj, 14. og 15. oktober.

Nibøl, 9., 10. og 11. juni.

Rensborg, 24., 25., 26. og 27. marts, 23., 24., 25. og 26. juni, 22. 23., 24. og 25. september.

Satrup, 14., 15. og 16. september.

Slesvig, 4., 5., 6. og 7. maj, 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. og 9. september:

Svausted, 18. september.

Sørup, 26., 27. og 28. maj.

Sønder Brarup, 28., 29., 30. og 31. juli.

Sønder Stabel, 24. april, 6. oktober.

Tønning, 3. og 4. juni, 16., 17., 18. og 19. august.

Fjølde (Viöl), 17. april, 17. september.

Vesterland, 29. og 30. september, 1. og 2. oktober.

Vyk/Føhr, 20., 21. og 22. oktober.

Ingeborg Refslund Thomsen

HJEMME I NORDSLESVIG

Fru Refslund Thomsens bog er et meget personligt formet erindringsværk. Vægten er lagt på hverdags-skildringen, den sønderjyske dagligdag, først i og omkring barndomshjemmet i Åbenrå, siden i ægteskabet med amtmand Kresten Refslund Thomsen.

Naturligvis er også de store begivenheder i Sønderjyllands historie med. Gennem et langt liv har forfatterinden fulgt dem på nærmeste hold, og i snart et halvt århundrede har hun selv taget del i dem. Men uanset om fru Refslund Thomsen fortæller om det gammel-provinsielle barndomsmiljø eller om genforeningen, gør det personlige tonefald og den stærke indlevelse i stoffet sig gældende med samme styrke. Der er levende, lunerige situationsbilleder og mange portrætter — med faderen H. P. Hanssen og moderen som de selvfølgelige midterfigurer.

Illustr. Ca. 19.75.

Gyldendal

Kendingsbogstaver for motorkøretøjer

Indførelsen af den nye bogstav-betegnelse på bilernes nummerplader har gjort det vanskeligere at finde ud af, hvor bilerne hører hjemme, men også muliggjort, at det er lettere at fastslå bilernes hjemsted og politikreds. De har også til formål at rationalisere motorkontorerens arbejde. Her følger en fortegnelse:

AA	Frbrg. Birk	HH	Store Hedinge
AB	Frbrg. Birk	HM	Præstø
AH	Kbhvns. amts nordre Birk	HR	Vordingborg
AJ		HU	Stege
AK		JA	Rønne
AR	Kbhvns. amts søndre Birk	KA,	KB, KC o.s.v.
AS			København
AT		LA	Nykøbing F.
AV	Roskilde	LE	Sakskøbing
AY	Køge	LK	Nysted
AZ	Haslev	LN	Rødby
BA	Helsingør	LR	Maribo
BB	Helsingør	LU	Nakskov
BE	Hørsholm	MA	Odense købst.
BL	Hillerød	MB	Odense købst.
BP	Helsinge	MH	Odense herred
BS	Frederikssund	MM	Kerteminde
BV	Frederiksværk	MP	Bogense
CA	Holbæk	MT	Assens
CE	Nykøbing Sj.	MX	Middelfart
CM	Kalundborg	NA	Haderslev
CR	Samsø	ND	Frøs
DA	Herning	NH	Aabenraa
DE	Holstebro	NL	Sønderborg
DL	Lemvig	NP	Lundtofte-Nybøl
DP	Ringkøbing	NT	Tønder
DS	Skjern	OA	Nyborg
EA	Slagelse	OH	Svendborg
ED	Høng	ON	Rudkøbing
EK	Skelskør	OR	Ærø
EN	Korsør	OT	Faaborg
ES	Ringsted	PA	Sæby
EX	Sorø	PD	Dronninglund
HA	Næstved	PH	Frederikshavn

PK	Skagen	VL	Randers
PN	Hjørring	VM	Randers
PS	Brønderslev	VR	Mariager
PV	Pandrup	VV	Hobro
RA	Horsens	XA	Aarhus
RB	Horsens	XB	Aarhus
RJ	Silkeborg	XH	Hasle
RR	Skanderborg	XJ	Hasle
SA	Thisted	XL	Hammelm
SE	Hassing-Refs	XR	Hads-Ning
SK	Nykøbing M.	XU	Viby
TA	Skive	YA	Fredericia
TH	Viborg	YH	Kolding
TE	Viborg	YJ	Kolding
UA	Nibe	YP	Vejle
UC	Løgstør	YR	Vejle
UH	Aalborg	ZA	Varde
UJ	Aalborg	ZB	Varde
UP	Nørresundby	ZH	Esbjerg
VA	Grenaa	ZN	Ribe
VE	Æbeltoft	ZR	Holsted



Der er mange af os...

AUTOMOBILHUSET

Telf. 2 34 64 — 2 34 65

AABENRAA





*den
rigtige
bankforbindelse*

ANDELSBANKEN

A. m. b. A.

AABENRAA, telefon (046) 2 15 00

Røddekro, telefon (046) 6 22 72

Varnæs, telefon (046) 8 03 22

HADERSLEV, telefon (045) 2 13 13

Jels, telefon 49

Vamdrup, telefon 310

Vojens, telefon (045) 4 12 56

RØDDING, telefon (048) 4 13 13

Askov pr. Vejen, telefon Vejen 716

Sdr. Hygum, telefon (048) 4 51 13

ANDELSBANKEN

INDHOLD

<i>Marie Aagaard Petersen: Tungt minde</i>	1
<i>Christine Møller: Læst og sunget</i>	17
<i>Martin N. Hansen: No vil æ tøj en dygte snaps</i>	19
<i>Carsten Petersen: Hertug Hans på Haderslevhus</i>	22
<i>Nicolai Svendsen: Lars med springstagen</i>	49
<i>Jens Lampe: Flugten fra Brundlund</i>	55
<i>Inge Margrethe: Kathrino o e præst</i>	65
<i>Inge Margrethe: Mit hjemmind</i>	66
<i>Cai M. Woel: Helga den Fagre</i>	67
<i>Poul Kürstein: Kig i kirkens kroge</i>	84
<i>A. I. M.: Minder fra en gammel gård</i>	94
<i>Ingeborg Hansen: I brændingen</i>	97
<i>August F. Schmidt: Vor første fædrelandssang</i>	106

M i n d e o r d :

<i>Morten Kamphövener: Kr. Refslund Thomsen, Aabenraa</i>	111
<i>A. Svensson: Holger Andersen, Hellerup</i>	113
<i>Bjørn Hanssen: Nis Nissen, Aabenraa</i>	116
<i>F. Braac: Johs. Juhl, Branderup</i>	119
<i>Knud Fanø: Niels Jensen, Tønder</i>	121
<i>Peter Kr. Iversen: Frode Gribsvad, Aabenraa</i>	122
<i>K. M. G.: Wilken Nissen, Bevtoft</i>	124
<i>J. Refslund Poulsen: Claus Friis, Nr. Løgum</i>	125
<i>J. Refslund Poulsen: Nis Hansen Refslund, Bovlund</i> ..	126
<i>Jens Jepsen: Kristen Nørgård, Årsbjerg</i>	127
<i>Alexander Smidt: Peder Boesen, Københoved</i>	129
<i>N. P.-H.: H. C. Møller, Haderslev</i>	131
<i>J. H.: Mette Kjerstine Winther</i>	132
<i>Ole Bech: Peter Oksen, Skærbæk</i>	133
<i>Lars H. Schubert: Matthias Christiansen, Flensborg</i> ..	134
<i>J. H.: Søren Mikkelsen Clausen</i>	135
<i>M. K.: Chr. Knarhøj, Sønderborg</i>	136
<i>N. P.-H.: Hans Matthiesen, Styding</i>	137
<i>Otto Andresen: Hans-Johannes Thams, Koldenbyttel</i> ..	138
<i>Hans Schmidt: Emil Mygind, Kollund</i>	139
<i>J. M. H.: Jes Svennesen, Barsø</i>	140

Regering og folketing	142
Nationale foreninger og institutioner	143
Biblioteker	145
Erhvervs-institutioner og organisationer	147
Jagttabel	165
Porto-takster	169
Drægtighedstabel	172
Markedsfortegnelse	173
Kendingsbogstaver for motorkøretøjer	178

LANDBRUGSMASKINER og REDSKABER

til heste og traktor leveres altid bedst og billigst fra

Dansk Maskinoplæg A/S

Jørgen M. Hansen

Aabenraa . Telefon 2 20 44 . Nørreport

GENNEM 50 ÅR MASKINER TIL LANDBRUGET —

Aabenraa

den skridsikre



N O R A

plastic-
støvle...

til industri og landbrug.

Modstandsdygtig mod:

AJLE-SYRE-KEMIKALIER - M. M.

HYTTESKO & SNØRESKO



en rigtig
arbejdssko



Generalimport:

C. BORREGAARD NIELSEN

AABENRAA . TLF. (046) 2 29 50 - 2 28 15

Tryksager

til ethvert formål

Hejmdals

BOGTRYKKERI

AABENRAA TLF. (046) 2 31 32



Har De en HYGGEKROG, hvor De rigtig kan slappe af efter dagens arbejde?

Hviler De ordentlig i Deres SENGE, og giver Deres øvrige møbler Deres sind ro og hvile? Det er meget vigtigt i vor forjagede tid at have et harmonisk sted at trække sig tilbage til.

SKOVS

Møbler
V. TH. IVERSEN

TEMPO

RADIO · FJERNSYN · BELYSNING · EL ARTIKLER

CHR. JENSEN
AABENRAA
TELF. 27844

FJERNSYN
RADIOAPPARATER
LYSEKRONER og
ELEKTRISKE ARTIKLER

Peter Jensen
AABENRAA
TELEFON 2 13 00



„Palo”

PLANTEMARGARINE

Forlang den hos
Deres købmand...

Aabenraa Margarinefabrik

Telefon 2 24 69

Cimbria

TØMMERHANDEL - AKTIESELSKAB

Telefon 2 20 00*

A a b e n r a a

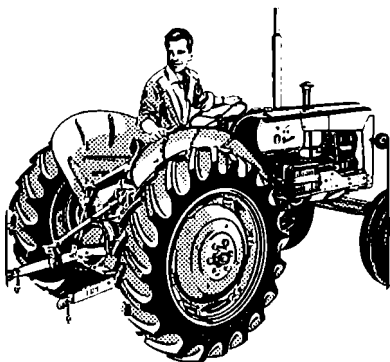
Herre- og drengetøj...



Aabenraa Andels- Svineslagteri

Telefon 2 39 23

Den nye mellemstore dieseltraktor **VOLVO buster 320**



40 hk, smidig, livlig og med et godt sejtræk – aksel til uafhængig kraftoverføring – differentialspærring – kraftig hydraulisk løft, op til 1050 kg – lang, lav konstruktion og dog stor frigangshøjde – og – TERRA-TROL! D.v.s. samtidig regulering af niveau og trækraft og derfor konstant arbejdsdybde på redskaberne uden hensyn til jordens beskaffenhed – se den nye VOLVO Buster 320 og prøvekør den, før De anskaffer Deres næste traktor!

aut. Volvo forhandler

Repr. O. Kock Tlf. (046) 23137



Haderslevvej 8 - AABENRAA

A/S Sønderjydsk Frøforsyning

Frøavl og frøhandel

Klinkbjerg 1 . Aabenraa . Telefon (046) 23047

KONTOR - LAGER - RENSERI

Antager avlere af kløver-, græs- og roefrø. Fordelagtige vilkår. Sælger markfrø af de bedste, i forsøgene fastslåede sorter og stammer. Samtlige leveringer underkastes Statsfrøkontrollens selvvirkende kontrol

HUSK! at alt i herrekonfektion, arbejdstøj,
skotøj og gummistøvler til damer og herrer
køber De BEDST og BILLIGST hos

Christian Jacobsen
Herre Garderobe & Sko

Søndertorv . Telefon 2 23 56 . Aabenraa

Chr. Nissen
URE . OPTIK
REPARATION



Det store udvalg
til de små priser

Vestergade 29 . Telefon 2 35 20 . Aabenraa

ANTON NIELSEN

Udstyrsforretning

Søndergade 7 AABENRAA Telf. 22327

Eneste tæppe-,
gardin- og
udstyrsforretning

A. Weibeck

AABENRAA

Telf. 23480

Specialforretning i
TOBAKSVARER
og SPIRITUOSER

STORT UDVALG I PIBER

Landbrugsmaskiner

KØB DERES MASKINER, HVOR DE
KAN FA DERES RESERVEDELE —

Indhent tilbud fra

ALFRED PAULSEN A/S

Ramsherred 1 . A A B E N R A A . Telf. 2 30 73

Tapet og farve...

— køber man hos

Niels A. Nielsen & Søn

Ramsherred 10 . A A B E N R A A . Telefon 2 31 28

Rosenvold
SØNDERGADE 6 TLF 10461 22116
AABENRAA

S A D E L M A G E R

Søndergade 6 . A a b e n r a a . Telefon 2 21 16

LÆDERVARER GENNEM 120 ÅR

LORENZ HANSEN JR.

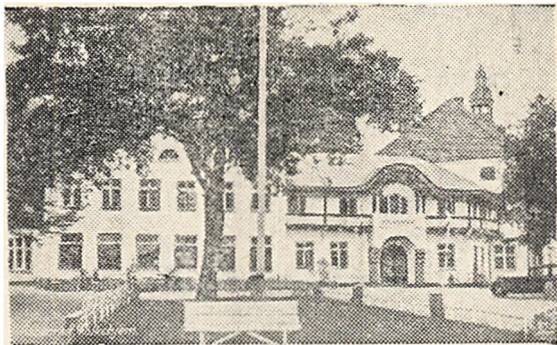
A A B E N R A A

TELEFON 2 21 38

Det NYE fra

Hoffgaard
AABENRAA

HOTEL OG RESTAURANT *Folkkehjem*



J. HINRICHSSEN . AABENRAA . TELEFON 2 28 48

„CERES”

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING . AKTIESELSKAB

*Aabenraa . Telefon 2 13 21**

Gælder det TRICOTAGE — så

Sønnichsens Varehus

Storegade 13 . Aabenraa . Telefon 2 27 09



Lad Deres *kontormaskiner* renses og repareres
på vort special-værksted

Asmus Schultz

William Boje's Eftf.

Grundlagt 1905

Aabenraa . Telefon 2 35 26



Magasin
Brødr. Andersen
AABENRAA

C. C. Rode

JUVELER og GULDSMED

Grundlagt 1855 . Indehaver Chr. Rode

Storegade 28 . Aabenraa . Telefon 2 22 60

Stort lager i guld-, sølv-, tin- og nikkelvarer

Alt i ISENKRAM og SPORT

Andr. Petersen

Aabenraa . Telf. 2 32 21



Landbrugsbøger — Regnskabsbøger — Faglitteratur

PETER N. ANDRESEN

Boghandel

AABENRAA

Telefon 2 20 69

J. Thorsmark

Indeh. BRDR. THORSMARK

Aabenraa

Telefon 2 26 23

GULD- og SØLVVARER

URE og OPTIK

BRILLER leveres

efter lægerecept

Jasmunds *Kiosker*

Nørreport

Telf. 2 28 12 . 2 22 41

Søndertorv

Telf. 2 28 88 . 2 28 09

A A B E N R A A

MODERNE BRILLER leveres EFTER LÆGERECEPT

Leverandør til sygekassen

Carl A. Lassen

Urmager og guldsmed

Nørreport 20 . A a b e n r a a . Telf. 2 30 58

Moderne møbler

så gå til —

JENSEN & LARSEN

INDEHAVER N. HØYBERG-LARSEN

STOREGADE 5. AABENRAA

Central-Mejeriet

Aabenraa

anbefaler sine 1. klasses produkter

J. P. Top's Eftf. A/S

Aabenraa

Telefon 2 13 63 . Grundlagt 1897

JERN OG STÅL

SMEDEARTIKLER

LANDBRUGSREDSKABER

CENTRALVARME- OG

SANITETS - ARTIKLER

Graasten

MAGASIN
ALFRED JOHANSEN



Carl C. Biehl

Graasten . Telefon 5 10 16 - 5 10 17

PAPIR EN GROS . BOGTRYKKERI

BØGER - PAPIR - FYLDEPENNE
N.C. BOCK **B** **BOGHANDEL**
yens ældste Telefon 5 12 34

Folmer Berentzen Graasten
FOTO - KONTORARTIKLER - LYS

Aktieselskabet

Graasten Kulkompagni

TELEFON 5 14 10 . 5 14 11

BRÆNDSOLSOLIER . CALTEX

Uldall-Jessen

GRAASTEN . TELEFON 5 10 56

ALT I MANFAKTUR

J. LAUSTEN

Isenkram . Glas . Porcelæn . Køleskabe
Dukkevoagne . Legetøj

Telefon 5 10 44 . Graasten

Jørgen Inland

Graasten

JENS HANSEN

TAPET- & FARVEHANDEL

Graasten . Telefon (046) 5 12 41

J. Hohwii Christensen

Urmager . Guldsmed

Graasten

AKTIESELSKABET

VITFOSS

Graasten . Telefon 5 16 38

Graasten Boghandel

v/Chr. L. Thiesgaard

Nygade 1 . Graasten



det er dog stadig
den bedste!

Andreas M. C. Holst's
Efterflg., Graasten

Sønderborg

Helmer & Jørgensen

Sønderborg . Nordborg

Bedste indkøbssted for manufakturvarer,
konfektion, udstyr, herre- og drengebeklædning

Kulhandel Aktieselskab

Sønderborg
Telefon 2 21 41 (fl. linjer)

DIREKTE IMPORT AF FAST OG
FLYDENDE BRÆNDELSE

Brødrene Eegholm

Sønderborg . Telefon 2 12 12

ELEKTRISKE ARTIKLER EN GROS

KØB GODT . KØB BILLIGT . KØB HOS

Hans Hansen & Co. A/s

Sønderborg

DET FØRENDE HANDELSHUS



Alsisk

Frøavl A/s

Sønderborg

KONTOR - LAGER - RENSERI og TØRRERI

Frøsalg af de bedste stammer under Statsfrøkontrollens selvvirkende kontrol. — Pålidelige avlere antages af mark- og roefrø. — Endvidere tegnes avl af rapsfrø m. m.

Henvendelse til kontoret, telefon 2 36 18,
eller til konsulent Fr. Slipsager, telefon Sønderborg 2 41 66

ANDREAS CLAUSEN

Bog- og kunsthandel . Sønderborg . Telefon 2 38 00

Bøger i stuen . Kunst på 1. sal

Tøj til hele familien

MAGASIN
JØRGEN ANDERSEN A/S

... det betaler sig

Telefon 2 19 45 . Sønderborg

A/S BROK & CO.

SØNDERBORG . TELEFON * 2 3 1 7 6

BYGEMATERIALER og STØBEGODS

J.H.KOCK A/S
Sønderborg

Grundlagt 1897 . Telefon 2 30 31 (fl. linier)

MANUFAKTUR
UDSTYR
TRIKOTAGE

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

Sønderborg afdeling

ALLE BANKFORRETNINGER UDFØRES

Lorenz Andersen

ET STORMAGASIN I ISENKRAM

SØNDERBORG - NORDBORG



Spare- og Laanekassen for Ulkebøl Sogn

Sønderborg . Jernbanegade 25 . Telefon (0 44) 2 26 44



Axel Helmer A/S

Kongelig hofleverandør

Telefon • (0 44) 2 37 77

Isenkram . Glas . Porcelæn

HANS KNUDSEN

JERN- & STALFORRETNING A/S

Sønderborg

Telefon • (0 44) 2 48 11

Netzler Efters.^{ca}/₅

PAPIR EN GROS

Sønderborg . Telefon 2 36 77

Hotel Alssund

Sønderborg

Ny monteret — Ny restaureret

DERES HOTEL-HJEM I

SØNDERJYLLAND

Telefon 2 30 70

Haderslev-Vojens



SPAREKASSEN

FOR HADERSLEV BYES OMEGN

HJØRNET

GRAVENE—NØRREGADE

HADERSLEV

HADERSLEV KUL- & KOKS-KOMPAGNI A/S

**KULIMPORT
BRÆNDSOLSOLIE og PETROLEUM**

Telefon 2 20 12 (3 linier)

Kontor: Nørregade 27

J. C. Dirks

INSTALLATIONSFORRETNING

Haderslev . Tlf. (045) 2 26 31

*ALT I MODERNE BELYSNING, VARME OG
SANITÆRE INSTALLATIONER*

Haderslev Amts Sparekasse

Gravene 7 . Telefon 2 25 44

INDLÅN:

modtages til bedst mulig forrentning

UDLÅN:

hypoteker, håndpant, kaution, kassekreditter

Aktieselskabet »HANSBORG«

Haderslev

TRÆLAST



Michelsen & Jacobi

— KENDT FOR GODE KVALITETER . . .

V. FAHRENDORFF & SØN

GULD . SØLV . URE . OPTIK

Nørregade 20 . Haderslev . Telefon 2 26 44

RESERVERET

SSV

J. B. Jørgensen

Gravene 5 . Haderslev . Telefon (045) 2 27 29

GARN og TRIKOTAGE



HJEMMELAVET KONFEKT

HADERSLEV

Telf. 2 29 62

Nørregade 2

BYENS FØRENDE FORRETNING I BRANCHEN

A/s Nicolai Outzen

Haderslev . Telefon 2 30 20

KUL . KOKS . BRIKETTER



BRÆNDELSOLIER

PETROLEUM

Holm & Molzen A-S

Haderslev . Telefon 2 37 01 (3 linier)

Gå strøgtur hos

A/s M.C. Brincken & Co

DEN GAMLE FORRETNING
MED DE NYE VARER —

Carl Nielsen's Boghandel

BOGBINDERI
Grundlagt 1705

Kontorartikler . Regne- og skrivemaskiner
Nørregade 25 . Haderslev . Telefon 22371

Ole Jensen's bageri

anbefales

Gåskærgade . Haderslev . Telefon 22670
Filial: HJORTEBROVEJ . Telefon 22433

A/s Severin Schmidt

PAPIR EN GROS

POSEFABRIKATION . PAPIRVAREFABRIK
Haderslev

Kosmorama

HADERSLEV . TLF. 23478

DENHAM TWEED

fra

M. Schaumann's

Klædefabrik

v / M. & K. SCHAUMANN

Haderslev

ALPINA



Peter Henningsen

Haderslev

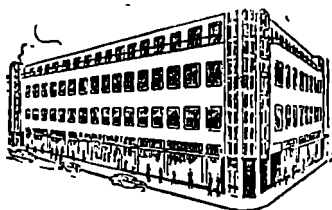
Telefon 2 21 69

URE, GULD- og SØLVVARER

J. S. Christensen

Aktieselskab

Haderslev . Telefon 2 27 45



A. Hundevadt - Haderslev

Haderslev Bys Spare- og Laanekasse

Nørregade 32 . Telefon 2 11 22

UDFØRER ALLE SLAGS SPAREKASSEFORRETNINGER

BOXANLÆG

Paul Christiansen og Søn A/s

BYGNINGSARTIKLER . BETONVAREFABRIK

Haderslev . Telefon 2 35 70

SPEDITION KLOSTER

Haderslev

JULIUS NIELSEN

KORN- OG TØMMERFORRETNING A/S

Vojens

Telefon 4 13 15

Toftlund-Branderup-Agerskov

Eva Margarine

A. BERG . TOFTLUND . TELEFON 3 15 45

TUBORG-DEPOT

A. H. ULLERUP & SØN - Toftlund

Kolonialafdelingen: telefon 3 12 33 . Postgiro 42923

Isenkramafdelingen: telefon 3 12 34 . Postgiro 8599

VELKLÆDT — så

Otto Frej

Toftlund . Telefon 3 12 58

Skræddermester . Herreekvipering

Toftlund og Omegns Sparekasse

Telefon 3 13 38

Indskud modtages til forrentning

Indbetalingssteder: Branderup og Arrild

Haglskade-Forsikrings-Foreningen for Nordslesvig

(oprettet 1875, gensidig) . Reservekapital ca. 250.000 kr.

Indmeldelser modtages af tillidsmændene, kredsformændene og ved henvendelse til D. Sørensen, Toftlund . Telefon 3 13 43 (bedst mellem kl. 9—12)
(Efter kl. 17 ved telefon 3 13 19)

Toftlund Trælasthandel A/S

L A S S E N S C H M I D T

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . STØBEGODS

Toftlund . Telefon 3 14 12

Anton Petersen

KORN . FODERSTOFFER . BRÆNDSEL

Toftlund . Telefon 3 10 36 (fl. linier)

M. Skov

FJERNSYN og RADIO

Telefon Toftlund 3 11 45

H. WOBESER

BLIKKENSLAGER- og INSTALLATIONSFORRETNING

Toftlund . Telefon 3 11 26



Peter Henriksen

Aut. forhandler

Toftlund . Telefon 3 11 22 (fl. linier)
DUCOLAKERERI

Mathias P. Høeg

v/Niels Høeg
Toftlund

HUTIKSMONTERING FOR KOLONIAL
OG MANFAKTUR m. m.

HUTIKSINVENTAR
Telefon 3 11 11 . 3 11 12

Godsk Hansen & Søn

Møbelforretning

Toftlund . Telefon 3 10 33

P. OLESEN

Telefon 3 10 35 . Toftlund

KOLONIAL og KØKKENUdstyr

Byens og oplandets største
SPECIALFORRETNING i
KJOLER og KONFEKTION

P. A. Laurrup

Damernes Magasin
Toftlund . Tlf. 3 11 16

Chr. Jensen

v/SØREN JENSEN

Grundlagt 1877

MANFAKTUR . KONFEKTION

Toftlund . Telefon. 3 13 37

*** BEDRE KAFFE NÆPPE
END DEN FRA**

JEPPE
Telefon Toftlund 3 13 53

Toftlund Korn- og Foderstofforretning ^{A/S}
Telefon 3 15 46

Thomas Bojsen, »Frem«
Branderup - Telefon 3 52 31

**KOLONIAL
KORN- og
FODERSTOFFORRETNING**

Tirslund Brugsforening

Telefon Bevtøft 4 42 30

Agerskov Sogns Spare- og Laanekasse

Telefon Agerskov 3 31 13

Agerskov og Omegns Brugsforening

v/v. Madsen — bringes i velvillig erindring

KOLONIAL: TELEFON 3 31 15

CARL TRUELSEN

v/Peter Truelsen . Agerskov . Telefon 3 33 03
KOLONIAL og ISENKRAM

Rødning

Rødning Tømmerhandel

CHR. J. RAVN

Telefon (048) 4 11 49 . Telefon (048) 4 12 09



-maskiner . FARMALL traktorer

P. Lindberg

MASKINFORRETNING

Rødning . Telefon (048) 4 12 34 . 4 12 35

Frøs Herreds Sparekasse

i Rødning

Stiftet 1872

Telefon (048) 4 13 36

Rødning og Omegns Brugsforening

Rødning . Telefon (048) 4 13 10

Rødning Korn- og Foderstofforretning ^{1/5}

Telefon 4 14 25 og 4 14 26

KORN . FODERSTOFFER . GØDNING . MARKFRØ . BRÆNDEL

Renseri for såsæd . Afsvampningsanlæg . Høns- og svinefoder

MØLLERI

Holst's Boghandel

Rødning . Telefon (048) 4 11 33
KUNST . PAPIR . FYLDEPENNE . KONTORARTIKLER

MØBELHUSET

» *Vesta* «

RØDDING

v / V. Andersson

Rødning , Telefon (048) 4 14 42

Det moderne bolighus —

Stort udvalg i

MØBLER . TÆPPER . SENGETØJ m. m.

Skodborg

Skodborg og Omegns Spare- og Laanekasse

Stiftet 1884

Skodborg . Telefon (048) 4 81 06

Garantikapital og reserver ca. 455.000 kr.

Skodborg Korn- og Foderstofforretning A/S

Telefon (048) 4 81 04

KORN . FODERSTOFFER . KUNSTGØDNING

Gram

A/S GRAM BANK

Gram Tæppefabrik A/s

Gram . Telefon (048) 2 14 28

N. TIMMERMANN

Gram Savværk

Kontor: Telefon Gram * (048) 2 13 26

**TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . SAVVÆRKSEFFEKTER
KUL . KOKS . OLIE**

Olaf Aastrup's Efterfølger

Julius Hansen

Gram . Telefon (048) 2 14 43

HERRETØJ

GARDINER

SENGEUDSTYR

Alt i Ia. kvalitet

Tønder



AKSEL MICHELSEN

Telefon Tønder 2 11 11*

KUL og TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . STØBEGODS

Formbrændselsfabrik . ORA brændselsoller . Cementvarefabrik

Johs. Paulsen Schmidt

Østergade 2 . Tønder . Telefon 2 13 49

Papirvarer . Kontorartikler . Fotoartikler . Regne-
og skrivemaskiner . Duplikeringsanstalt

Tønder Andelsslagteri

Tønder . Telefon 2 23 56 . 2 23 57

Johs. Thomsen's Eftf. Trælast . Bygningsartikler

Indeh. Peter Christensen

Telefon privat 2 14 51

Tønder

Telefon 2 14 50

Støbegods

Kul . Brændselolier

Altid gode, rene olier fra

egget elektrisk tankanlæg

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

TØNDER AFDELING

Telefon 2 21 22

ENHVER ART AF BANKFORRETNINGER UDFØRES

Vekselkontor i Sød

Th. Laursens Bogtrykkeri

Jernbanegade 8 . Tønder . Telefon 2 15 50

BOGTRYKKERI . BOGBIND

Tønder Mejeri ^A/_s

v / Chr. Petersen

ANBEFALER 1. KLASSES PRODUKTER

Vor Bager

KONDITORI . CAFE . KONFEKTURE

Tønder . v / Chr. Buch

J. N. Jepsen, Storegade 5, Tønder

Telefon 223 41

BØGER . PAPIR . KUNST

ANBEFALER ALT I SKØN- OG FAGLITTERATUR

Tønder Kafferisteri A/S

Telefon 223 17 . Tønder . Telefon 223 18

Rømø

ALFRED SCHMIDT

Kongsmark . Telefon Rømø 5 52 10

KOLONIAL . ISENKRAM . TEKSTILVARER

Kaffe i bedste kvaliteter . Fineste vine

TURISTVARER

Stort udvalg i vellagrede tobaksvarer

Løgumkloster

Løgumkloster Bank

Aktieselskab

Kontortid: 9—12 og 14—16

Lørdag 9—12

Telefon 4 35 18*

Agentur i Bedsted Lø

ALLE BANKFORRETNINGER UDFØRES

ENHVER HUSMODERS ØNSKE er at få vasket hos

CENTRALVASKERIET . Løgumkloster

Telefon 4 36 47

HURTIGT . BEHAGELIGT . ØKONOMISK

De kender vognen — den kommer overalt!

Sydslesvig

* UNDER OPHOLD I FLENSBORG

bor og spiser man godt på

»Flensborghus«

Nørregade 76

. FLENSBURG .

Telefon 61 05

ARTHUR WIESE



ROM . LIKØR . VIN

STORT UDVALG . AFLAGREDE KVALITETER

Salg: Storegade 48 . Nørregaardender 19 a . Telf. 39 03
Flensborg

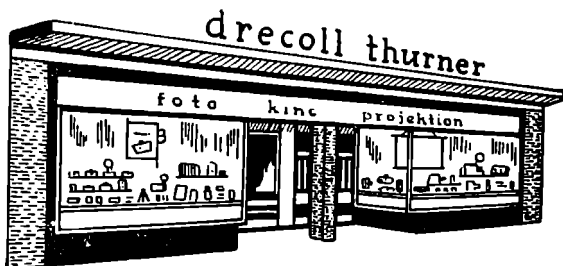
Bast - Bambus - Peddigrør

Camping - artikler

Stort udvalg i fiskeredskaber

SEIT 1870
Seil SANDER
FLENSBURG · RUF 2252 NORDERHOFENDEN 7

I nærheden af Z O B



drecoll - thurner

Holm 10 . FLENSBORG . Telf. 21 65

**TYSKE LÆREBØGER o. s. v.
kan leveres til originalpriser af**

Dansk Boghandel

Nørregade 74 . Flensborg . Telf. 57 09

mod betaling på dansk postgirokonto nr. 349 37.

**På samme måde kan man sende gavekort på danske
bøger til venner i Sydslesvig eller lade
Dansk Boghandel levere bøgerne direkte til dem.**

Sydslesvigs stemme

læs

» S H Z «

» SÜDSCHLESWIGSCHE HEIMATZEITUNG «

Flensborg Avis

GRÆNSELANDETS ÆLDSTE DAGBLAD

SIDEN 1869

UNION BANK

Aktieselskab

Flensborg

anbefaler sig med oprettelse af DM-konti, især for danske eksportører. Mange handelsfirmaer benytter sig allerede af denne mulighed.

Rejsevaluta købes og sælges.

Tag en flaske med hjem fra Sydslesvig

Rom fra Flensborg . Den berømte Bommer-
lunder . Tysk og fransk Cognac . Vodka fra
Rusland og Slivovitz fra Balkan . Vin fra
Rhinen, Mosel, Frankrig og Italien. — Og
alt meget billigere end i Danmark.

Vinhandelen NEPTUN
Flensborg . Nørregade 62



20 skridt fra Flensborghus
— og selvfølgelig taler vi dansk!

NIEBUHR *Weine und
Spirituosen*

Nørregade 2 . FLENSBORG . Telefon 29 36

ved Fruekirken

Stort udvalg i

Vine-Spirituosa-

Delikatesser-Chokolade

OTTO STOEHR

Storegade 48 . Flensborg

... OGSA VED RUTEBILSTATIONEN

Hejmdal's

BOGTRYKKERI

Aabenraa - Tlf. (046) 2 31 32

TRYKSAGER

af enhver art — store og små —
til ethvert formål

Masseoplag i rotationstryk

Klichéer - Matricer
Stereotypier - Stempler

Tilbud uden forbindende — Ring og tal med vor salgsafdeling

GRAASTEN ANDELS- SLAGTERI

TELEFON *5 12 11

UDSALG i

GRAASTEN

Telefon 5 16 55

TINGLEV

Telefon 4 40 07

PADBORG

Telefon 7 33 03

